

**ВОЛИНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА: ТЕОРІЯ, МЕТОДИКА, ІННОВАЦІЇ

Матеріали X Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції

ЛУЦЬК 15 травня 2024 року

МІНІСТЕРСТВО НАУКИ І ОСВІТИ УКРАЇНИ

Волинський національний університет імені Лесі Українки

**ДОШКІЛЬНА ОСВІТА:
ТЕОРІЯ, МЕТОДИКА, ІННОВАЦІЇ**

Матеріали

X Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції

(15 травня 2024 року)

Луцьк – 2024

УДК 373.2(082)

Д 71

Рекомендовано до друку Вченою радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 7 від 31.05.2024 року)

У Збірнику представлено Матеріали виступів учасників Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Дошкільна освіта: теорія, методика, інновації».

Матеріали подано в авторській редакції.

Наукова рада:

Алендарь Н. І., кандидат педагогічних наук, доцент; Антонюк В. З. кандидат педагогічних наук, доцент; Бартків О. С., кандидат педагогічних наук, доцент; Гавриш Н. В., доктор педагогічних наук, професор; Дурманенко О. Л., кандидат педагогічних наук, доцент; Ємчик О. Г., кандидат педагогічних наук, доцент; Заремба Л. В., кандидат педагогічних наук, доцент (відповідальна за випуск); Здіховський А. М. старший викладач; Мельник І. М., кандидат педагогічних наук, доцент; Семенов О.С., доктор педагогічних наук, професор (голова); Семенова Н. І., кандидат педагогічних наук, доцент; Смолюк І. О., доктор педагогічних наук, професор; Смолюк С.В., кандидат педагогічних наук, доцент; Томашевська І. П., кандидат педагогічних наук, професор; Фенко М. Я., кандидат філологічних наук, доцент.

Технічний редактор: Богдан І. О.

Рецензенти:

Андрющенко Т. К., доктор педагогічних наук, професор, Комунальний навчальний заклад

«Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

Мачинська Н.І., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової та дошкільної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка

Улюкаєва І. Г., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної освіти Бердянського державного педагогічного університету

© Волинський національний університет імені Лесі Українки

© Факультет педагогічної освіти та соціальної роботи

© Кафедра загальної педагогіки та дошкільної освіти

ЗМІСТ

1.	ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	9
	Андрєєв Віталій.....	9
	ПОДОЛАННЯ ТРИВОЖНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	9
	Антонюк Володимир.....	14
	ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЯК ОСНОВА ЇХ УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ ДО НУШ	14
	Ващук Ірина.....	19
	ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ГРИ.....	19
	Глинюк Ганна	23
	ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК БАЗОВА ЯКІСТЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ:СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ	23
	Грисюк Тетяна.....	27
	ПАЛИЧКИ КЮЇЗЕНЕРА ЯК ІНСТРУМЕНТ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЄ НАСТУПНІСТЬ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	27
	Дорош Наталія.....	32
	ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ГРИ	32
	Дусик Софія.....	35
	РОЗВИТОК ВМІННЯ АНАЛІЗУВАТИ ВЛАСНІ ВЧИНКИ ТА ВЧИНКИ ІНШИХ ЛЮДЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	35
	Заремба Людмила.....	38
	НАРОДОЗНАВЧИЙ ПІДХІД У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	38
	Калитяк Анна.....	42
	СЕНСОРНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ В МЕТОДИЦІ МАРІЇ МОНТЕССОРІ.....	42
	Майструк Вікторія.....	46
	Закусило Оксана	46
	МЕТОДИ КОРЕКЦІЇ МОВИ І МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ З РАС.....	46

Можар Анна.....	50
РОЛЬ РОДИНИ В ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ.....	50
Полюхович Тетяна	53
СУТНІСТЬ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	54
Пугач Ірина.....	59
ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В ЗДО	59
Федоришина Яна	64
РУХОВА АКТИВНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ПОВНОЦІННОГО ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	64
Фесюк Аліна	67
ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	67
Фроленкова Надія.....	73
LEGO-КОНСТРУКТОР ЯК ДИДАКТИЧНИЙ ЗАСІБ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	73
Череван Вікторія.....	78
ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	78
Шаран Олександра	81
РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ АРИФМЕТИЧНИХ ЗАДАЧ.....	81
Шкльода Світлана	83
РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	83
Юнак Мар'яна	88
ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ ПРАВИЛЬНОСТІ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	88
2. ЗМІСТ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	93
Бабич Анастасія.....	93

ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКА ДІТЕЙ ШОСТОГО РОКУ ЖИТТЯ В ОБРАЗОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	93
Гавриш Наталія	97
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ	97
Кондратюк Інна	102
КВЕСТ-ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	102
Копанчук Софія	107
ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ПРОФЕСІЇ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	107
Мазурчук Вікторія.....	110
НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	110
Можар Анна.....	113
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	113
Можар Анна.....	117
ПІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	117
Пишук Ольга.....	120
ВИКОРИСТАННЯ КРУГІВ ЛУЛЛЯ У ПРОЦЕСІ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	120
Смолюк Артем.....	124
ВИНАХІДНИЦЬКІ ЗАДАЧІ У РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	124
Томашевська Ірина.....	128
ІННОВАЦІЇ, ЯК ШЛЯХ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	129
Якимюк Ольга	132
ВИКОРИСТАННЯ КОРЕКТУРНИХ ТАБЛИЦЬ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ ДОШКІЛЛЯ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ	132
Яструб Оксана	135
КВЕСТ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	136

3.	ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	141
	Овсянік Аня	141
	ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	141
	Смолюк Світлана.....	145
	СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	145
	Українцева Ярослава.....	149
	ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ.....	149
	Юнак Мар'яна	152
	СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	152
4.	ПІДГОТОВКА І ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИХОВАТЕЛЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	156
	Батюк Антон	156
	ФОРМУВАННЯ АКТИВНОЇ ЖИТТЄВОЇ ПОЗИЦІЇ В СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	156
	Ємчик Олександра.....	159
	ОСНОВИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ ПІД ЧАС ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО	159
	Дурманенко Оксана.....	163
	КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК СКЛАДОВА ЙОГО ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ	163
	Здиховський Андрій	167
	ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ: ФОРМУВАННЯ СОЦІОРОЛЬОВОЇ ПОВЕДІНКИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНИКА	167
	Мельник Ірина	171
	ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНТЕНТ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ	171
	Мельник Ірина	176
	РОЗВИТОК ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАГІСТРІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ	176

Фенко Марія	181
КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	181
Юнак Мар'яна	186
ГОТОВНІСТЬ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ВЗАЄМОДІЇ З РОДИНАМИ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ.....	186

1. ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Андрєєв Віталій

доктор філософії, викладач педагогіки КЗ «Дніпропетровський фаховий мистецько-художній коледж культури» ДОР»

ПОДОЛАННЯ ТРИВОЖНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Тривожність серед дітей дошкільного віку є складною проблемою, яка впливає на їхній емоційний стан та соціальне благополуччя, а також на розвиток й навчання. У дітей може проявлятися тривожність через різні симптоми, такі як нервозність, страх, плач, агресія або погіршення здоров'я. Подолання тривожності у дітей дошкільного віку вимагає комплексного підходу, при якому необхідно враховувати їхні індивідуальні потреби та особливості.

У сучасній науково-педагогічній літературі репрезентовано численні студії, які створюють підґрунтя для дослідження різноманітних аспектів дошкільної освіти в Україні, та в яких, зокрема, розглядаються: загальні аспекти дошкільної освіти (Н. Волкова, С. Васильєва, О. Ворощук, Л. Глушок, А. Залізник, Ю. Косенко, С. Лозинська, М. Проц, Т. Пироженко, І. Улюкаєва, А. Федорович, та ін.); тривожність у дітей дошкільного віку (Ю. Бабінець, І. Брецько, Л. Вишковська, Л. Вольнова, Г. Дьоміна, О. Казаннікова, Л. Руденко, С. Ставицька, та ін.); особливості використання та застосування засобів арт-терапії (С. Антонова, М. Булах, Н. Лалак, Г. Ліпська, Л. Подкоритова, Ю. Савченко, та ін.).

У сучасному тлумачному психологічному словнику В. Шапара зазначено, що тривожність (готовність до страху) – стан доцільного підготовчого підвищення сенсорної уваги і моторного напруження в ситуації можливої небезпеки, що зумовлює відповідну реакцію на страх [3, с. 551].

В психологічному словнику-довіднику наводиться таке визначення: тривожність – властивість особистості, що характеризується відносно стійкою

схильністю людини сприймати загрозу власному «Я» у різних ситуаціях та реагувати на них посиленням тривожного стану [2, с. 104].

При цьому виділяють дослідження тривожності спрямовані на розрізнення: 1) тривожності ситуативної – пов'язаної з конкретною зовнішньою ситуацією; 2) тривожності особистісної – стабільної властивості особистості [3, с. 551; 2, с. 104].

Причинами тривожності у дітей дошкільного віку є:

- генетичні фактори (у деяких дітей тривожність може мати генетичне походження, яке сприяє появі тривожних симптомів);
- стресові події (події, такі як переїзд, розлучення батьків, конфлікти в сім'ї або дитячому садочку, а також загроза насильства або катастрофи, можуть сприяти розвитку тривожності у дітей);
- соціальний тиск (булінг, недостатня популярність серед однолітків або вимоги щодо досягнень можуть викликати тривогу у дітей);
- відсутність безпеки та підтримки (діти, які не відчувають підтримки від батьків, вихователів або інших дорослих, можуть бути більш схильними до тривожності).

Ці фактори можуть допомогти зрозуміти, чому діти дошкільного віку відчувають тривогу, і які заходи можуть бути вжиті для зменшення цієї тривожності.

Наслідками тривожності у дітей дошкільного віку є:

- вплив на фізичне здоров'я (тривожність може викликати фізичні симптоми, такі як болі в животі, головні болі, безсоння або проблеми зі шлунком);
- вплив на навчання (тривожність може впливати на здатність дитини концентруватися, запам'ятовувати і навчатися);
- відчуття соціальної відчуженості (діти з тривогою можуть відчувати відчуженість від своїх ровесників та відчувати себе ізольованими);
- вплив на емоційне здоров'я (тривожність може призвести до депресії, низької самооцінки та інших емоційних проблем).

Подолання тривожності у дітей дошкільного віку потребує терпіння, розуміння та співпраці між батьками, вихователями та дитиною самою. Важливо створити сприятливе середовище, яке підтримує їхній емоційний стан щодо розвитку та навчання. При роботі з дітьми дошкільного віку дуже часто застосовують методи арт-терапії тому, що ці методи надають дітям можливість виразити свої почуття, емоції та досвід шляхом малювання, ліплення, музики або інших творчих форм. Діти в цьому віці можуть мати обмежений словниковий запас та важкість у висловленні своїх почуттів словами, тому арт-терапія стає ефективним інструментом для їхнього виразу. Ці методи також сприяють розвитку моторики, уяви та креативності у дітей, що є важливими аспектами їхнього розвитку.

Арт-терапія – це спеціалізована форма психотерапії, заснована на мистецтві, в першу чергу, образотворчому і творчій діяльності [1, с. 276].

Арт-терапія з дітьми дошкільного віку має на меті сприяти їхньому психологічному розвитку та емоційному самовираженню через творчість і мистецтво. Основними аспектами проведення арт-терапії з дітьми дошкільного віку є: створення безпечного середовища, використання різноманітних матеріалів, підтримка самовираження, стимулювання ігрової творчості, розвиток соціальних навичок, адаптація до індивідуальних потреб тощо.

Для подолання та зниження тривожності у дітей дошкільного віку можливе застосування на практиці наступних методів арт-терапії: ізотерапія, пісочна терапія, пісочна анімація, ігрова терапія, казкотерапія, музикотерапія, кольоротерапія, фототерапія, танцювальна терапія, лялькотерапія, імаготерапія, бібліотерапія, кінотерапія, мульт-терапія. Розглянемо більш детально сутність зазначених методів арт-терапії:

1. Ізотерапія – це різновид арт-терапії, яка застосовується для роботи з дітьми, переважно через творчість, зокрема малюванням, як спосіб їхніх почуттів та емоцій.

2. Пісочна терапія – це форма арт-терапії, при якій дитина користується піском та різноманітними об'єктами для вираження своїх почуттів, емоцій і думок.

3. Пісочна анімація – це вербально-невербальна комбінована практика художньої арт-терапії, що заснована на взаємодії дитини з піском.

4. Ігрова терапія – це форма арт-терапевтичної діяльності, в якій використовуються ігрові методи, щоб допомогти дітям вирішити свої психологічні проблеми, розвивати соціальні навички, та виражати почуття та емоції через гру.

5. Казкотерапія – це метод арт-терапії, в основі якого лежить використання казок для психологічного розвитку та розв'язання особистісних проблем дитини. Використання казок допомагає дітям зрозуміти свої емоції, переживання та шукати способи вирішення проблем від яких виникає тривожність.

6. Музикотерапія – це форма арт-терапії, в якій музика використовується для досягнення психологічних і фізіологічних цілей. Це може включати в себе використання музичних інструментів, співу, слухання музики або створення музики, щоб поліпшити настрій, знизити стрес, та стимулювати розвиток.

7. Кольоротерапія – це форма арт-терапії, при якій використовуються кольори для покращення фізичного та психічного здоров'я. Кожен колір має певні енергетичні властивості, які можуть впливати на емоції, настрій та фізичне самопочуття дитини.

8. Фототерапія – це метод арт-терапії, що використовує зображення та фотографії для вирішення психологічних проблем, стимулювання щодо самовираження та розвитку свідомості.

9. Танцювальна терапія – це форма арт-терапії, в якій рухи та танцювальні вправи використовуються для вираження емоцій, розвитку самосвідомості та вирішення психологічних особистих проблем.

10. Лялькотерапія – це метод арт-терапії, в якому ляльки використовуються для вираження почуттів, емоцій та допомоги у розв'язанні

проблем. Діти можуть використовувати ляльки як символічний спосіб вираження себе та своїх внутрішніх конфліктів.

11. Імаготерапія – це метод арт-терапії, що використовує уявлення та візуалізацію для зміцнення психологічного стану, розвитку творчих здібностей та вирішення психологічних проблем.

12. Бібліотерапія – це форма арт-терапії, в якій книги та література використовуються для досягнення психологічних цілей, таких як самопізнання, розвиток емпатії та релаксація.

13. Кінотерапія – це форма арт-терапії, в якій використовуються фільми та відеоматеріали для вирішення психологічних проблем, розвитку інсайту та стимулювання емоційного розвитку.

14. Мульт-терапія – це метод арт-терапії, в якому мультфільми та анімаційні фільми використовуються для досягнення психологічних цілей, таких як вираження емоцій, навички соціалізації та розвиток творчих здібностей.

Отже, арт-терапія може бути потужним інструментом у подоланні тривожності у дітей дошкільного віку. Це дозволяє їм вільно виражати свої почуття та емоції через творчість, що сприяє їхньому психологічному благополуччю. Важливо пам'ятати, що кожна дитина унікальна, і для кожної може бути свій індивідуальний підхід у застосуванні арт-терапії.

Список використаних джерел

1. Головатюк І. Г. Теоретичні основи застосування арт-терапії у процесі професійної підготовки фахівців. *Молодий вчений*. Педагогічні науки. № 7 (47). 2017. С. 276-278.
2. Приходько І. І. та ін. Психологія діяльності в особливих умовах : словник-довідник / за заг. ред. проф. І. І. Приходька. Харків : НА НГУ, 2021. 118 с.
3. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор, 2007. 640 с.

Антонюк Володимир
кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного
університету імені Лесі Українки

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЯК ОСНОВА ЇХ УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ ДО НУШ

У сучасних програмах із дошкільної освіти, Базовому компоненті дошкільної освіти серед завдань математичного розвитку і математичної підготовки дітей дошкільного віку зазначається потреба у формуванні не лише певних математичних понять і уявлень, а й логічних понять.

З'ясовуючи роль логічного мислення, треба зазначити, що воно дає можливість свідомо будувати правильні міркування, відрізнити їх від неправильних, уникати логічних помилок, уміло й ефективно обґрунтовувати істинність думок, захищати свої погляди і переконливо спростовувати хибні думки та неправильні міркування інших.

Дитина з достатньо високим рівнем розвитку логічного мислення успішно встановлює зв'язки, закономірності, не просто запам'ятовує матеріал, а розуміє його зміст. Логічне мислення сприяє чіткості, послідовності й доказовості суджень, підвищує ефективність і переконливість мовлення. Особливо важливий розвиток логічного мислення для процесу оволодіння новими знаннями, в навчанні, при підготовці до занять.

Під логічним мисленням розуміють здатність і вміння самостійно проводити логічні дії (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення тощо) та логічні операції (побудова заперечення, твердження і спростування як побудова міркування з використанням логічних схем – індуктивної або дедуктивної) [2].

Сьогодні розвинене логічне мислення розглядається не тільки як найважливіша умова навчальної успішності школяра НУШ, але і як основа формування його вмотивованої діяльності, уміння вирішувати проблеми, що виникають в реальному житті, і здатності оцінювати свою діяльність. Велика роль логічного мислення у формуванні ціннісних орієнтацій особистості, що

забезпечують її стійкість, наступність певного типу поведінки і діяльності, що регулюють мотивацію особистості і є найважливішим елементом її структури.

Основними і головними критеріями розвитку логічного мислення є: вміння виділяти суттєві ознаки з другорядних, вміння міркувати, порівнювати, аналізувати, класифікувати предмети, аргументувати свою точку зору, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, розвивати нестандартність.

До критеріїв тесту критичного мислення належать: інформаційна насиченість; здатність до аналізу; вміння логічно мислити; здатність розпізнавати протиріччя та недостатню чи надлишкову аргументацію, несуттєві дані; здатність упорядковувати, групувати, класифікувати об'єкти; вміння використовувати засоби наочності; вміння ставити запитання. Вважаємо, що згадані критерії відповідають критеріям сформованості логічного мислення. Інтерпретація результатів тесту демонструє, що без логічного мислення неможливий розвиток критичного мислення.

У старшому дошкільному віці відбувається перехід від наочно-образного до логічного мислення. Розвиток мислення не відбувається ізольовано, воно пов'язане з більш загальними змінами в житті дитини, із зміною його відношення до навколишньої дійсності. На кожному етапі розвитку певного виду діяльності набуває домінуюче значення в житті і у формуванні психічних особливостей. Якщо, наприклад, гра в дошкільному віці робить вирішальний вплив на розумовий розвиток дитини, то в шкільному віці вона відходить на задній план, поступаючись місцем навчанню. Якщо до початку дошкільного віку мислення дитини нерозривно пов'язане з його практичною і ігровою діяльністю, то на наступному ступені розвитку починають виділятися особливі пізнавальні завдання і, відповідно, спеціальні інтелектуальні дії, направлені на їх рішення.

У дитячому віці процес мислення тісно пов'язаний з розвитком мовлення дитини.

Можливості активного включення в процес розвитку логічного мислення дитини старшого дошкільного віку різних сприймань розумових дій на дидактичному матеріалі:

1. Серіація – це впорядкування предметів (об'єктів) за зростанням або за спаданням. Найбільш відомі приклади серіації: побудова пірамідок із кругів, коли знизу найбільша, а зверху найменша; олівці різних розмірів, різна наповненість однакових пляшечок тощо. Серіацію вихователь може запропонувати організувати за висотою, за довжиною, за шириною. Але такі об'єкти мають бути одного типу (олівці, фломастери, тарілочки, кубики тощо). Тут вихователь має чітко сказати дітям, за якою ознакою потрібно розрізнити предмети. Серіації також можуть бути організовані за інтенсивності заливки, за кількістю визначених ознак. [2]

2. Аналіз – виділення властивостей об'єкта, виділення об'єкта із групи або виділення групи об'єктів за певною ознакою. Наприклад, задана ознака: кислий. Спочатку в кожного об'єкта перевіряється наявність або відсутність цієї ознаки, а потім вони виділяються й поєднуються в групу за ознакою «кислі». [3]

3. Синтез – об'єднання різних елементів (ознак, властивостей) у єдине ціле. У психології аналіз і синтез розглядаються як взаємодоповнюючі один одного процеси (аналіз здійснюється через синтез, а синтез – через аналіз). [4]

Завдання на формування вміння виділити елементи того або іншого об'єкту чи його ознаки, а також на з'єднання їх у єдине ціле можна пропонувати з перших кроків математичного розвитку дитину.

Наведемо приклад:

А. Вправи на вибір предметів за визначеною ознакою (вибери усі круги; вибери усе кругле, але не круги).

Б. Завдання на вибір одного чи багатьох предметів за деякими зазначеними ознаками (вибери великий жовтий куб, вибери маленьку зелену квітку). Завдання такого виду допускає об'єднання двох ознак певного предмету в одне ціле.

В. Вправи на вибір об'єкту із заданої групи за заданою ознакою (візьми зелений кубик, візьми зелений, але не кубик, візьми кубик, але не зелений).

Для розвитку результативної розумової діяльності, що об'єднує в собі і аналіз і синтез для дітей старшого дошкільного віку пропонуються завдання, у яких розглядають один і той самий предмет із декількох точок зору. Способом організації такого різноманітного розгляду є сприймання різноманітних завдань для одного і того ж самого математичного об'єкту.

4. Порівняння – логічне сприйняття, що вимагає виявлення подібності й відмінності між ознаками об'єкту (предмету, явища, групи предметів). Порівняння вимагає вміння виділяти одні ознаки об'єкта й абстрагуватися від інших. [1, 39]

Для виділення різних ознак об'єкта можна використовувати гру «Знайди це»:

- Які із цих предметів менш червоні? (Куб і круг)
- Що маленьке зелене і котиться? (Модель спортивного авто тощо)
- Склади розповідь про цей предмет? (М'яч маленький, круглий, червоний. Модель авто, велике, зелене)

Варіант. Хто найбільше розкаже про цей предмет? (Куб, великий, зелений, легкий, пластмасовий).

Варіант. Що це таке: жовтий, теплий, розсипчастий? Тощо.

Спочатку рекомендується дитину вчити порівнювати два об'єкти, а потім групи з більшої кількості об'єктів. Дитині легше знайти ознаки відмінності об'єктів, потім – ознаки їх подібності.

Завдання поділу об'єктів на групи за якоюсь ознакою (великі і маленькі, зелені і жовті тощо) вимагають порівняння.

Усі ігри типу «Знайди такий самий» спрямовані на формування вміння порівнювати. Для дітей старшого дошкільного віку кількість і характер ознак подібності можуть широко варіюватися.

5. Класифікація – це об'єднання об'єктів по групах за певними, наперед заданими ознакам. Класифікацію із дітьми старшого дошкільного віку можна проводити:

- за розміром (в одну групу маленькі кубики, а в іншу – великі кубики; в одну коробку короткі стрічки, в іншу – довгі тощо);
- за найменуванням предметів (олівці і фломастери, ляльки і моделі авто, м'ячі і гімнастичні палки тощо);
- за кольором (у цей пенал – червоні олівці, у цей – зелені олівці, у цей – жовті олівці тощо);
- за формою (у цей бокс – кубики, у цей – цеглини від конструктора; у цей бокс – конуси, пірамідки тощо);
- за іншими ознаками (жива і нежива природа, птахи свійські та дикі, тварини хижі та травоядні тощо).

Вихователь сам наводить такі приклади для класифікація за заданими ознаками. В іншому випадку діти старшого дошкільного віку визначають такі ознаки самостійно. Педагог задає тільки кількість груп, на які слід розділити дані об'єкти. [2]

Нагадаємо, що при проведенні логічних розумових дій старші дошкільники спираються на більш видимі ознаки об'єктів, а вони можуть вивести роздуми дитини на неправильний шлях і дитина не завжди може правильно розкрити сутність ознаки предмету і, відповідно, правильно визначити поняття.

Отже, дошкільний заклад має створити умови для повноцінного оволодіння дітьми загально пізнавальними вміннями й навичками, самовираження в різних видах діяльності, що сприятиме їх психічному розвитку.

Список використаних джерел

1. Максимова О.О., Федорова М.А. Методичне керівництво логіко-математичним розвитком дітей дошкільного віку: навч. посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2024. 155 с.
2. Пагута Т. І. Розвиток логіко-математичних компетентностей старших дошкільників засобами ігрових методик. Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного

процесу в школі та ВНЗ. 2017. Вип. 2. С. 98–106. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppog_2017_2_16.

3. Цюпак І.М., Маринич Д.Ю. Математичні ігри як засіб розвитку логічного мислення дошкільників. Dynamics of the development of world science: The 8 th International scientific and practical conference, Vancouver, Canada, 15-17 April 2020. Vancouver: Perfect Publishing, 2020. 999 p. S. 930–934.

4. Ящук О. Основні поняття логіко-математичного мислення особистості. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2015. Вип. 53. С. 203–208. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2015_53_32.

Ващук Ірина

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Мельник І. М.

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ГРИ

В епоху стрімкого розвитку технологій та динамічних змін у соціумі гра набуває особливої ваги у всебічному розвитку дитини. З раннього дитинства й до підліткового віку вона виступає ключовим фактором у становленні особистості, формуючи фізичну, емоційну та соціальну сфери. Ряд особливостей відрізняє гру не лише як розвагу, але й як потужний інструмент для інтелектуального, емоційного та соціального зростання дитини.

Спроможність гри стимулювати творчий підхід до вирішення завдань, розвивати критичне мислення та сприяти формуванню комунікативних навичок визнається фахівцями як важливий аспект її впливу на розвиток особистості. При цьому, гра є невід’ємною частиною навчального процесу, де вона сприяє не лише засвоєнню конкретних знань, але й розвитку творчих та пізнавальних здібностей.

Важливо розглядати не лише роль гри в індивідуальному розвитку кожної дитини, але і її вплив на формування соціальних навичок та спільного взаємодії з оточуючим світом. Отже, осмислення особливостей гри як засобу всебічного розвитку дитини відкриває широкі перспективи для батьків, педагогів та всіх, хто стежить за гармонійним ростом нового покоління. Гра є формою

життєдіяльності дитини, об'єктивні характеристики якої відповідають реалізації та актуалізації базових потреб і здібностей особистості. Дослідники гри вказують на багатогранний вплив гри на дітей, пов'язаний з фізичним розвитком, розвитком психічної сфери, вихованням і навчанням дітей, підготовкою молоді до майбутньої праці; групова гра є формою суспільного життя і природним способом розвитку моральних відносин та засвоєння норм моральної поведінки.

Варто зазначити, що більшість наукових концепцій розглядають гру як особливу «сферу» життя дітей, особливо в ранньому та дошкільному віці. Однак не можна заперечувати, що гра також є важливою діяльністю, і що вона супроводжує людей протягом усього їхнього життя.

Ігри не тільки сприяють кращому запам'ятовуванню і розумінню вивченого, але й мотивують дошкільників використовувати свої органи чуття при сприйнятті інформації, що дозволяє їм самостійно і багаторазово добувати інформацію в нових ситуаціях.

Ігри – це спонтанна діяльність. Іншими словами, це діяльність, яка мотивується самим процесом, а не результатом.

Звичайно, ігри не повинні бути самоціллю і не повинні впроваджуватися лише для того, щоб розважити дітей. Ігри повинні бути дидактичними. Тобто вони повинні бути підпорядковані конкретним навчальним цілям, які відповідають уроку, в який гра вбудовується. Тому ігри слід планувати заздалегідь методику проведення та готувати необхідні дидактичні матеріали для гри [2].

Ігри повинні широко використовуватися для виховання та розвитку дошкільників. Будь-яка діяльність з навчання грамотності розвиває увагу, спостережливість і творчі здібності. У сучасній педагогіці використання ігор на заняттях розглядається як можливість ефективної взаємодії вихователя та дошкільників та продуктивна форма спілкування, яка спочатку має елементи змагання та непідробного інтересу.

Класифікація дидактичних ігор дає змогу простежити їхні суттєві характеристики, а їхнє використання може мати відповідний освітній ефект. У педагогіці дидактичні ігри диференціюють за навчальним змістом, ігровою поведінкою та правилами, організацією дітей і взаємовідносинами, а також за роллю вихователя. Ці класифікації пов'язані зі змістом навчання та виховання і включають ігри для сенсорного виховання, ігри, спрямовані на ознайомлення дітей з реальними предметами та явищами навколишнього світу, формування елементарних математичних уявлень, розвиток мови тощо [3, с. 29].

Загальна класифікація розвиваючих ігор ґрунтується на характері матеріалу і включає в себе наступні:

1) Предметні ігри. У таких іграх використовуються дидактичні іграшки (мозаїка, кубики), реальні предмети і різні природні матеріали (листя, фрукти, насіння).

2) Використання сюжетних навчальних іграшок має багато спільного з рольовими іграми. Іграшки без сюжету використовуються для закріплення знань про властивості та ознаки предметів (розмір, кількість, колір, форма).

3) Ігри з природними матеріалами. Сприяють розвитку процесів мислення (аналіз, синтез, класифікація) та вихованню дбайливого ставлення до природи.

4) Словесні ігри: найскладніші, які змушують дошкільників маніпулювати ідеями, думати про речі, з якими вони не мали справи на той момент, і використовувати набуті знання в нових ситуаціях і відносинах. Словесні ігри спонукають дошкільників до самостійного мислення та активізують їхню розумову діяльність.

Сучасні психологічні та педагогічні дослідження свідчать про те, що гра є надзвичайно ефективним інструментом навчання. Граючи, діти пізнають світ, спілкуються, співпрацюють, висловлюють свої думки, приймають рішення та міркують. При цьому враховуються їхні індивідуальні особливості, що стимулює розвиток інтелектуальних здібностей та сприяє кращому засвоєнню знань порівняно з традиційними методами навчання. Гра також є цікавим та захоплюючим способом навчання, що робить його цінним освітнім ресурсом.

На основі цього ми робимо два висновки:

1) Ігри, які використовуються як освітні ресурси, можуть стати потужними інструментами мотивації та залучення учнів до навчального процесу.

2) Ефективність використання ігор як методу навчання значно зростає, якщо педагоги дошкільних установ володітимуть достатніми знаннями та навичками в цій сфері.

Становлення первинного світогляду, довільної поведінки, усвідомленого «Я», здатності об'єктивно оцінювати себе – підпорядкування мотивів відбувається в специфічних видах дитячої діяльності: предметно-практичній, спілкуванні, сюжетно-рольовій грі. Таким чином, розглянувши проблему розвитку ігрової діяльності в дослідженнях педагогів, можна зробити висновок про те, що гра – це основний вид діяльності дітей дошкільного віку, в процесі якої розвиваються духовні і фізичні сили дитини: її увага, пам'ять, уява, дисциплінованість. Якщо ви хочете розвивати здібності малюка, навчити його думати, розуміти мовлення дорослих, уявляти, діяти із предметами, – грайте з ним якомога частіше. Ігри дають малюкам радість, інтерес, упевненість у собі та своїх можливостях. На розвиток особистості дитини гра впливає позитивно, оскільки через неї вона пізнає поведінку і взаємини дорослих людей, які стають зразком для її поведінки.

Отже, гра є важливою і найдоступнішою формою діяльності дошкільників, засобом самовираження. Вона найбільше відповідає їх фізичним і психічним можливостям. Засобами гри формується особистість дитини. Гра виступає важливим засобом навчання і виховання дітей, підготовки їх до школи та майбутнього життя [1, с.206].

Список використаних джерел

1. Богуш А., Гавриш Н., Т. Котик. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 304 с.
2. Любчак Л. В. Методика організації ігрової діяльності : практикум / за ред. Л. В. Любчак, К. А. Колеснік. Вінниця : ЦОП «Документ Принт», 2017. 196 с.
3. Павленко Л. Г. Роль дидактичних ігор у розвитку логіко математичних здібностей дошкільників. *Таврійський вісник освіти*. 2013. № 2 (42).

Глинюк Ганна
здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі
Українки
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Бартків О.С.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК БАЗОВА ЯКІСТЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ

На сьогодні в українському суспільстві значної важливості набуває питання виховання в дітей здатності до критичного мислення, формування стійких суспільно значущих способів вчинкової діяльності, котрі ґрунтувалися б на інтеріоризованих моральних якостях, адекватній самооцінці й відображали ставлення дитини до самої себе як до суб'єкта, доброзичливих взаємин з оточуючими. Одним із показників такого стану виступає відповідальність.

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що на кінець дошкільного періоду життя в дитини мають бути сформовані базові характеристики особистості: довільність, самостійність, відповідальність, креативність, ініціативність, свобода поведінки і безпечність, самосвідомість, самоствалення, самооцінка [1]. Це засвідчує спрямованість дошкільної освіти на вирішення завдань соціальної адаптації та формування психологічної готовності особистості до життя у сучасному соціумі.

Питанням виховання відповідальності в дошкільників присвячені роботи Г. Беленької, Т. Веретенко, Н. Гавриш, В. Горовенко, О. Кононко Н. Стаднік, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської, Л. Якименко та ін. Спільною у дослідженнях вітчизняних вчених є теза про необхідність формування особистості на основі загальнолюдських моральних цінностей, серед яких вагоме місце посідає відповідальність.

Відповідальність ученими розглядається як одна з моральних якостей дитини дошкільного віку, тісно пов'язана з моральним оцінюванням малюками своїх дій, має неопосередкований вплив на їх формування та сприяє розвитку їх

внутрішніх моральних цінностей (совісті, емпатії, толерантності), самоконтролю та саморегуляції.

Л. Якименко наголошує, що відповідальність як особистісна якість, є регулятором діяльності та поведінки людини. Ступінь її розвитку визначає ставлення людини до суспільних норм, власних обов'язків, вибір нею життєвої позиції та певної лінії поведінки. Високий рівень відповідальності передбачає прийняття особистістю соціально значущих норм, принципів, вибудовування власної діяльності відповідно до визначених завдань та вимог, необхідність відповідати за свої дії, вчинки [3].

В. Сухомлинський відповідальність розглядав як здатність особистості самостійно визначати обов'язки, виконувати їх та здійснювати самооцінку і самоконтроль. Ці складові, на думку педагога, можуть бути реалізованими за умови включення вихованців у суспільно корисну, пізнавальну та трудову діяльність, через яку дитиною привласнюється морально-трудова досвід, утверджуються переконання, соціалізуються вчинки, розвивається сприйнятливості до слова педагога, його особистого прикладу. Гуманістична педагогіка В. Сухомлинського особливий акцент у вихованні робить на розвитку совісті, як центрального новоутворення в свідомості дитини. «Совість спричиняє появу почуття сорому, який є показником сформованості відповідальності за власну поведінку, вчинки. Совість і почуття сорому – це своєрідні й надійні гаранті відповідальності та обов'язку, оскільки вони «як голос внутрішнього «Я» спонукають людину до самоконтролю, мотивують потребу «судити свої вчинки та якості немов від власного імені» [2].

Ураховуючи погляди вчених, відповідальність дітей старшого дошкільного віку визначаємо як базову якість особистості, яка характеризується наявністю в дитини знань про моральні норми, сформованістю уявлень про сутність моральних обов'язків стосовно об'єктів і суб'єктів навколишнього середовища та самої себе, позитивному їх переживанні як спонуки до виконання певних дій, умінь реалізовувати такі дії у власній діяльності та вчинках без зовнішнього регулювання.

Відповідальність проявляється у самостійності, ініціативності, старанності, цілеспрямованості, пунктуальності, правильності у виконанні обов'язків, готовності відповідати за наслідки своїх дій. Особистість сама розглядає себе як відповідальну особу і визначає міру власної відповідальності.

Серед загальних механізмів, що забезпечують прийняття дитиною обов'язку, як зовнішнього прояву відповідальності, виокремлюємо наслідування поведінки значимих дорослих і однолітків, ідентифікацію з ними, емпатію, усвідомлення, саморегулювання. Наголошуємо, що саме сумління малюків є вищою духовною інстанцією відповідальності.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури виокремлюємо такі особливості виховання в дітей старшого дошкільного віку відповідальності:

- психологічна готовність до моральної дії, що визначається знанням моральної норми, емоційно позитивним ставленням до неї;
- урахування в процесі виховання відповідальності вікових особливостей старших дошкільників;
- врахування зусиль суб'єктів освітнього процесу у вихованні в малюків відповідальності.

У грі та повсякденному житті, у стосунках із значимими дорослими та однолітками дитина отримує достатній досвід відповідальної поведінки. Від рівня моральної культури сім'ї, розвиненості відчуття відповідальності в дошкільні роки залежить в майбутньому ставлення дитини до шкільного навчання та подальшого життя в цілому. Активне включення дитини в соціум, її власна активність дозволяє діставати їй досвід відповідальності та результати своїх дій, своєї праці.

Дорослі, допомагаючи дитині аналізувати її досягнення, вкладені старання, уважність, сприяють поступовому усвідомленню дошкільником того, що залежить саме від нього, що й складає основу формування відповідальності спочатку за результат власної діяльності, вчинку, а в подальшому, в міру дорослішання – за процес та результат власного життя.

До компонентів вихованості відповідальності в дітей старшого дошкільного віку відносимо:

- когнітивний (знання про відповідальність як базову якість, моральні норми її дотримання, уявлення про обов'язки та безвідповідальність);
- емоційно-мотиваційний (емоційно-позитивне ставлення до моральних норм та обов'язків у сфері відповідальної поведінки);
- поведінково-діяльнісний (здатності прояву відповідальності).

Нами встановлено, що про відповідальність дошкільника можна говорити, коли він:

- знає моральні норми, розуміє і має бажання їх виконувати;
- усвідомлює цінність, послідовність виконання того, чого від нього очікують, можливі результати;
- дотримується правил поведінки, керується здоровим глуздом, розрізняє свої та чужі обов'язки;
- може старанно і вчасно виконувати певні завдання;
- може відмовитися від цікавої гри, іншої діяльності на користь важливої справи;
- усвідомлює значущість власної поведінки, своїх дій для рідних, близьких, друзів;
- намагається бути чесним і правдивим, дотримуватись свого слова;
- бере на себе обов'язки (або навіть провину когось іншого), старанно їх виконує;
- відчуває провину, дискомфорт, «муки совісті» перед іншими через невиконання або ухиляння від виконання моральних обов'язків.

Так дитина поступово вчиться відповідати за свої дії, вчинки та їх наслідки для себе самої і для оточення.

Взаємодію сім'ї та закладу дошкільної освіти розглядаємо як пріоритетний напрям виховання в дошкільнят відповідальності. Оскільки за партнерських відносин, за єдності вимог до вихованця і спільних зусиллях сім'ї та закладу дошкільної освіти виховання відповідальності буде ефективним.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: <https://osvita.city/osvita/doskilna-osvita/bazovij-komponent-doskilnoi-osviti>
2. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. К. : Рад. школа, 1976-1977. 560 с.
3. Якименко Л.Ю Теоретичні основи формування в старшому дошкільному віці відповідальності як базової якості особистості. *Наукові записки НДУ. Психолого-педагогічні науки*. 2019. № 5. С. 100–104.

Грисюк Тетяна

вихователь комунального закладу «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 14 Луцької міської ради»

ПАЛИЧКИ КЮЇЗЕНЕРА ЯК ІНСТРУМЕНТ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЄ НАСТУПНІСТЬ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Нова українська школа акцентує увагу на навчанні впродовж життя, що передбачає опанування умінь і навичок, необхідних для подальшого навчання, організацію власного навчального середовища, отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб, визначення власних навчальних цілей та способів їх досягнення, навчання працювати самостійно і в групі. Саме тому дошкільна освіта є обов'язковою первинною складовою частиною системи безперервної освіти в Україні.

Результатом освітньої роботи закладу дошкільної освіти є ключові компетентності дитини, що проявляються в різних видах діяльності. Дитину можна вважати компетентною, коли вона обізнана, усвідомлює, застосовує, виявляє ставлення, оцінює, розмірковує, аналізує, порівнює, узагальнює, обчислює, класифікує, висуває елементарні гіпотези тощо. Основою цих здатностей є набутий особистий сенсорний досвід дитини. Саме тому дуже важливим у роботі з дошкільнятами є освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», який передбачає сформованість доступних для дітей

дошкільного віку уявлень, еталонів, що відображають ознаки, властивості та відношення предметів і об'єктів навколишнього світу.

У зазначеному освітньому напрямі визначені вимоги до рівня освіченості, розвиненості та вихованості дітей шести-семи років, тобто кінцевий показник компетентностей, які мають бути набуті випускником закладу дошкільної освіти перед вступом до школи.

Дієвим засобом забезпечення наступності і перспективності дошкільної і початкової освіти може стати реалізація діяльнісного підходу через введення в освітній процес різних видів дитячої діяльності творчого характеру. Діапазон дидактичних методів і прийомів варто розширювати розвивальними іграми і вправами, логічними задачами, проблемними питаннями, ігровими технологіями, що активізують у дітей мислення і уяву.

Серед них - методика Кюїзенера, яка підвищує якість математичних уявлень дітей дошкільного віку та відповідає вимогам сучасної освіти. Палички Кюїзенера - це ненав'язлива логіко-математична гра, що, як засвідчує практика, здатна з головою захопити дошкільнят. Їх використання дає дітям змогу оволодіти числом, його властивостями, засвоїти найпростіші обчислення та вимірювання. Ця кольорова забавка підходить для різних вікових груп.

Розробив цей універсальний дидактичний матеріал для розвитку у дітей математичних здібностей бельгійський вчитель початкової школи Джордж Кюїзенер (1891 - 1976) В його основу лягла методика німецького педагога Фридриха Фребеля. Дж. Кюїзенер використовував палички при навчанні арифметиці і впевнився, що цей метод дуже дієвий. Він отримував стабільно високий результат навчання, а учням подобалося те, чим вони займалися.

Палички Кюїзенера широко використовуються в дитячих садках Угорщини, Польщі, Бельгії, США, Франції та інших країн. Українські педагоги протягом останніх років також впроваджують дану методику в освітній процес.

Комплект кольорових паличок складається з дерев'яних або пластмасових призм 10-ти різних кольорів і розмірів. Кожна паличка – це число, виражене кольором і величиною, тобто довжиною в сантиметрах. Відбір

кольору призм не довільний, а пов'язаний із певним співвідношенням їх за величиною. Наприклад, до родини «червоних» входять числа 2, 4, 8, кратні двом. Родина «синіх» складається з чисел 3, 6, 9, кратних трьом; числа, кратні п'яти, позначені відтінками жовтого кольору – 5, 10. Найменша біла паличка в наборі (одиниця) має довжину 1 см і є кубиком та укладається по довжині будь-якої іншої палички.

Кольорові лічильні палички Дж. Кюїзенера, як дидактичний засіб повністю відповідають специфіці й особливостям елементарних математичних уявлень, які формуються у дошкільнят, а також їхнім віковим можливостям, рівню розвитку дитячого мислення. З математичної точки зору, палички Кюїзенера - це множина, в якій легко виявляються відносини еквівалентності та порядку. Кольорові числа надають чудову можливість конструювати модель досліджуваного математичного поняття та вирішувати такі освітні завдання:

- ознайомити з поняттям кольору (розрізняти та класифікувати);
- ознайомити з поняттям величини, довжини, висоти, ширини (розвивати вміння порівнювати предмети за висотою, довжиною, шириною);
- ознайомити з послідовністю чисел натурального ряду, засвоїти прямий і зворотний рахунок;
- ознайомити зі складом числа (з одиниць і двох менших чисел);
- допомогти опанувати арифметичні дії: додавання, віднімання, множення і ділення;
- навчити ділити ціле на частини і вимірювати об'єкти;
- розвивати творчі здібності, уяву, фантазію, здібності до моделювання та конструювання;
- ознайомити з властивостями геометричних фігур;
- розвивати просторові уявлення (ліворуч, праворуч, вище, нижче і т. д.);
- розвивати логічне мислення, увагу, пам'ять;
- виховувати самостійність, ініціативу, наполегливість..

Роботу з паличками Кюїзенера поділяють на два етапи. На першому етапі палички використовуються як суто ігровий матеріал. Діти граються з ними як зі звичайними кубиками і паличками, створюють різні конфігурації. Їх приваблюють конкретні образи, а також якісні характеристики матеріалу - колір, розмір, форма. На другому етапі палички є засобом навчання арифметики. Просторово-кількісні характеристики не настільки очевидні для дітей, як колір, форма, розмір. Відкрити їх можна у спільній діяльності дорослого та дитини. При цьому дорослий не обмежується зовнішнім показом і прочитанням готових конфігурацій, а дає можливість вибирати дію самій дитині. У такому разі гра стає радісним відкриттям нового. Дитина швидко вчиться переводити (декодувати) гру фарб у числові відносини, осягає закони загадкового світу чисел.

Від елементарної гри з кольоровими смужками діти поступово наближаються до поняття просторово – кількісних характеристик, які засвоюються в спільній діяльності дитини і дорослого, де важливо не обмежуватися показом готових споруд, а дати можливість вибирати дії самостійно. Відбір кольору паличок не довільний, а пов'язаний з певним співвідношенням їх за величиною.

Інтелектуальну діяльність дітей із використанням паличок Кюїзенера доцільно організовувати: поза заняттями (в математичному центрі у предметно-розвивальному середовищі групи); у спільній та самостійній ігровій діяльності (конструювання з паличок); на заняттях (комплексних, інтегрованих).

Займатися з паличками діти можуть індивідуально або невеликими підгрупами під час ігрової діяльності. Крім того, можлива і фронтальна робота з усією групою. Однак фронтальна робота не має бути провідною, оскільки накопичення дитиною досвіду відбувається в повсякденній діяльності, у грі. Важливо здійснювати вибір ігор, враховуючи індивідуальні здібності, вікові можливості кожної дитини, а також рівень її розвитку.

Дітей із нижчим рівнем розвитку слід знайомити з новим матеріалом раніше, ніж дітей із високим, що підвищує їхню активність під час спільних

занять та сприяє як засвоєнню матеріалу, так і формуванню почуття впевненості в собі.

Заняття з використанням паличок рекомендується проводити систематично, індивідуальні вправи чергувати з колективними.

Доцільно організовувати заняття, де:

- можна застосувати елементи гри;
- присутня сюжетна подача математичного змісту (використання сюжетів, казкових персонажів);
- є сенсорна привабливість матеріалу, з яким діти мають справу (демонстраційний, роздатковий матеріал, схеми, ігри);
- передбачено спільний пошук рішення, колективне міркування, інтелектуальну співпрацю, а не змагання і пошук помилок одне в одного;
- відсутня травмуюча оцінка. У молодшому віці вона має бути лише позитивною, щоб підтримати прагнення дитини щось зробити або дізнатися. У середньому і старшому віці - порівняння результатів діяльності дитини з її власними попередніми досягненнями, а не з роботою інших дітей. Оцінювання здійснюється під час індивідуального спілкування.

Важливо те, що ця методика навчання математики заснована на грі - провідній діяльності дошкільника. Малеча сама охоче вступає в гру та з цікавістю на основі розгорнутих практичних дій із предметами, наочного матеріалу й умовних символів засвоює необхідні математичні знання та вміння.

Систематичне проведення ігор із використанням паличок Кюїзенера урізноманітнює процес формування елементарних математичних уявлень та підвищує інтерес дітей до освітньої діяльності, сприяє розвитку фантазії, уяви.

Діти вчаться нестандартно, послідовно мислити за законами логіки; знаходять легші, простіші шляхи вирішення поставлених завдань. Усе це допомагає успішно розвивати пізнавальні процеси та підготувати дитину до шкільного навчання. До того ж, методика Кюїзенера відповідає вимогам МОН України і є чудовим інструментом, який забезпечує наступність дошкільної і початкової освіти.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. Піроженко Т.О., член-кореспондент НАПН України, д-р психол. наук; авт. кол. Баєр О.М., Безсонова О.К., Брежнева О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л.П., Косенчук О.Г. та ін. Наказ МОН України від 12.01.2021р. № 33
2. Дитина. Освітня програма для дітей від двох до семи років /наук. кер проекту В.О. Огнев'юк; авт.кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна та ін.; наук.ред. Г.В. Беленька; Київ. ун-т ім.Б. Грінченка. К.: Київ. Ун-т Б.Грінченка, 2020. 440 с.
3. Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти : Додаток до листа МОН України від 19.04.2018 № 1/9-249.
4. Нікітченко С. Палички Кюїзенера на заняттях з математики. *Палітра педагога*. 2012. №2. С.12 – 15.
5. Пасічна К. Кольорові числа – ключ до засвоєння математичних знань. *Дитячий садок*. 2016. №19. С. 4 – 41.
6. Пасічна К. Методична розробка з використання паличок Кюїзенера в освітній діяльності з дітьми дошкільного віку. *Дитячий садок*. 2014. №1. С.15 – 26.

Дорош Наталія
студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
Дурманенко О. Л.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ГРИ

На сьогоднішній день, під час ігрової діяльності у дітей виникають конфлікти, адже діти не вміють вести спільну розмову, часто сваряться. Можна помітити, що кожен говорить про своє, співрозмовників ніхто не чує, у групі гомін, діти постійно конфліктують між собою. Виникає потреба у керівництві іграми дітей. Одна з основних причин є: несформованість культури спілкування та мовленнєвого етикету. У зв'язку з цим діти не вміють домовлятися, ввести діалог один з одним, під час розмови використовують слова-паразити, не дослуховують і перебивають співрозмовника; вживають лише елементарні ввічливі слова, а це означає, що вони недостатньо знають мовний етикет, необхідний для повноцінного спілкування. Найбільш ефективним засобом виховання культури спілкування та формування мовленнєвого етикету є гра, у процесі якої здійснюється як комунікативна, так і мовленнєва взаємодія дітей [3].

У грі дитина середнього дошкільного віку виявляє свою самостійність значно більше, ніж у будь-якій іншій діяльності, а це надзвичайно важливо для формування її як особистості. Саме в грі найповніше активізується суспільне життя. Досвід, який дитина отримує граючись, поступово «переноситься» нею на всю подальшу життєдіяльність. Гра протікає як спільна діяльність дітей, де міжособистісна взаємодія чергується з партнерськими діями (дитина уникає або у мирний спосіб розв'язує конфлікти, поводить себе доброзичливо з партнером по грі, узгоджує з ним свої дії, допомагає, підтримує, заспокоює партнера, бере до уваги стан, настрої, можливості учасників гри) [2].

У формуванні особистості важливу роль відіграє спілкування, адже спілкування, незалежно від його форми та жанру, допомагає людині отримати соціальний досвід, який був систематизований та осмислений попередніми поколіннями. Цей досвід дозволяє людині оволодіти духовною, інтелектуальною та матеріальною культурами, а також пізнати світ та саму себе. В результаті, спілкування сприяє соціалізації особистості.

Одним із основних завдань педагогіки є формування культури спілкування у дітей середнього дошкільного віку, в цьому процесі гра відіграє важливу роль, оскільки допомагає дітям розвивати комунікативні навички та навчає їх співпрацювати, дотримуватися правил та вирішувати конфлікти. Варто зазначити, що під час гри діти вчаться розуміти один-одного, слухати і дотримуватися правил, також формувати їх соціальні навички та уміння взаємодіяти з однолітками та дорослими. Гра – ефективний засіб виховання культури спілкування у дітей середнього дошкільного віку, оскільки вони вже мають достатній рівень розвитку, щоб зрозуміти та дотримуватися правил гри. Таким чином, ігрова діяльність є провідним видом діяльності дошкільників, який дозволяє їм взаємодіяти комунікативно з оточуючими та навчитися ефективно спілкуватися з однолітками та дорослими. Завдяки використанню ігор, у дітей розвивається емоційність та формується вміння проявляти емпатію та співчуття до інших людей [1].

Ігрова діяльність впливає на формування довільних психічних процесів: у грі починають розвиватися довільні увага і пам'ять. В умовах гри діти краще зосереджуються, більше запам'ятовують. Свідома мета (зосередити увагу, запам'ятати і пригадати) вирізняється дитиною найлегше у грі. Її умови вимагають від дитини зосередженості на предметах, включених в ігрову ситуацію, на змісті дій і сюжету. Дитина, яка не буде уважною до того, що вимагає попередня ігрова ситуація, не запам'ятає умов гри, буде відсторонена однолітками. Потреба у спілкуванні, емоційному заохоченні вимагає від дитини цілеспрямованої зосередженості і запам'ятовування [2].

Під час гри діти вчаться чітко та зрозуміло висловлювати свої думки та ідеї, а також слухати та розуміти інших. Такі ігри допомагають дітям оволодіти мовним етикетом та навчитися відповідати на запитання ввічливо та адекватно. Окрім розвитку комунікативних навичок, гра допомагає дітям розвивати творчість та фантазію, що є не менш важливою навичкою для формування у них культури спілкування. Під час гри діти придумують нові ідеї та розв'язують нестандартні завдання і задачі, а це сприяє розвитку їх творчої думки та ініціативності. Гра □ один з видів ігрової діяльності, який сприяє як комунікативній, так і мовленнєвій взаємодії між дітьми, це спільна діяльність, що дозволяє дітям висловлюватись, співпрацювати один з одним.

Узагальнюючи все вище сказане, можна зробити висновок, що використання ігор є ефективним інструментом для формування культури спілкування у дітей середнього дошкільного віку. Під час гри діти вчаться співпрацювати, дотримуватися правил, розв'язувати конфлікти та розвивати комунікативні навички, які є надзвичайно важливими для їхнього подальшого життя та успішного інтегрування у суспільство. Тому, педагоги та батьки повинні надавати більше уваги використанню ігор як засобу формування культури спілкування у дітей середнього дошкільного віку [2].

Список використаних джерел

1. Виготський Л. С. Педагогічна психологія. М.: Педагогіка, 2011. С. 40.
2. Жума Д. Формування культури спілкування у дітей старшого дошкільного віку за допомогою гри. *Наука. Освіта. Молодь*. 2023.

3. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*. К. : К.І.С., 2004. С. 16–33.

4. Рогальська І. Компетентнісний підхід як сучасна основоположна концептуальна ідея соціалізації дошкільників. *Збірник наукових праць «Формування професійної компетентності вихователя дошкільного навчального закладу в умовах глобалізації»*. Херсон, 2009. С. 22–24.

Дусик Софія

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Антонюк В.З.

РОЗВИТОК ВМІННЯ АНАЛІЗУВАТИ ВЛАСНІ ВЧИНКИ ТА ВЧИНКИ ІНШИХ ЛЮДЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тема стосунків з іншими відіграє одну із головних ролей у розвитку особистості дошкільнят. Дошкільний вік – це вік, коли починає розвиватися висока соціальна мотивація. Те, як дитина виховується в перші роки свого життя, має великий вплив на її подальший розвиток. Важливими елементами соціалізації дітей старшого дошкільного віку являється спілкування між дітьми, особливі міжособистісні стосунки, спільнота дітей, заснована на конкретній діяльності.

Психологічні особливості дітей цього віку проявляються в різних ситуаціях: 5-6 років – старший дошкільний вік. Це дуже важливий вік у розвитку пізнавальної, інтелектуальної та особистісної сфер дитини. Це базовий вік, в якому у дитини формується багато особистісних аспектів і створюються всі моменти становлення позиції «Я». 90 відсотків рис особистості 5-6 річної дитини формуються саме в цьому віці. Це дуже важливий період, в якому можна зрозуміти, якою людиною стане дитина в майбутньому [5].

Порівняно з попередніми періодами, позиція дошкільника серед дорослих суттєво змінюється. Дошкільнята беруть на себе низку основних обов'язків, а

спільна діяльність з дорослими замінюється самостійним виконанням прохань, інструкцій, наказів і вимог дорослих.

Вивчення проблеми розвитку вміння аналізувати власні вчинки та вчинки інших людей у віковій психології пов'язане з ім'ям Ж. Піаже, його остання робота привела до розвитку рефлексивного мислення у дітей, особливо до вивчення здатності до рефлексивної абстракції. Піаже, вивчав рефлексію на основі знання суб'єктом законів логічного зв'язку з об'єктом і дій, спрямованих проти нього, а також усвідомлення необхідності такого усвідомлення зв'язку, який являє собою процес концептуалізації, тобто перебудови плану дій, перетворення його в концепцію. Крім циклічності розвитку інтелекту дитини, Піаже вивчав періодичність онтогенезу рефлексивного мислення [4].

Рефлексивна здатність утворюється та розвивається в дітей під час реалізації контрольних-оціночних дій. Усвідомлення дитиною сенсу і змісту своїх дій дозволяє йому самостійно повідомляти про свої дії, докладно описувати, що він робить і для чого він це робить. Добре відомо, що коли людина щось пояснює іншій людині, вона починає краще розуміти те, що пояснює сама. Тобто, коли дитину навчають певної дії, то треба вимагати від дитини, не тільки правильного та самостійного виконання дій, а й дати докладний усний опис всіх проведених маніпуляцій.

У дітей 5-6 років, поглиблюється самооцінка, з'являється відчуття власної гідності та самооцінки, розвиваються навички саморегуляції поведінки та самоконтролю, розвиваються відносини із оточуючими, ієрархія мотивів, за допомогою яких дитина вербально висловлює свої переживання, настрої і почуття, а саме: «Я мрію», «Я дбаю», «Я думаю», «Я хочу».

У відносинах між дошкільнятами та їх однолітками типовим являється кооперативно-змагальний рівень спілкування, це спілкування, в процесі якого діти чітко прагнуть досягти загальної ігрової мети, відносячись до товаришів, як до противників у спільній грі. Грунтуючись на прагненні до самоствердження, у дітей є змагальна мотивація – перемогти, бути кращим та

виграти. Моральна мотивація також розвиває бажання робити приємні речі, які потрібні іншим, особливо людям старшого віку [3].

Внаслідок досвіду взаємодії старших дошкільників в групі починає формуватися загальна думка стосовно одногрупників, з'являються спроби оцінити якості та вчинки ровесників. Група переходить від аморфної освіти до стабільної соціальної групи, в якій старші дошкільники диференціюються залежно від певного статусу.

Здатність співпереживати проявляється в дошкільному віці, особливо в другій половині. Дітям властиві гуманістична (емпатичні переживання, які емоційно реагують на біль і щастя інших у формі радості, співчуття, жалю по відношенню до інших) і егоцентрична (страждання у відповідь на горе інших, страх, радість і повне співчуття у відповідь на радість інших) емпатія [2].

Дитина вчиться співпереживання на особистому досвіді. По-перше, чим більше дитина усвідомлює і приймає свої почуття, тим легше їй буде розпізнавати почуття інших. По-друге, вона вчиться висловлювати свої емоції і реагувати на почуття інших, спостерігаючи за поведінкою близьких їй дорослих.

Саморегуляція також відіграє важливу роль у розвитку вміння аналізувати власні вчинки та вчинки інших людей у дітей старшого дошкільного віку. У дитячій психології формування довільності та розвиток саморегуляції у дітей дошкільного віку завжди привертала увагу багатьох дослідників і були визнані однією з основних ліній розвитку особистості дитини, а саме: Т. Харченко, Є. Базика, Д. Усик, Н. Токарева.

У різних дітей проблеми з саморегуляцією проявляються по-різному. Це залежить від психічних особливостей дитини. Одні діти показують свої емоції відразу, інші мають сильні емоційні реакції, які неможливо придушити. Інші накопичують свої емоції і довго не показують їх. Зрештою, вони зляться або розчаровуються і вибухають. Для дітей з обома типами емоційних реакцій важливо навчитися справлятися з сильними емоціями, знаходити більш ефективні способи їх вираження (або принаймні менш руйнівні) і не втрачати

самоконтроль у стресових ситуаціях. Прийнято вважати, що емоційний самоконтроль людини залежить від її темпераменту та особистості. У дітей темперамент виходить на перший план. Деякі діти бурхливо реагують, коли батьки намагаються їх покупати або переодягнути. Такі діти, швидше за все, матимуть проблеми з саморегуляцією в майбутньому [1].

Отже, зробивши підсумки вищесказаного, можна стверджувати, що важливим показником у цьому віці (5-6 років) є оціночне ставлення дитини до себе та інших. Діти можуть критикувати власні недоліки, давати особистісні характеристики одноліткам і розпізнавати стосунки «дорослий-дорослий» та «дорослий-дитина». Однак батьки продовжують залишатися рольовими моделями для дітей. Якщо батьки передають позитивну інформацію, якщо дитина відчувається добре і не відчуває страху, образи чи тривоги, то будь-яка інформація (особиста чи інтелектуальна) може бути передана дитині.

Список використаних джерел

1. Базика Є. Л. Розвиток саморегуляції старших дошкільників у взаємодії з однолітками та дорослими. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2013. Вип. 2. С. 62–66.
2. Коган І.М. Емпатія і особливості її розвитку у дітей молодшого шкільного віку : автореф... канд. дис. з психол. 19.00.07. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2005. 18с.
3. Кононко О.Л., Луценко В.О., Нечай С.П., Плохій З.П., Сидельникова О.Д., Старченко В.А., Терещенко О.П., Шелестова Л.В., Якименко Л.Ю. Формуємо у старших дошкільників цілісне світобачення : навч.-метод. посібник. К.: Імекс-ЛТД, 2013. 260 с.
4. Павелків Р.В. Розвиток моральної свідомості та самосвідомості у дитячому віці : монографія. Рівне: Волинські обереги, 2004. 248 с.
5. Токарева Н. М, Шамне А. В. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. Київ: Основа, 2017. 548 с.

Заремба Людмила

кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки

НАРОДОЗНАВЧИЙ ПІДХІД У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Освіта і виховання як засіб відтворення і нарощування інтелектуального, духовного потенціалу народу в сучасному світі виступає стратегічною основою розвитку не тільки особистості, але й суспільства в цілому, нації і держави.

Українська освіта справді національна тоді, зауважує А. Тимошкова, коли ґрунтується на українській етнопедагогіці, українській національній системі впливу на формування особистості і за орієнтаційний еталон має народні чесноти, норми християнської моралі, гармонію родинно-громадського виховання [5].

Саме тому, народознавчий підхід у вихованні, що передбачає успішне оволодіння народною культурою, духовним набутком нації, теоретичне і практичне засвоєння підростаючим поколінням патріотичних ідей, є однією із провідних ідей національної системи виховання. Це пов'язано з тим, що відродження в Україні педагогічних надбань народу стало насущною потребою нашого часу, і як переконливо доводять освітяни, без повернення до високо результатного, випробуваного століттями педагогічного досвіду народу, важко виховати патріотів, борників свободи і незалежності.

Народознавство – це система фундаментальних знань про конкретний народ, особливості його побуту і трудової діяльності, національний характер, світогляд, історико-культурний досвід, родовід, спосіб життя і виховання, рідний край [4].

Значну увагу народознавству, його освітньо-виховній функції приділяли видатні вчені та діячі української культури: М. Драгоманов, І. Франко, М. Грушевський, Д. Яворницький та інші, чия плідна праця наприкінці ХІХ ст. на початку ХХ ст. сприяла розвитку народознавства як науки та усвідомленню його нерозривного зв'язку з освітньою галуззю.

Народознавство І. Франко розглядав як галузь науки з одного боку, а з іншого – відкрив значний просвітницький потенціал народознавчих знань як невід'ємної складової формування змістовної особистості [7, с. 366].

За словами В. Скуратівського, народознавство – це народ, його історично-культурні традиції, виховний досвід. Це поняття вбирає в себе

пласти матеріальної і духовної культури народу. Тут і традиції, і обряди, і звичаї, і фольклор, і житло, і кулінарія, і трудова діяльність [3].

«Народні знання – ось порятунком у вихованні і навчанні дітей, ефективні ліки для наших байдужих, зашкарублених душ. Бо народне – це завжди правдиве». Тому, на думку М. Стельмаховича, в складний і цікавий час, коли руйнуються застарілі стереотипи, відбувається переоцінювання цінностей, необхідно частіше звертатись до витоків нашої духовності, бо в ній містяться всі необхідні для людини знання [6].

Мету і зміст виховання диктує саме життя. Організація виховання на основі зв'язку з життям є єдиним шляхом розв'язання найважливішого завдання педагогіки – залучення до соціального досвіду людей кожного нового покоління.

В. Сухомлинський був переконаний, що необхідно зміцнювати у дітей сильне природне почуття належності до свого краю, котре ніколи не дозволить їм збачити з тернистого життєвого шляху. Він наголошував на важливості того, щоб перші наукові істини діти засвоювали не за підручниками, а з живодайних джерел рідного краю [5].

У Базовому компоненті дошкільної освіти як пріоритет передбачено реалізацію основних ідей видатних учених минулого і сучасності щодо особистісно-зорієнтованого, ціннісного та компетентнісного підходів у процесі розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку на принципах народознавства. На це спрямовано низку програм дошкільного виховання: парціальна програма А. Богуш, Н. Лисенко «Українське народознавство в дошкільному закладі» [2], програма «Українське дошкілля» [1] тощо.

Як показує аналіз програм, основні напрями і зміст народознавчої роботи мають включати вивчення рідної мови, ознайомлення з фольклорно-календарними традиціями, сімейно-побутовими звичаями, обрядами, народною символікою, народною художньою образністю, емоційною культурою, народною мораллю.

В роботі з дітьми важливим аспектом є висвітлення ролі рідної мови в житті людини, народу, нації; розуміння її як найяскравішого вияву національного буття народу, універсальної скарбниці духовних надбань. Мова виступає творцем культури рідного народу, самобутнім проявом мислення, оригінальним засобом пізнання дійсності, творчості народу. Мова – це засіб прилучення дітей до всього батьківського і материнського, моралі, культури, історії рідного народу. Рідна мова – джерело патріотизму і гуманності особистості.

Змістовою складовою народознавчої роботи виступає ознайомлення з фольклорно-календарними традиціями. Це – виховання засобами усної народної творчості, з яких діти черпають емоційно-моральні, трудові, естетичні цінності. У фольклорі в концентрованому вигляді представлена багатюща народна педагогіка, культурно-історичний досвід народу.

На сучасному етапі розвитку нашої країни надзвичайно важливим є відродження обрядів і звичаїв у сімейному житті, що становлять серцевину сімейно-побутової культури, її потужний виховний потенціал. Традиції і звичаї сім'ї трансформуються у національну культуру, побутову культуру, народний календар, народні символи, народні ремесла та промисли, народне ужиткове мистецтво.

Тому, вироблені й наслідувані народом протягом віків національні традиції та звичаї у сім'ї мають дуже важливе значення. Без опори на українські народні звичаї виховати справжнього українця неможливо. Їх збереження й збагачення та неухильне дотримання має доленосне значення як для нації в цілому, так і для кожного українця зокрема. Дотримання звичаїв свого народу – суттєва ознака духовної культури особистості.

Значну роль у вихованні підростаючого покоління відіграє народна, національна символіка. Рідна хата – берегиня українського роду. Хліб, як ознака гостинності українського народу. Калина – символ нев'янучої краси, кохання, рідної землі, нашої вродливої України. «Без верби і калини нема України», – говорять у народі.

У вихованні підростаючого покоління на засадах народознавства вихователі орієнтуються на гуманізм, моральність людей. Основою моральності є совість, гідність, честь, правдивість, справедливість, скромність, працелюбність тощо. Саме тому в освітній діяльності сучасного ЗДО найбільш повно має відбитись ідеал національного виховання, усвідомлення і розуміння того, що морально-цілісна особистість – найхарактерніша ознака української нації.

Список використаних джерел

1. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / за заг. ред. О. В. Нізковської. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 256 с.
2. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі : навч. посіб. - 2-ге вид., переробл. і допов. К. : Вища шк., 2002. 407 с.
3. Історія дошкільної педагогіки: Хрестоматія /Упоряд. З.Н.Борисова, В.З.Смаль. К., 1990
4. Народознавство. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki>
5. Тимошкова А.С. Вплив народознавства на формування громадянської компетентності. *Педагогіка та психологія: актуальні питання наукових досліджень* : матеріали міжнар. наук.-практ. конференції. К.: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2013. С. 41– 43.
6. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка. Київ, 1997. 232 с.
7. Франко І. Лист І.Франка до М. Драгоманова від 27 жовтня 1883 р.: зібрання творів у 50-ти томах. К., 1986. Т. 48. 586 с.

Калитяк Анна

викладачка циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

СЕНСОРНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ В МЕТОДИЦІ МАРІЇ МОНТЕССОРІ

Діти вже з народження готові сприймати світ, здатні бачити, чути, відчувати. Сенсорний розвиток є основою для вдосконалення практичної діяльності дітей. Діти дошкільного віку оволодівають новими діями, спрямованими на вивчення реальних предметів і явищ, їх різноманітних властивостей і відношень, у результаті чого відбуваються зміни в організмі дитини. Тому сенсорне виховання є основою загального розумового розвитку дітей [1].

Проблема сенсорного розвитку дошкільнят є досить важливою. Отже, аналіз наукових джерел показав, що значну увагу проблемі сенсорного розвитку надавали у своїх роботах такі науковці: М. Монтесорі, Ф. Фребель, Ж. Декролі, С. Русова, та ін.

У науці про сенсорне розвиток дітей дошкільного віку важливими є розрізнення та володіння такими поняттями, як «сенсорний розвиток», «сенсорне виховання», «сенсорна культура». Кожне з цих понять має кілька визначень. Ось деякі з них.

Сенсорна культура – це загальноприйняті суспільством уявлення про колір, форму та інші властивості предметів.

Сенсорна культура дитини – це результат засвоєння нею сенсорної культури, створеної людством. Запроваджена в педагогіку завдяки роботам Марії Монтесорі.

Сенсорне виховання (лат. *sensorium* – орган чуття) – це система педагогічних впливів, спрямованих на формування способів чуттєвого пізнання, удосконалення відчуттів та сприймань.

Сенсорне виховання – це розвиток сприйняття та виховання в дитини системного уявлення про зовнішні властивості предметів: їхню форму, колір, величину, розташування в просторі, запах, смак тощо.

Сенсорне виховання – це цілеспрямований, спеціально організований педагогічний процес, метою якого є формування в дітей уявлень про сенсорні еталони, їхні властивості та просторові відношення.

Сенсорне виховання – це складова частина розумового й фізичного виховання дитини, спрямованого на розвиток її чуттів та сприймань (слухових, тактильних, зорових тощо).

Сенсорне виховання – це процес, який будується як формування узагальнених способів обстеження сприйманих якостей, формування узагальнених і систематизованих знань (уявлень) про ці якості шляхом зіставлення їх із загальноприйнятими сенсорними еталонами.

Сенсорний розвиток дитини – це розвиток її почуттів і сприймань, формування уявлень про зовнішні властивості предметів: їхню форму, колір, розмір, розташування в просторі тощо.

Сенсорний розвиток (від лат. *sensus* – відчуття) – це розвиток у дитини процесів сприйняття та уявлень про предмети і явища навколишнього світу, уявлень про зовнішні властивості предметів: їхню форму, колір, величину, розташування в просторі, а також запах, смак тощо.

Сенсорний розвиток дитини – це розвиток сприйняття та формування уявлень про зовнішні властивості предметів: їхню форму, колір, розмір тощо.

Сенсорний розвиток – це процес засвоєння соціального досвіду, оволодіння системою відповідних еталонів, тобто певних зразків якостей предметів, створених людством у ході суспільно-історичного розвитку. Сенсорні еталони – це уявлення про чуттєво сприймані властивості предметів, які склалися в ході історичного розвитку людства. Ці уявлення характеризуються узагальненістю, оскільки в них закріплені найбільш істотні якості.

Сенсорні еталони – це загальноприйняті зразки зовнішніх властивостей предметів. Сенсорні еталони – це вироблені людством уявлення про основні властивості й відношення предметів та явищ навколишньої дійсності. Зміст сенсорного виховання: коло властивостей та якостей предметів і явищ, які має засвоїти дитина; він визначається різноманіттям як особливостей навколишнього світу, так і видів діяльності [4].

Відома освітянка Марія Монтесорі (1870-1952) вважала сенсорний розвиток важливою частиною формування особистості: без розвинутих органів чуття не було б освіченої людини. Чуттєве сприймання є основою розумового і морального життя.

Методика Монтесорі не тільки демонструє дітям якості предметів і явищ навколишнього світу, а й дає можливість самостійно здобувати знання і відкривати власний внутрішній світ, що набагато важливіше інформації з боку дорослих.

Навчальні матеріали створені Марією Монтесорі для розвитку та тренування спеціальним навичкам з урахуванням віку дитини.

Методика Монтесорі складається з трьох основних компонентів: дитина, середовище і вчитель. Методика Монтесорі заснована на спостереженні за дитиною в природних умовах і сприйнятті середовища таким, який він є. Основний принцип методу Монтесорі: підвести дитину до самовиховання, до самонавчання, до саморозвитку.

Девіз методу Монтесорі: «Допоможи мені зробити це самому». Величезне значення для реалізації методу Монтесорі мають дидактичні Монтесорі матеріали. Їх мета полягає у вихованні та вдосконаленні чуттів: зору, слуху, смаку, нюху, тактильного чуття. Чуттєве сприйняття вона вважала основою розумового й морального життя. Розроблені нею сенсорні матеріали вчать розрізняти форму, колір, якості різних предметів. Цей різноманітний, точно виготовлений матеріал фіксує дитячу увагу на певній ізольованій властивості предмета, наприклад: – для об'єму – циліндри, куби й призми; – для довжини – палиці, поділені на дециметри; – для кольорів – шматочки шовку; – для шумів – циліндричні коробочки з різним умістом тощо. Це щось середнє між навчальними посібниками і розвиваючими іграми, виготовлені неодмінно з натуральних матеріалів [2].

Дизайн Марії Монтесорі матеріалів не змінювався з дня створення, тобто майже 100 років. Для виготовлення дерев'яних матеріалів застосовуються коштовні сорти дерева, усі матеріали виготовляються дуже якісно, деякі з них досить складні у виготовленні.

Тому Монтесорі матеріали коштують досить дорого. Задача Монтесорі-педагога – допомогти дитині організувати свою діяльність, піти своїм унікальної шляхом, реалізувати свій потенціал у найбільш повній мірі.

Отже, можна сказати, що ідея методики М. Монтесорі щодо сенсорного виховання – це забезпечення розвитку та саморозвитку дитини в підготовленому середовищі в процесі діяльності з розробленим дидактичним матеріалом, який відповідає віковим особливостям дитини дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Кошель В. М. Сенсорне виховання дітей раннього віку : навч.-метод. посіб. для вихователів дітей дошкільного віку, студентів спеціальності «Дошкільна освіта» та батьків. Чернігів : ФОП Баликіна О. В., 2019. 160 с.
2. Прибильська Н. Сенсорне виховання в педагогіці Монтесорі. *Дошкільне виховання*. 2014. № 8. С. 9–11.
3. Чепіль М. Педагогіка Марії Монтесорі : навч.-метод. посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2017. 272 с.

Майструк Вікторія

кандидат психологічних наук, завідувач кафедри терапії та фізичної корекційної діяльності Луцького інституту розвитку людини університету «Україна»

Закусило Оксана

старший викладач кафедри фізичної терапії та корекційної діяльності Луцького інституту розвитку людини університету «Україна»

МЕТОДИ КОРЕКЦІЇ МОВИ І МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ З РАС

Сучасні методики розвитку мови та спілкування у дітей з РАС відображають тісний зв'язок з підвищенням соціальних навичок та поліпшенням соціальної взаємодії. Ці методики зазвичай використовуються логопедами, спеціальними педагогами та психологами, які співпрацюють між собою та з батьками дітей з РАС. Перші втручання, спрямовані на розвиток мови, спрямовані на батьків і фокусуються на тому, як ефективніше взаємодіяти з дитиною. Початковий етап втручань полягає в тому, щоб допомогти батькам вступити в контакт з дитиною через спільну гру та спільні заняття, збудувати приємну взаємодію, яка стимулюватиме їх до спілкування. Розвиток спілкування та мовлення має бути не лише обов'язковим, але й приємним, пов'язаним з щоденним життям та взаємодією з родичами. Батькам також важливо допомогти розпізнати значення різних реакцій дитини та її невербальних комунікативних сигналів, а також стимулювати їх до усвідомлення власної поведінки та стилю спілкування. Спілкування – це взаємне діалогічне танцювання, де важливою є не лише мова, але й невербальний контакт, і ми повинні бути чутливими до власних рухів у цьому танці, щоб відчувати та розуміти один одного.

У корекційних центрах активно використовується метод відеоінтерактивного тренінгу спілкування (ВІТ) [3] для допомоги батькам у покращенні спілкування зі своїми дітьми. Цей метод, який забезпечують психологи-відеотренери, базується на аналізі комунікативних ситуацій у домашніх умовах. Основна ідея ВІТ полягає в ідентифікації та підтримці позитивних аспектів спілкування між батьками та дітьми, а також у наголошенні на їхніх сильних сторонах і можливостях. Під час сеансів тренер записує на відео щоденні взаємодії, такі як гра або спільний прийом їжі. Після цього він аналізує записи, виокремлюючи успішні моменти та використовуючи їх для демонстрації батькам ключових аспектів ефективного спілкування, таких як мова тіла, тон голосу, взаємна підтримка та темп розмови. Ці взаємодії потім обговорюються з батьками на зустрічі, де вони отримують поради щодо подальшого вдосконалення спілкування. Метод ВІТ виявляється особливо ефективним у роботі з дітьми з аутизмом, оскільки він сприяє розвитку чутливості, розуміння та ефективного спілкування без надмірної стимуляції.

Втручання, спрямовані на батьків, також можуть включати навчання їх основних технік підтримки мовленнєвого розвитку дитини, наприклад, озвучення та називання предметів. Особлива увага приділяється особливостям ефективного спілкування з дітьми з РАС, таким як чіткість мови, повільний темп та використання зрозумілих і однозначних фраз. Також важливо уникати вживання метафор та неоднозначних висловлювань, оскільки діти з аутизмом можуть буквально сприймати мовлення.

Батькам надаються методики, як зробити спілкування з дитиною радісним та важливим, інтегруючи його в улюблені заняття дитини. Наприклад, батьки можуть взяти фрагмент пазла, який любить складати їхня дитина, а потім, давши підказку жестом "дай" та отримавши відповідне слово від дитини, радісно віддати пазлик. Батькам також пояснюється важливість їхньої участі у мовленнєвому розвитку дитини та необхідність бути терпеливими.

Оскільки діти з аутизмом часто моноканально сприймають інформацію та мають труднощі у інтеграції аудіальної та візуальної інформації [4], батькам

пояснюються методи використання обох мов у спілкуванні, а також потреба у підкріпленні сказаного малюнками, символами і т.п.

Також важливо працювати з батьками над розумінням комунікативних форм, які використовує дитина на довербальному рівні, таких як крик чи жести. Батькам надаються інструкції, як ефективно реагувати на ці форми спілкування, наприклад, озвучуючи їх прохання словами або використовуючи відповідні жести.

У зв'язку з моноканальною домінантністю візуального каналу оброблення інформації у багатьох дітей з РАС, деякі методики використовують візуальну візуалізацію мови, такі як жести та символи. Незважаючи на початковий страх батьків відносно застосування таких методик альтернативного спілкування та його можливого впливу на розвиток мовлення, наукові дослідження показали, що це не тільки не заважає, а навіть сприяє розвитку мови. Деяким дітям з аутизмом може ніколи не вдалося розвинути повноцінне мовлення, і для них методи альтернативного спілкування можуть стати єдиною можливістю для встановлення ефективної комунікації.

Прогноз щодо розвитку мовлення є індивідуальним і залежить від форми аутизму та рівня розумового розвитку. Одним із простих варіантів таких методик є PEC3 (Picture Exchange Communication System – Система спілкування з допомогою обміну картинок), яка полягає у створенні фотографій або малюнків необхідних або улюблених предметів побуту дитини [5]. У відповідний момент дитині пропонується вибрати картку, і вона одразу ж отримує обрану нею річ. Це заохочує дитину вибирати та показувати дорослим картинку того, що вона хоче, супроводжуючи це вербальним називанням предмета. З часом кількість карток може збільшуватися, і разом з розвитком мовлення з карток поступово можуть переходити до вербальних взаємодій.

На основі подібної концепції розроблено систему простих жестів для дітей з РСА, відому як система Макатон [3]. Також існують повноцінні системи альтернативного спілкування, що використовують символи та картинки (наприклад, Бліса, Макатон, Ребус), які дитина може мати при собі у формі

книжки. Крім того, існують комп'ютеризовані версії цих систем, які поєднуються з сучасними комп'ютерними технологіями, такі як Boardmaker та Picture Communication System [3].

Важливо поєднувати ці методики альтернативного спілкування з озвученням слів або фраз, а також по можливості переходити на вербальну мову, зменшуючи залежність від візуальних систем. Проте для деяких дітей цей перехід може бути складним через труднощі у обробці аудіальної інформації або ураження центрів мови. Для цієї групи дітей використання альтернативних візуальних систем спілкування може залишатися єдиною можливістю спілкування з оточенням протягом усього життя.

Власне корекційна робота фахівця з дитиною з аутизмом має сенс у тому випадку, якщо психолог, організуючи взаємодію з дитиною, намагається знайти канали доступу до неї, виявити її можливості, ступінь її навченості, знайти та апробувати прийоми ефективної роботи з нею, визначити міру допомоги дитині в завданнях різного змісту, щоб навчити батьків та інших фахівців роботі з дитиною. Основне завдання – вивчати дитину та виявляти її можливості. Для дитини з аутизмом важливі не так організовані, обмежені в часі «заняття», скільки повсякденна правильна організація життєдіяльності з урахуванням її психологічних особливостей, організація предметно-ігрового середовища, що розвиває, і взаємодії, створення дидактичних розвиваючих ситуацій.

Вибір методів корекційної роботи з дітьми з аутизмом має ґрунтуватися на знаннях особливостей поведінки та сприйняття дитиною навколишнього світу. Ці діти відрізняються глибокою специфікою поведінки і розвитку, тому методи, що використовуються в роботі з ними, також мають свою специфіку, відрізняючись від традиційних методів виховання і навчання, які застосовуються в роботі з дітьми, що нормально розвиваються, і навіть з дітьми з розумовою відсталістю і затримкою психічного розвитку .

Список використаних джерел

1. Афузова, Г. В., & Логашук, М. О. Психолого-педагогічні основи розвитку мовленнєвих функцій при розладах спектру аутизму. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені МП Драгоманова*. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2016 (32 (2)). С. 272–279.

2. Бєлова, О. Б. (2021). Особливості розвитку мовлення в дітей із розладами аутистичного спектра
3. Соколова, Г. Б., Соколова, А. Б., & Парфьонова, Т. В. *Збірник наукових праць «Корекційна робота з дітьми з розладами аутистичного спектру із використанням інноваційних технологій»*. Одеса, 2023. С. 145–148.
4. Скринник, Ю. О. Особливості розвитку мовлення дітей з розладами аутистичного спектру. Аактуальні питання корекційно-розвивальної, психолого-педагогічної та реабілітаційної роботи серед осіб з психофізичними порушеннями. 2021. URL:<http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/123456789/3281/1/Aktualni-pytannia-korektsiinoi-osvity-%28pedahohichni-nauky%29.-Vyp.6-T.1.pdf>
5. Bondy, Andy, and Lori Frost. *A Picture's Worth: PECS and Other Visual Communication Strategies in Autism*. Bethesda, Md.: Woodbine House, 2001.

Можсар Анна

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки Семенова Н.І.

РОЛЬ РОДИНИ В ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Особистість – це сутність людини, саме головне в ній, те, що відрізняє людський вид від усіх інших біологічних видів. Людина стає особистістю в процесі соціалізації, в результаті включення індивіда в соціальні відносини. Соціалізація здійснюється шляхом засвоєння індивідом соціального досвіду й відтворення його у своїй діяльності.

Отже, соціалізація – це процес становлення соціального «Я». Вона охоплює всі форми залучення індивідів до культури, навчання й виховання, за допомогою яких індивід здобуває соціальну природу.

У наукових колах під соціалізацією прийнято розуміти процеси оволодіння людиною соціальними цінностями й нормами, соціальним досвідом і знаннями, завдяки чому він стає повноправним членом суспільства [5, с. 123]. Іншими словами, це шлях від біологічної істоти до суспільної.

Оволодіння соціальними цінностями й нормами, соціальним досвідом і знаннями відбувається у результаті як виховання, тобто цілеспрямованого впливу на особистість, так і в результаті самостійного осмислення дійсності

індивідом. Таким чином можна говорити, що соціалізація має двосторонню спрямованість: сама людина докладє зусиль для оволодіння соціальними навичками і суспільство за допомогою виховання, освіти, залучення її до культури трансформує людину.

Виховання й навчання (у вузькому сенсі) – це спеціально організована діяльність із метою передачі соціального досвіду індивідові (дитині) і формування в нього певних соціально бажаних стереотипів поведінки, якостей і властивостей особистості. Розглядаючи соціалізацію під впливом виховання варто зазначити, що це процес засвоєння індивідом зразків поведінки, соціальних норм і цінностей, необхідних для його успішного функціонування в даному суспільстві. І у процесі соціалізації, як показує практика, бере участь все оточення індивіда: родина, однолітки в закладі дошкільної освіти, школі, засоби масової інформації, суспільство в цілому та ін.

Соціалізується дитина, не пасивно сприймаючи різні впливи (у тому числі виховні), а поступово переходячи від позиції об'єкта соціального впливу до позиції активного суб'єкта. Дитина активна тому, що в неї існують потреби, і якщо виховання враховує ці потреби, то це буде сприяти розвитку активності дитини. Якщо ж вихователі будуть намагатися усунути активність дитини, змушуючи її «спокійно сидіти», поки вони здійснюють свою «виховну діяльність», то цим можуть домогтися формування не гармонійної, а деформованої, пасивної особистості. Активність дитини буде або повністю подавлена, і тоді особистість сформується як соціально неадаптована, тривожна, або (при наявності певних індивідуальних особливостей, таких, наприклад, як сильний тип нервової системи та ін.) активність буде реалізовуватися через різні компенсаторні виходи (наприклад, те, що не дозволено, дитина буде намагатися зробити потай) [4].

Соціалізація – це зміна психіки й формування особистості. Проте як розвиток психіки не вичерпується соціальними процесами, так і розвиток особистості не зводиться лише до соціалізації. Такий розвиток здійснюється, як

мінімум, за допомогою двох процесів: з одного боку – соціалізації, з іншого – саморозвитку, саморозкриття особистості.

Соціалізація починається із впливів на дитину, оскільки її батьки вже соціалізовані і дитина може на них впливати спочатку лише як біологічна істота; лише потім вона стає здатною взаємодіяти з дорослими і згодом відтворювати наявний у неї соціальний досвід у подальшій діяльності.

Розвиваючись, особистість стає суб'єктом соціальних відносин, здатним впливати на іншу людину, але, завдяки діалогічності свідомості, рефлексії, людина також може впливати й на себе як соціальний об'єкт. Такі впливи не вважаються соціалізацією, але можуть становити основу розвитку особистості.

Основні напрямки соціалізації відповідають ключовим сферам життєдіяльності людини: поведінковій, емоційно-почуттєвій, пізнавальній, побутовій, моральній, міжособистісній. Іншими словами, у процесі соціалізації люди навчаються тому, як поводитися, емоційно реагувати на різні ситуації, переживати й виявляти різні почуття; яким чином пізнавати навколишній природний і соціальний світ; як організовувати свій побут; яких морально-етичних орієнтирів дотримуватися; як ефективно брати участь у міжособистісному спілкуванні та спільній діяльності.

У соціалізації особистості бере участь велика кількість інститутів, однак центральне місце в цьому процесі, безумовно, займає родина. Саме в родині здійснюється первинна соціалізація індивіда, закладаються основи його формування як особистості. У дитини в даний період відбувається нагромадження елементів системи ціннісних орієнтацій у сфері суспільних відносин, яке характеризується виділенням особистих цінностей, їх емоційним освоєнням, закріпленням у діяльності, що поступово знаходить адекватно мотивоване вираження.

Як стверджує Т. Парсонс, родина – основний орган соціалізації; мати й батько – головні творці особистості, дитина – порожня посудина, яку треба наповнити культурою.

У родині індивідуальний досвід не зникає зі смертю індивіда, а входить до складу колективного досвіду. Родина в цьому сенсі виступає як взаємодіюча група. «І так як ця група, – відзначає Н.Г. Аристова, – зі смертю даного покоління не зникає, а продовжує існувати, то колективний досвід цього покоління також не зникає, а передається наступному поколінню, батьки передають свої знання дітям, діти – своїм дітям і т.д., разом із цим кожне покоління до отриманих в спадщину суми знань (досвіду) додає свою частину, придбану їм протягом життя, і сума колективного досвіду (знання), таким чином, постійно росте» [3, с.4] . Таким чином, первинну інформацію про навколишній світ індивід одержує в родині. Головним способом сімейної соціалізації є копіювання дітьми моделей поведінки дорослих членів родини.

Труднощі соціалізації виникають у тому випадку, якщо дитина орієнтується на невдалі, антисоціальні зразки поведінки батьків, які заходять у суперечність із тим, що вона бачить в інших родинах.

Засвоювана в родині інформація може відрізнитися від прийнятих у суспільстві цінностей і норм, навіть суперечити їм. Родина, як правило, формує власну соціально-ціннісну спрямованість, що і передає дітям.

Родина залишається провідним соціальним інститутом у формуванні й розвитку соціально значущих цінностей і настанов особистості дитини, її соціалізації.

Список використаних джерел

1. Авер'янова Г., Москаленко В. Особливості економічної соціалізації молоді в умовах трансформації українського суспільства. *Соціально-психологічний вимір демократичних перетворень в Україні*. К., 2003.
2. Антонов А. И., Медков В. М. Соціологія сім'ї. М., 2000.
3. Аристова Н. Г. Соціальне сирітство та можливості його компенсації. М., 1992.
4. Мудрик А. В. Соціалізація людини. М., 2006.
5. Реан А. А. Психологія особистості. *Соціалізація, поведінка, спілкування*. М., 2007.

Полюхович Тетяна

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Бартків О.С.

СУТНІСТЬ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сьогодні проблема формування природничо-екологічної компетентності в дітей дошкільного віку стає все більш нагальною. Збереження природи та природних ресурсів, формування дітей та молоді природодоцільної поведінки зумовлено і взаємозв'язком людини і природи, і тією складною екологічною ситуацією, яка склалася в Україні. Беззаперечним лишається той факт, що дошкільний вік – це важливий етап інтенсивного нагромадження знань про навколишній світ, розвитку різнобічних відносин дошкільника у природному й соціальному оточенні, що сприяє становленню його особистості та формуванню природничо-екологічної компетентності.

На сучасному етапі природничо-екологічну компетентність досліджують науковці як О. Гаврилюк, В. Бутенко, О. Грошовенко, Н. Лисенко, О. Маланчук, Т. Поніманська, Л. Присяжнюк і ін. Педагоги сучасності Н. Глухова, Н. Лисенко, С. Ніколаєва та З. Плохій акцентували увагу на дошкільному віці, вважаючи його найбільш сприятливим для формування екологічного світогляду і екологічної поведінки [3]. Питання формування природознавчих знань та природоохоронної діяльності описана в низці досліджень, але проблема формування природничо-екологічної компетентності дітей молодшого дошкільного віку через залучення до дослідницької діяльності потребує глибшого вивчення.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови компетентність характеризується як сума знань, умінь і навичок засвоєних суб'єктом в процесі навчання [2].

Більшість науковців наголошують на тому, що змістовий аспект поняття «компетенція» включає три складових (рис.1.1.).

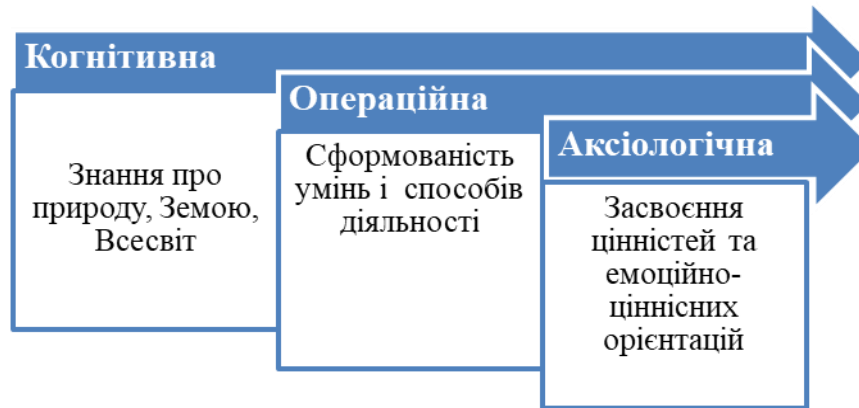

Рис. 1.1 Змістові компоненти поняття «компетенція»

Поряд з цим, на думку вчених, компетентність – це особливий тип організації предметно-специфічних знань людини (знання мають відповідати вимогам: різноманітності (знання про різні пі об’єкти і явища); гнучкості і оперативності; структурованості; здатності до використання в нестандартних умовах; рефлексивності), на основі якого можна цілком самостійно приймати ефективні рішення.

Отже, важливим завданням дошкільної освіти сформувати такі знання в дошкільників і їх природничо-екологічну компетентність.

У Базовому компоненті дошкільної освіти природничо-екологічна компетентність трактується як здатність дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтуються на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знання їх законів та формується в просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності [1].

Аналізуючи поняття природничо-екологічної компетентності, приходимо до висновків про різнобічність поглядів учених у його трактуванні (табл.1).

Таблиця 1

Підходи вчених до трактування поняття природничо-екологічної компетентності

<i>Поняття</i>	<i>Джерело</i>	<i>Визначення поняття</i>	<i>Характерні ознаки</i>
Природничо-екологічна	В. Байденко	категорія екологічної діяльності, пов’язана з екологічною свідомістю, екологічним	екологічна свідомість; екологічні цінності;

	мисленням та екологічними цінностями	екологічне мислення; екологічна діяльність.
О.Бойко, О.Гаврилюк	сукупність стійких знань, умінь та практичних навичок взаємодії особистості з навколишнім середовищем, формування стійкої свідомої поведінки екологічної ощадливості, здатність у повсякденному житті приймати рішення, направлені на зменшення екологічного тиску на природні ресурси.	знання і навички взаємодії з природою; екологічна поведінка; рішення щодо зменшення тиску на природні ресурси.
О.Гринюк	здатність особистості, що дає змогу сучасній особистості відповідально вирішувати життєві ситуації пов'язані з природними ресурсами, підпорядковуючи задоволення своїх потреб принципам сталого розвитку.	відповідальність вирішувати життєво-екологічні проблеми; сталий розвиток.
О. Колонько ва	система знань, умінь та навичок у сфері екологічної діяльності, що відповідають внутрішній позиції та забезпечують кваліфіковане розв'язання екологічно небезпечних ситуацій, спостереження та контроль за дотриманням екологічних вимог урізних сферах життєдіяльності згідно з екологічним законодавством України.	відповідність внутрішніх переконань, позицій та кваліфікації у сфері екологічної діяльності; спостереження, контроль та дотримання основних норм.
В. Маршицьк а	здатність особистості до ситуативної діяльності у побуті та природному оточенні, коли набуті екологічні знання, навички, досвід і цінності актуалізуються в уміння приймати рішення і виконувати адекватні дії, усвідомлюючи їх наслідки для довкілля.	ситуативне застосування набутих знань, навичок та вмінь; актуалізація процесу вирішення поставлених завдань; усвідомлення наслідків щодо використання

			екологічного досвіду.
	Н. Олійник	інтегрований результат навчальної діяльності, який формується передусім завдяки опануванню змістом предметів екологічного спрямування і набуттю досвіду використання екологічних знань у процесі вивчення предметів спеціального і професійного циклів.	опанування змісту предмета, набуття досвіду та знань екологічного спрямування
	Л.Присяжнюк	усвідомлення дитиною зв'язків між тваринним і рослинним світом та їхніми функціями; знання про умови п розвитку рослин, про екологічні фактори впливають на об'єкти природи і ін.	усвідомлення зв'язку із природою; знання про рослини; знання про екологічні фактори
	Л. Руденко, О. Пруцакова	спроможність людини до вирішення екологічних завдань, здатність діяти в проблемних ситуаціях керуючись особистісними якостями у поєднанні з набути знаннями і навичками.	вирішення екологічних завдань; діяти в проблемних ситуаціях.
	Г.Чорна, Г. Скірко	наявність уявлень про природу планети Земля і Всесвіту, Космос; знання, що на планеті є неживі та живі об'єкти природи; розуміння, що Земля – частина неосяжного Космосу, об'єкти якого (планети, зорі, метеорити, комети та ін.) розташовані на дуже великій відстані.	уявлення про природу; розуміння природи і її складових.
	С. Шмалей	розвиток особистості, що поєднує в собі такі компоненти: когнітивні, практичні та емоційно-мотиваційні і забезпечує здатність оцінювати і розуміти екологічні процеси, які в свою чергу спрямовані на забезпечення ощадливого природокористування	здатність оцінювати і розуміти екологічні процеси; ощадливе природокористування.

На основі поглядів науковців, приходимо до висновків, що природничо-екологічній компетентності характерні такі ознаки:

- наявність екологічних знань;
- здатність до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях;
- емоційно-ціннісне ставлення до природи;
- знання законів природи;
- набуття досвіду екологічного спрямування, застосування екологічних знань у професійній діяльності.
- почуття відповідальності за природу.

Отже, узявши до уваги основні характеристики, природничо-екологічну компетентність дітей молодшого дошкільного віку визначаємо як здатність дитини 3-5 років до оволодіння знаннями про природу, законами поведінки в природі, доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях загалом та у природі зокрема, емоційно-ціннісного ставлення до природи та відповідальності за природу.

О. Маланчук визначає такі особливості природничо-екологічної компетентності молодших дошкільників:

- знання про природні явища і закони природи;
- знання про природу планети Земля та Всесвіту, правила природокористування;
- емоційно-ціннісне ставлення до природних об'єктів;
- формування навичок природо доцільної поведінки;
- створення розвивального природного середовища в ЗДО за умов дотримання санітарно-гігієнічних, психолого-педагогічних, естетичних та матеріально-технічних умов [4, с. 41].

Отже, у сучасному світі формування природничо-екологічної компетентності дитини передбачає не тільки формування в неї необхідних знань, але й формування навичок застосувати ці знання в практичній діяльності відповідно до власних цінностей та життєвих пріоритетів.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти, 2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.
3. Виховання дбайливого ставлення до природи у дітей дошкільного віку. URL: http://www.rusnauka.com/26_NTP_2017/Pedagogica/4_228685.doc.htm
4. Маланчук О. Формування природничо-екологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку. *Теорія, методика і практика навчання*. Вересень № 4 (99). 2023. С. 38–50.

Пугач Ірина

директор комунального закладу «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 18 Луцької міської ради», старший викладач Волинського національного університету імені Лесі Українки

ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В ЗДО

Освітня діяльність, яку здійснює сучасний заклад дошкільної освіти, спрямована на організацію, забезпечення та реалізацію освітнього процесу у формальній чи неформальній освіті. На сьогоднішній день актуальним є питання якості освіти. В першу чергу – це відповідність результатів освітньої діяльності вимогам, встановленим законодавством та стандартом дошкільної освіти.

Окремої уваги потребує якість освітньої діяльності. Кожен заклад дошкільної освіти протягом багатьох років вибудовував власну систему в освітній роботі, творчо підходив до аналізу результативності освітньої діяльності, підвищення професійного рівня педагогічних кадрів, методичної роботи та управлінської діяльності. Здійснювались спостереження, аналіз, діагностика, моніторинг, результати яких узагальнювались у вигляді довідок, таблиць чи діаграм... Прийшов час систематизувати наявні матеріали, привести у відповідність до нових нормативно – правових документів щодо забезпечення якості дошкільної освіти. Зважаючи на вищезазначене, у кожному закладі дошкільної освіти розбудовується своя внутрішня система забезпечення якості

освіти. Головне, щоб вона була дієвою і результативною. Варто хотіти змінюватись на краще, шукати шляхи і можливості, рухатись вперед, і тоді успіх гарантований.

Внутрішня система забезпечення якості освіти в закладі дошкільної освіти - це сукупність умов, процедур та заходів у закладі, що забезпечують ефективність освітніх і управлінських процесів. Вона реалізується на таких засадах:

- орієнтація на замовника послуг (дітей та їхніх батьків), завоювання його довіри;
- цілепокладання відповідно до визначених напрямів розвитку закладу та створення умов для задіяння всіх працівників до забезпечення якості дошкільної освіти;
- взаємопов'язаність процесів діяльності закладу;
- зорієнтованість на поліпшення показників освітнього процесу, підвищення задоволеності батьків, здатність прогнозувати внутрішні й зовнішні ризики та реагувати на них;
- прийняття управлінських рішень на основі фактичних даних та розуміння причинно-наслідкових зав'язків і ймовірності непередбачуваних наслідків;
- управління всіма зацікавленими сторонами, щоб оптимізувати їхній вплив на діяльність закладу.

Внутрішня система забезпечення якості освіти закладу дошкільної освіти розробляється відповідно до Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базового компоненту дошкільної освіти, Статуту закладу та інших чинних нормативно-правових документів в галузі дошкільної освіти.

Внутрішня система забезпечення якості освіти в ЗДО діє згідно з принципами:

- відповідності Базовому компоненту дошкільної освіти;

- автономії дошкільного навчального закладу, який несе відповідальність за забезпечення якості освітньої діяльності та якості дошкільної освіти;
- системного підходу, який передбачає управління якістю на всіх стадіях освітнього процесу;
- здійснення моніторингу якості дошкільної освіти;
- залучення всіх учасників освітньої діяльності до процесу забезпечення якості.

Основні завдання внутрішньої системи забезпечення якості освіти передбачають розробку та дотримання в закладі вимог до визначення результатів із наступних напрямків:

- збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини;
- формування внутрішньої культури особистості в контексті рідної культури, мови, поваги до традицій і звичаїв народу, свідомого ставлення до себе, оточення, природи та довкілля;
- формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, набуття нею соціального досвіду;
- виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти, забезпечення соціальної адаптації та готовності продовжувати освіту.

Мета внутрішньої системи забезпечення якості освіти закладу складається в об'єднанні й інтеграції організаційних, методичних, кадрових зусиль і ресурсів ЗДО з урахуванням різноманітних факторів та умов для досягнення високої якості освітнього процесу та його результатів, що відповідають державним стандартам та потребам споживачів; формування стійкої довіри до закладу освіти з боку громади, батьків, вихованців, підприємницьких структур.

Умовно можна поділити процес створення внутрішньої системи на два етапи:

- теоретичний - визначення цілей, ресурсів, компонентів і критеріїв, розробка локального документа, а саме Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти закладу;

- практичний - проведення самооцінювання, визначення рівнів якості освітньої діяльності та шляхів удосконалення.

Суб'єктами, які здійснюють або включені у процеси оцінювання якості дошкільної освіти в закладі дошкільної освіти та інтерпретації отриманих результатів є:

- адміністрація закладу;
- тимчасові структури (творчі ініціативні групи педагогів, групи моніторингу);
- педагогічна рада.

Адміністрація закладу дошкільної освіти:

- формує блок локальних актів, що регулюють функціонування ВСЗЯО закладу дошкільної освіти і додатків до них, представляє їх на засіданні педагогічної ради, після схвалення педагогічною радою, керівник затверджує і контролює їх виконання;
- готує пропозиції, спрямовані на вдосконалення ВСЗЯО у закладі дошкільної освіти, бере участь у заходах щодо змісту пропозицій;
- організовує проведення у закладі дошкільної освіти контрольно-оцінних процедур;
- забезпечує умови для підготовки педагогів закладу дошкільної освіти, батьків або інших законних представників дітей, громадських експертів до здійснення контрольно-оцінних процедур;
- організовує та здійснює систему моніторингу якості освіти: збір, обробку (аналіз), зберігання інформації про стан і динаміку розвитку на рівні закладу дошкільної освіти;
- формує інформаційно-аналітичні матеріали за результатами оцінки якості освіти та надає інформацію про якість освіти на різних рівнях системи управління (педагогічна рада, загальні збори колективу тощо);

- ухвалює управлінські рішення щодо розвитку якості освіти на основі аналізу результатів, отриманих в процесі реалізації ВСЗЯО.

Тимчасові структури (творчі ініціативні групи педагогів, групи моніторингу):

- розробляють або формують методики оцінки якості освіти за напрямками діяльності закладу дошкільної освіти: параметри, критерії та показники, методи та форми;

- беруть участь в експертизі динаміки розвитку вихованців та рівня професійної компетентності педагогів закладу дошкільної освіти;

- формують пропозиції для адміністрації з вироблення управлінських рішень за результатами внутрішньої оцінки якості освіти на рівні дошкільного закладу.

Педагогічна рада:

- діє в межах повноважень, визначених нормативно-правовими актами;

- розглядає, ухвалює та оцінює основні питання діяльності закладу дошкільної освіти;

- ухвалює рішення щодо питань функціонування закладу дошкільної освіти, оновлення змісту освіти в зв'язку з появою нових стандартів освіти; підвищення рівня професіоналізму педагогів через впровадження нових освітніх технологій; підвищення якості освіти на основі аналізу результатів, отриманих у процесі оцінки якості.

Процес розбудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти не повинен вносити хаос в діяльність закладу та колективу. Варто усвідомити, що якщо заклад освіти функціонує, то у ньому вже є власна система забезпечення якості освіти. Звичайно, щоб не стояти на місці, йти в ногу з часом, задовольняти потреби батьків і суспільства, варто працювати над саморозвитком, удосконаленням, покращенням наявних результатів. Запровадження внутрішньої системи забезпечення якості – стратегічне рішення закладу дошкільної освіти, яке допоможе покращити його діяльність та

забезпечить міцну основу для ініціатив щодо ефективного та сталого розвитку закладу.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації щодо забезпечення якості освіти в закладах дошкільної освіти. URL: <https://oplatforma.com.ua/news/5917-metodichn-rekomendats-shchodo-zabezpechennya-yakost-osviti-v-zakladah-doshklnno-osviti>
2. Що таке внутрішня система забезпечення якості освіти. URL: <https://sqe.gov.ua/shho-take-vnutrishnya-sistema-zabezpechen/>
3. Як у закладі дошкільної освіти розбудувати внутрішню систему забезпечення якості освіти. URL: <https://sqe.gov.ua/yak-u-zakladi-doshkilnoi-osviti-rozbud/>
4. Внутрішня система забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Wx0tdTAGGYs>
5. Методичні рекомендації з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти (затверджені наказом Державної служби якості освіти України від 30.11.2020 № 01-11/71)
6. Омеляненко Н., Третяк В., Філоненко О., Мозирко Г. Як створити внутрішню систему забезпечення якості освіти. *Електронний порадник для директора ЗДО*. URL: <https://uied.org.ua/2021/09/4080/>

Федоришина Яна

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Смолюк С. В.

РУХОВА АКТИВНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ПОВНОЦІННОГО ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Розвиток фізичної культури у дітей має велике значення для їхнього здоров'я та загального розвитку. Підбір оптимальних видів рухової активності відповідно до рухового типу кожної дитини, організація рухливих ігор та вправ з урахуванням педагогічних завдань та методик проведення є важливими аспектами фізичного виховання у дошкільному віці.

Проблемі рухової активності дітей дошкільного віку приділяли увагу науковці: К. Биков, Е. Вавілова, Е. Вільчковський, Н. Денисенко, Т. Осокіна та В. Шишкіна. Вони довели, що рухова активність дітей обумовлена численними соціальними, біологічними та природними факторами (режимом, станом здоров'я малюка, руховою підготовленістю, кліматичними умовами).

В результаті аналізу наукової літератури, з'ясували наступне: переважна більшість науковців зазначають, що рухова діяльність дитини дошкільного віку має займати в режимі дня до 50% щоденного бюджету часу. Проте узагальнено в різних вітчизняних і зарубіжних дошкільних освітніх програмах до цього не однозначне ставлення, так як діючі програми які реалізуються в ЗДО відводять цілеспрямованій руховій активності не більше 20% загального бюджету часу денного перебування дитини в закладі дошкільної освіти, що навряд чи може бути достатнім для вирішення оздоровчих, а, отже, і освітніх завдань, оскільки ці процеси взаємообумовлені [2].

При цьому не враховується, що цілеспрямована рухова діяльність може відбуватися не тільки на заняттях з фізичного виховання, а також в процесі проведення вихователем ранкової гімнастики, фізкультпауз і фізкультхвилинок в межах занять, формування у дошкільників різних знань в інтеграції занять фізичними вправами, прогулянок на свіжому повітрі з проведенням рухливих ігор і елементів спортивних ігор [2]. За даного підходу рухової активності дітей не тільки підвищиться, а й сприятиме більш ефективному освітньому процесу ЗДО, так як розумова діяльність заснована або пов'язана з руховою діяльністю формує більш стійку пізнавальну активність саме у дітей дошкільного віку

Фізична активність дітей залежить від їхньої статури, відзначається М. Лазарєв [4]. Діти з різними руховими типами мають різний стан та потреби у руховій активності. Наприклад, діти з м'язовим типом рідко потребують стимуляції, оскільки активно беруть участь у рухливих іграх. З іншого боку, діти з дигестивним або астеноїдним типами можуть мати проблеми з переїданням або низькою масою тіла. Михайло Лазарєв у своїх дослідженнях рекомендує підбирати оптимальні види рухової активності відповідно до рухового типу кожної дитини [5, с. 64-67]. Результати досліджень М. Рунової показали значні відмінності у рівні рухової активності дітей, що відзначають вплив їхніх індивідуально-типологічних особливостей [4]. Таким чином, збалансований руховий режим важливий для здоров'я дітей, оскільки як недостатня, так і надмірна активність можуть мати негативні наслідки.

Основними причинами недостатнього рухового режиму у дітей дошкільного віку є наступні фактори: відносно низький рівень моторної щільності та оздоровчо-тренувального ефекту занять із фізичної культури, недостатнє використання циклічних вправ для розвитку витривалості, недостатній підбір рухливих ігор та фізичних вправ без урахування еколого-кліматичних та сезонних особливостей регіону, відсутність системності у профілактичній та корекційній роботі з розвитку моторики [5, с. 64-67].

Для покращення рухового режиму та оздоровлення дітей старшого дошкільного віку важливо включати такі фізкультурно-оздоровчі заходи щоденно: ранкова гімнастика, гімнастика після денного сну, фізкультхвилинки та фізкультпаузи, загартовуючі процедури, заняття з фізичної культури з оптимальними навантаженнями для досягнення оздоровчо-тренувального ефекту, дні (тижні) здоров'я, прогулянки-походи за межі дошкільного навчального закладу для закріплення навичок у природному довкіллі, різноманітні форми фізкультурного дозвілля, індивідуальна робота для формування рухових умінь, самостійна рухова діяльність та позагрупові види занять, наприклад, робота в гуртках. Проведення цих заходів повинно займати відповідну частку часу активної діяльності у дошкільному навчальному закладі, з урахуванням раціонального розподілу їх у режимі дня [5, с. 64-67].

Відповідність рухового режиму та фізичного стану дітей можна оцінити за їхнім рівнем втомлюваності, який виражається у таких показниках: незначна втома (звичайна під час занять фізичною культурою), середня втома (виявлені скарги на втомленість), перевтома (погіршення самопочуття дитини, супроводжується головним болем, запамороченням, нудотою) [1, с. 3]. Щоб уникнути надмірної втомленості та гальмування функцій організму, важливо раціонально планувати фізичні навантаження та уникати перевтоми.

Розвиток рухової функції ключовий для загального розвитку дитини, особливо у перший рік життя. Рухова активність у дитячому віці формує структури та функції організму, активізує мозок та впливає на емоційну сферу.

Рухливі ігри важливі для розвитку моторики, координації рухів, сили, витривалості та гнучкості у дітей [5].

Отже, рухова активність дітей значною мірою зумовлена запропонованим руховим режимом у закладі дошкільної освіти, бо система виховної роботи може бути спрямована як у бік пригнічення рухової активності дітей, так і на її посилення. Оптимізація рухового режиму через регулярні фізкультурно-оздоровчі заходи, які включають різноманітні види фізичної активності, сприяє покращенню фізичного стану та загальному розвитку дітей.

Список використаних джерел

1. Іващенко В.П. Теорія і методика фізичного виховання: навч. посібник. Черкаси: Черкаський ЦНТЕІ. Ч.1. 2005. 236 с.
2. Козлова В., Кошель В., Пась К., Скивка, А. До проблеми фізичного виховання та валеологічної освіти дошкільників як системоутворюючих компонентів формування здоров'я. *Збірник наукових праць «SCIENTIA»*. 2021. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/article/view/8261>.
3. Рунова М. О. Рухова активність дитини в дитячому садку: посіб. для працівників дошкільних закладів, викладачів і студентів педвузів і коледжів. Харків, 2007. 192 с.
4. Томенко О. А. Неспеціальна фізкультурна освіта учнівської молоді: теорія і методологія: монографія. Суми: Мак Ден, 2012. 274 с.
5. Юрчук О. Вплив рухового режиму на фізичний стан дітей дошкільного віку. *Нова педагогічна думка*. 2017. №2. С. 64–67.

Фесюк Аліна

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Мельник І. М.

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Гармонія взаємодії людини з природним довкіллям як один із законів загальноосвітньої необхідності доводить доцільність якомога швидшого введення дітей у сутність системи «природа – людина – суспільство – природа» [1].

Виховання правильного ставлення до природи, уміння дбайливо поводитися з живими істотами має велике значення в дошкільний період життя дитини [2, с. 207].

Розвиток екологічної культури, екологічної свідомості і мислення – єдиний для людства вихід із ситуації, що склалася. Необхідним є формування людини нового типу, з новим екологічним мисленням, яка здатна збагнути наслідки своїх дій щодо навколишнього середовища і такої, яка вміє жити у відносній гармонії з природою. Дбайливе ставлення до природи повинно бути нормою для людини будь-якого віку.

Екологічна культура – складова частина світової культури, якій властиве глибоке і загальне усвідомлення важливості сучасних екологічних проблем у житті і майбутньому розвитку людства. Свідоме засвоєння й оволодіння екологічною культурою має розпочинатися ще з дитинства, одночасно з засвоєнням положень загальної культури [3; 51].

Екологічне виховання дошкільників, як відомо, ґрунтується на засвоєнні дітьми системи знань про природу, про існуючі в ній зв'язки і залежності, на усвідомленні впливу діяльності людини на природу.

Гра залишається провідною діяльністю дітей цього віку. Сюжетно-рольові ігри стають складнішими, тривалішими, сюжети їх – більш розгорнутими, тематика ігор надзвичайно різноманітна, ігри набувають колективного характеру. Діти починають відображати в іграх події і ситуації не тільки з власного досвіду, а й такі, про які дізнались від дорослих, з книжок, з теле- і радіопередач. Дошкільнята привчаються заздалегідь домовлятися про тему гри. Вони самостійно розподіляють ролі, добирають потрібний ігровий матеріал, а сюжет гри визначається і розвивається в рольових діях кожного учасника. Однак не завжди малята вміють і можуть узгодити свої задуми з іншими. Тут на допомогу має прийти педагог: разом з вихованцями проаналізувати подальший хід гри, допомогти їм вийти із складної ситуації [4, с. 25].

Не всі діти вміють організувати гру, визначити свою роль. Тому у вихованні рольової активності, впевненості, умінь діяти спільно, узгоджувати свої дії з діями інших надзвичайно важливе місце займають ігри-драматизації, в яких наперед задані сюжет, ролі й готові тексти до них. Шостий рік життя – це вік найбільшої активності сюжетно-рольових ігор, ігор-драматизацій, ігор з чіткими правилами (рухливих, дидактичних), ігор колективних і самостійних.

Діти старшого дошкільного віку за своєю природою-дослідники і «чомучки». В дошкільному віці вони здатні засвоїти навіть дуже складну інформацію, якщо забезпечити у навчальному процесі дві умови: використання наочності і включення дитини у самостійну пізнавальну діяльність .

Основний вид діяльності дітей дошкільного віку – гра, в процесі якої розвиваються духовні і фізичні сили дитини; увага, пам'ять, уява, дисциплінованість, спритність. Крім того, гра – це своєрідний, властивий дошкільному віку спосіб засвоєння суспільного досвіду.

У грі формуються всі сторони особистості дитини, відбуваються значні зміни в психіці, що готують перехід до нової, більш високої стадії розвитку.

Цим пояснюються величезні виховні можливості ігор, яку психологи вважають провідною діяльністю дошкільника.

Особливе місце займають ігри, які створюються самими дітьми, – їх називають творчими або сюжетно-рольовими. У цих іграх дошкільнята відтворюють у ролях все те, що вони бачать навколо себе в житті і діяльності дорослих. Творча гра найбільш повно формує особистість дитини, тому є важливим засобом виховання.

Під час проведення ігор для збагачення екологічних уявлень необхідно дотримуватися наступних положень: а) старші дошкільнята відчують підвищену потребу в ігровій діяльності, яка задовольняє їх інтерес і активність в освоєнні навколишнього світу; б) ігри викликають у дітей приємні почуття і емоції, які знижують напруженість у навчальному процесі. У результаті зусилля вихованців спрямовується на пізнавальну діяльність; в) дошкільнята виявляють творчу діяльність, до якої притягуються самі різні компоненти психіки:

відчуття, сприйняття, пам'ять, а це значить, що відбувається формування особистості дошкільника [5].

Використовувати ігри для розширення і поглиблення екологічних уявлень слід з урахуванням тих уявлень, які можуть бути сформовані у дітей старшого дошкільного віку: про різноманіття і різноманітності природних об'єктів, про рослини і тварин, як живих організмів; про взаємозв'язки в природі (між неживою і живою природою, між об'єктами живої природи); про людину, як частину природи; про культуру поведінки в природі.

Ігри для збагачення екологічних уявлень доцільно проводити з невеликою підгрупою дітей, використовувати їх варіативно, в залежності від рівня сформованості екологічних уявлень дошкільників .

Сама по собі наявність екологічних уявлень не гарантує екологічно доцільної поведінки особистості. Для цього необхідно ще й відповідне ставлення до природи. Воно визначає характер цілей взаємодії з природою, його мотивів, готовність вступати з точки зору екологічної доцільності.

Виходячи з цього розроблені та модифіковані ігри, зміст яких безпосередньо спрямовано на розвиток у старших дошкільників емоційно-ціннісного ставлення до природи.

Серія ігор для виховання емоційно-ціннісного ставлення до природи включає два блоки: ігри для розвитку естетичного сприйняття природи (почуття прекрасного в природі, емоційного ставлення до неї); ігри для формування морально-оціночного досвіду поведінки дошкільнят у природі .

Суть ігор для розвитку естетичного сприйняття природи полягає в тому, що дошкільнята, при безпосередньому контакті з природними об'єктами спостереження або більш близькому контакті – дотику до рослини, тварини, погладжування стовбура, листя), повинні розповісти що-небудь цікаве про об'єкт природи. Це можуть бути особливості зовнішнього вигляду, особливості росту, розвитку, догляду або випадки дбайливого (жорсткого) поводження людей з рослинами чи тваринами. При проведенні цих ігор необхідно враховувати наступне:

- у дошкільнят повинне бути сформоване широке коло уявлень про об'єкти природи;

- ігри краще всього проводити в природному середовищі, щоб діти могли підійти до рослини (тварини), доторкнутися до неї, подивитися на неї (розвиток естетичного, емоційного сприйняття природи);

- ігри цього блоку дадуть найкращий виховний результат, якщо будуть проводитися з невеликою підгрупою дітей (5-7 дітей). Така організація дозволяє налагодити тісний емоційний контакт з дітьми, викликати їх на відверту розмову, дає можливість висловитися, з одного боку, а з іншого боку – перешкоджає стомлюваності, не затримує хід гри [6, с. 8].

Необхідно підкреслити, що в іграх, спрямованих на розвиток естетичного сприйняття природи, раніше накопичені знання, розумові дії особливо збагачують і розширюють сферу почуттів і переживань, надають їм осмисленість. При такій розумовій діяльності, пов'язаної з природою, народжується емоційне спонукання, абсолютно виключається байдужість і байдужість – зростає розумова напруженість, творче мислення, пристрасне бажання дізнатися більше нового, цікавого і незвичного для себе. Створюється певне ставлення до природи в цілому і до конкретного її об'єкту, загострюється увага до них, і, отже, йде процес емоційно-психологічної готовності прийняти цікаву і корисну інформацію про природу, тобто з'являється різнобічний інтерес до пізнання. Дитина стає уважною до світу природи і до всього, що в ньому відбувається, займає позицію захисника і творця краси в природі. У результаті формується безпосередня емоційна чуйність, радість майбутнього пізнання, хвилювання від зустрічі з невідомим в природі, передбачення незвичайних і прекрасних зустрічей у цьому світі, своїх сил і здібностей щодо вивчення навколишньої природи .

У дошкільньому дитинстві закладаються основи особистості, в тому числі позитивне ставлення до природи, навколишнього світу. Дитину з раннього віку необхідно переконувати в тому, що любити природу – означає робити добро, змушувати замислюватися над тим, щоб «наш дім» – дім природи – став ще

кращим. Від його стану залежить майбутнє дітей та їхнє здоров'я, оскільки діти є особливо чутливими до поганого стану довкілля.

Екологічно вихована особистість характеризується сформованою екологічною свідомістю, екологічно орієнтованою поведінкою і діяльністю в природі, гуманним, природоохоронним ставленням.

Василь Олександрович Сухомлинський наголошував на необхідності вводити малюка в навколишній світ природи так, щоб кожний день він відкривав в ньому для себе щось нове, щоб ріс дослідником, щоб кожен крок його був мандрівкою до живих джерел природи, облагороджував серце і загартував волю [7, с. 90].

Заклад дошкільної освіти є першою ланкою в системі безперервної екологічної освіти, тому не випадково перед педагогами постає завдання формування у дітей основ екологічної культури. Система роботи з екологічного виховання дитини неодмінно повинна відбуватися одночасно із роботою дорослих щодо підвищення рівня власної екологічної грамотності і вдосконалення особистісного зростання, адже лише така людина є екологічно перспективною, вона більш чутлива до стану природи і здатна зацікавити цим дитину .

Таким чином, необхідно одночасно планувати роботу та охоплювати діяльністю щодо формування основ екологічної культури дітей і підвищення екологічної культури їхніх батьків.

Сучасний ЗДО є першою сходинкою збагачення дітей знаннями про природне і соціальне оточення, знайомство з загальною, цілісною картиною світу та формування науково – обґрунтованого, морального й естетичного ставлення до нього.

Відповідно педагогічний навчально-виховний процес повинен бути спрямований на формування таких психологічних властивостей особистості, як потреба в спілкуванні з природою, інтерес до пізнання її законів, мотиви поведінки і діяльності по охороні природи, переконання – в соціальній

обумовленості відношення людини до природи, в необхідності управління природними явищами.

Список використаних джерел

1. Лисенко Н.В. Теорія і практика екологічної освіти: педагог — дошкільник: монографія. К.: «РУМК», 2003. 450 с.
2. Ніколенко Д.Ф. Формування естетичних почуттів у дітей дошкільного віку. К.: Вища школа, 1997. 95 с.
3. Ніколаєва С.М., Комарова І.А. Сюжетні ігри в екологічному вихованні дошкільнят. *Ігрові навчальні ситуації з іграшками різного типу і літературними персонажами*: посіб. для педагогів дошкільних установ. К.: ГНОМ, 2003. 100 с.
4. Кудикіна Н.В. Гра. *Енциклопедія освіти*. К: Юрінком Інтер, 2008. С. 139 – 140.
5. Тарасенко Г.С. Театр природи. *Дошкільне виховання*. 2003. № 8. С. 17–18.
6. Кузьменко В.У. Індивідуалізація виховання і навчання в дошкільних закладах: метод. реком. К.: КМПУВ ім. Б.Грінченка, 2002. С. 88–91.
7. Кузьменко В.У. Розвиток індивідуальності дитини 3-7 років: монографія. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. 354 с.

Фроленкова Надія

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

LEGO-КОНСТРУКТОР ЯК ДИДАКТИЧНИЙ ЗАСІБ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дошкільний вік розглядають як сензитивний період для розвитку логіко-математичного мислення. У цей час діти активно пізнають навколишній світ, вчаться рахувати, вимірювати, порівнювати, класифікувати предмети. Логіко-математичний розвиток є одним із найважливіших аспектів дошкільного дитинства. Цей період характеризується інтенсивним формуванням у дітей пізнавальних процесів, логічного мислення, просторової уяви, навичок рахунку та вимірювання, які розглядаємо складовими логіко-математичного розвитку дітей.

Над проблемою науково-теоретичного обґрунтування й упровадження в практику роботи закладів дошкільної освіти активно працює широке коло дослідників – В. Близнюк [4], Т. Богдан [1], О. Борук [4], Д. Галаган [1],

В. Любива [3], О. Пономаренко [3], О. Рома [2; 4], М. Стецьків [6], І. Сухенко [5], Л. Шаран [1], О. Шаран [6], Д. Ярошенко [1] та ін.

Згідно досліджень, LEGO-технології спрямовані на розвиток конструктивного творчого мислення, уяви, бажання досліджувати, експериментувати і винаходити набувають активного впровадження у практиці роботи й використовуються в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. LEGO Education дозволяє створити мотивуюче, захопливе освітнє середовище не тільки для навчання, а й для розвитку найважливіших навичок XXI століття: критичного і творчого мислення, вирішення завдань, вміння працювати в команді, вести дискусію, знаходити єдине рішення в спірній ситуації. LEGO-технології сприяють застосуванню сучасних комунікаційних та інформаційних технологій для розвитку навичок спілкування, творчих здібностей дітей, для вирішення пізнавальних, дослідницьких і комунікативних завдань.

Нова роль педагога полягає в тому, щоб організувати й обладнати відповідне освітнє середовище, спонукаючи дитину до пізнання та діяльності. LEGO – одна із популярних педагогічних систем сьогодення, у якій використовують моделі реального світу, що слугують засобами предметно-ігрового середовища як у закладі дошкільної освіти, так і в умовах сімейного дозвілля. Перспективність застосування LEGO-технології обумовлюється її високими освітніми можливостями: багатофункціональністю, технічними та естетичними характеристиками, використанням у різних ігрових і навчальних зонах. Основний принцип – навчання через дію, діти отримують знання в процесі побудови та дослідження моделей з конструктора [2; 4].

Одним із дієвих засобів логіко-математичного розвитку дошкільників розглядаємо LEGO-конструювання, не лише як захоплюючу гру, але й як ефективний інструмент. Його універсальність та різноманіття дозволяють організувати цікаві та захоплюючі заняття, які сприяють розвитку логіко-математичних здібностей дітей у доступній та ігровій формі [5].

Починаючи із раннього віку дітей рекомендовано використовувати серію LEGO DUPLO. Ці кубики у 8 разів більше стандартних LEGO деталей, відтак

підходять для самостійної гри дітей. Деталі LEGO DUPLO пофарбовані в яскраві насичені кольори: синій, червоний, жовтий, білий, чорний, зелений, сірий і інші. DUPLO – це світ, в якому присутні чоловічки, всілякі тварини, машини, меблі тощо. Будівельні набори представлені кубиками різних кольорів і конфігурацій, і тематичними комплектами. Серед переваг – безпечність (великі деталі без гострих кутів і граней виготовлені з екологічно чистих і міцних матеріалів), продуманість конструкції кожної деталі (легко скріплюються, конструкції надійні), яскравість і насиченість кольорів (розвиває сприйняття маленьких дітей), функціональність (відчиняються-зачиняються двері і вікна, стріляють гармати, тощо), універсальність (в серії присутні набори-конструктори, які створені спеціально для хлопчиків і дівчаток) [1].

Існує безліч варіантів ігор та вправ з використанням LEGO, які сприяють логіко-математичному розвитку дітей. Наведемо приклад, запропонувати дітям створити візерунок з LEGO-цеглинок, дотримуючись певної послідовності, або побудувати вежу, будинок за інструкцією, порахувати скільки LEGO-цеглинок знадобиться, порівняти дві конструкції за розміром, кольором, формою, виміряти довжину, висоту або ширину LEGO-конструкції та ін.

У проектній діяльності діти обирають теми для проектів, які їм цікаво досліджувати за допомогою LEGO. Наприклад, можна створити макет сонячної системи, зоопарку, ферми або міста. Під час вільного конструювання у дітей відбувається прояв власної креативності, фантазії та логічних здібностей.

В закладі дошкільної освіти в освітньому процесі набули використання елементи методики компетентнісного навчання «Шість цеглинок» (ігри-завдання із набором з шести цеглинок LEGO DUPLO червоного, помаранчевого, жовтого, зеленого, блакитного та синього кольорів). Для роботи за цією методикою діти й педагог мають мати індивідуальні набори по шість цеглинок. Це інструмент та практичний засіб, який має ряд особливостей. Серед них:

– завдання спрямовані одночасно на розвиток декількох умінь, починатися одне і те ж завдання може з розвитку математичних, а от завершуватися розвитком мовленнєвих умінь;

– будь-яке завдання можна адаптувати відповідно до віку, вмінь та потреб дитини (наприклад, змінивши кількість цеглинок чи час, відведений на виконання завдання);

– кожне завдання надає можливість дитині вправлятися, і в такий спосіб набувати впевненості у своїх силах;

– завдання передбачають можливість відкритого закінчення, коли дитина може запропонувати кілька варіантів виконання і кожен з них буде вірним, можливість дитині пояснити своє бачення;

– завдання із шістьма цеглинками може інтегруватися у будь-який вид діяльності та форму роботи, оскільки даний інструмент носить міждисциплінарний характер [6].

В закладі дошкільної освіти на заняттях з математики технологія «Шість цеглинок» використовується з метою ознайомлення з цифрами та числами, математичними діями, одиницями вимірювання різних величин, геометричних фігур, порівняння чисел, знання складу числа вміння класифікувати за ознаками. За допомогою цеглинок проводять різні вправи. Наприклад, «Складаємо вирази», під час цієї вправи діти вчаться працювати у команді, швидко реагувати, застосовувати раніше вивчене, виконувати математичні дії. Тому ігри з LEGO сприяють формуванню у дошкільників логічного мислення, просторової уяви, дрібної моторики, навичок рахунку, вимірювання та конструювання.

Розглянемо можливості LEGO задля логіко-математичного розвитку:

1) логічне мислення – аналіз і синтез (розбивають ціле на частини та збирають їх знову, знаходять спільні та відмінні ознаки предметів, роблять висновки); порівняння (порівнюють предмети за величиною, формою, кольором, кількістю); узагальнення та класифікація (групуєть предмети за певними ознаками, виділяти родові та видові поняття);

2) просторова уява: орієнтація в просторі (визначають просторові відношення між предметами (вгорі, внизу, праворуч, ліворуч, попереду, позаду); створення просторових моделей (конструюють з LEGO-цеглинок різні предмети, будівлі, споруди);

3) дрібна моторика: розвиток координації рухів рук і очей, окоміру, підвищення точності та спритності рухів пальців.

4) навички рахунку: ознайомлення з кількісними поняттями («один», «багато», «більше», «менше», «стільки ж»), навчання рахунку в межах 10, виконання простих арифметичних дій;

5) навички вимірювання: ознайомлення з еталонами довжини, ширини, висоти; вміння вимірювати предмети за допомогою умовних мірок.

6) навички конструювання: дотримання інструкцій, привчає дітей до послідовного виконання дій, планування та проектування, створення власних конструкцій за задумом, розвиток творчого та креативного мислення [3].

Отож, LEGO-конструктор розглядаємо як раціональний інструмент, котрий сприяє оволодінню дітьми дошкільного віку кількісними уявленнями, просторовими поняттями, логічними міркуваннями та алгоритмічними навичками. LEGO набуває своєї ефективності як дидактичний засіб логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Використання конструктора LEGO у роботі з дітьми дошкільного віку: методичний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» та вихователів ЗДО / упоряд. Т. Богдан, Д. Галаган, Д. Ярошенко. Чернігів: Баликіна О.В., 2018. 60 с.

2. Гра по-новому, навчання по-іншому: методичний посібник / упоряд. О. Рома. The LEGO Foundation, 2018. 44 с.

3. Любива В., Пономаренко К. Лего-технології як засіб математичного розвитку дітей дошкільного віку URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/obrii/article/view/4833/5283>

4. Програма розвитку дитини від 2 до 6 років та методичні рекомендації «Безмежний світ гри з LEGO» / О. Рома, В. Близнюк, О. Борук. The LEGO Foundation, 2016. 140 с.

5. Сухенко І. Використання LEGO-конструювання в освітньому процесі ДНЗ. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2012. № 2. С. 48–52.

6. Шаран О. В., Шаран Л. В. Стецьків М. С. Особливості використання lego-технології у процесі формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку URL: [/http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/44/part_2/10.pdf](http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/44/part_2/10.pdf)

Череван Вікторія

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Заремба Л.В.

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Формування основ естетичної культури дітей дошкільного віку за допомогою образотворчої діяльності є актуальною проблемою сучасної педагогіки з кількох ключових причин.

По-перше, естетичний розвиток має важливе значення у загальному формуванні особистості дитини. Сучасний світ робить ставки на розвиток креативності, індивідуальності та творчого мислення. Ці риси особистості, які формуються в дошкільному віці, стають ключовими в умовах швидкої зміни суспільства та розвитку нових технологій.

По-друге, важливо усвідомити, що формування естетичної культури впливає на психофізіологічний розвиток дитини. Образотворча діяльність сприяє розвитку моторики, уяви, творчих здібностей та координації рухів.

По-третє, у сучасному освітньому середовищі набуває значення розвиток культури спілкування та співпраці. Образотворча діяльність в групі сприяє формуванню соціальних навичок, таких як співпраця, комунікація та взаємодопомога.

З огляду на вищесказане, робота з формування основ естетичної культури дітей дошкільного віку засобами образотворчої діяльності має велике значення як для індивідуального розвитку кожної дитини, так і для формування суспільства в цілому.

Дослідження означеної педагогічної проблеми має значущість у контексті сучасної педагогіки та психології, оскільки естетичне виховання дітей дошкільного віку визнається одним із ключових компонентів їхнього загального розвитку. Інтеграція естетичних аспектів у педагогічний процес сприяє не лише розвитку художньо-естетичних смаків та здібностей, а й

формує особистісні якості, такі як творчість, емоційна грамотність, естетичне сприйняття світу [1].

Одним із ключових аспектів дослідження є аналіз наукових досліджень, який спрямований на виявлення та систематизацію існуючих підходів до естетичного виховання дітей.

Зазначимо, що проблема естетичного виховання знаходить широке відображення у працях видатних українських педагогів та діячів освіти, таких як Е. Водовозова, П. Каптерев, С. Лисенкова, С. Русова, Е. Тихеева, К. Ушинський тощо. Філософсько-естетичні аспекти цієї проблеми розглядаються в наукових працях Ю. Борева, І. Гончарова, М. Киященка, В. Ядова. Психологічні засади естетичного виховання досліджені в роботах Б. Ананьєва, Л. Божович, І. Кона, Б. Теплова та інших вчених.

Важливо врахувати, що естетичне виховання не обмежується лише розвитком художніх здібностей. Воно також сприяє розвитку мовлення, уяви, моторики, соціальних навичок та виявленню творчого потенціалу кожної дитини. Це дозволяє інтегрувати естетичні завдання в різноманітні аспекти дошкільної освіти та розвитку.

Усвідомлення значення образотворчої діяльності та її впливу на формування естетичної культури дітей дошкільного віку відкриває широкі перспективи для педагогічної практики. Розробка та впровадження ефективних педагогічних підходів у цьому напрямку може значно покращити якість виховання та освіти у дошкільних закладах, сприяючи гармонійному розвитку малюків [1].

У дошкільному віці образотворча діяльність має значний вплив на розвиток дітей і відіграє важливу роль у формуванні їх естетичної культури. Цей процес включає в себе багато аспектів, починаючи від розвитку творчих здібностей та художньої естетики й закінчуючи формуванням основ культури сприйняття краси та гармонії у світі.

Під час образотворчої діяльності діти використовують різноманітні матеріали та техніки, такі як малювання, ліплення, аплікація, макетування

тощо, що сприяє розвитку їх творчих та моторних навичок. Вони вчаться експериментувати з формами, кольорами та текстурами, розширюючи своє уявлення про навколишній світ. Цей процес спонукає дітей виявляти свою унікальність та творчий потенціал через мистецтво.

Образотворча діяльність також сприяє розвитку емоційної сфери дитини. Під час малювання або ліплення діти можуть виражати свої почуття та емоції, що допомагає їм краще розуміти себе та світ навколо.

Крім того, образотворча діяльність сприяє розвитку соціальних навичок, оскільки діти вчаться спілкуватися, співпрацювати та ділитися ідеями з іншими учасниками групи.

Роль образотворчої діяльності у формуванні естетичної культури дітей дошкільного віку полягає в тому, що вона надає їм можливість розрізняти та оцінювати красу та гармонію. Шляхом творчих експериментів діти вчаться розрізняти виразність форм, глибину кольору, емоційну зарядженість та символізм у творах мистецтва, що сприяє розвитку їх спроможності сприймати красу навколишнього світу [2; 3].

Отже, образотворча діяльність є невід'ємною складовою формування естетичної культури дітей дошкільного віку. Цей процес сприяє розвитку творчих здібностей, художньої естетики та культури сприйняття краси. Робота з дітьми за допомогою образотворчих методик відкриває перед ними безмежні можливості для самореалізації та гармонійного розвитку особистості.

На нашу думку, такий підхід сприяє не лише формуванню творчих умінь, а й розвитку емоційної, соціальної та культурної компетенцій, що важливо для успішного становлення дитини в сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Григоренко В. Є. Особливості естетичного виховання старших дошкільників у процесі ознайомлення з декоративно-ужитковим мистецтвом: критерії і показники. *Збірник наукових праць «Психолого-педагогічні проблеми сільської школи»*. Умань, 2015. №. 53. С. 255–261.
2. Гук О. Ф. Теоретичні передумови формування естетичної культури. URL: <https://soc.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/elopen/aktprob.18.193.pdf> (дата звернення: 16.05.2024)
3. Жуков С. Естетична культура, естетичне виховання як складові всебічного розвитку особистості. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CN

Шаран Олександра

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка

РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ АРИФМЕТИЧНИХ ЗАДАЧ

Стиль життя сучасного покоління, широке використання інформаційних технологій, що постійно вдосконалюються, види зв'язку та засоби передачі інформації, які часто оновлюються, потребують постійного розумового розвитку й самовдосконалення кожної людини. Одним з важливих аспектів розумового виховання підростаючого покоління є формування і розвиток логічного мислення. Як стверджують психологи, у дошкільному віці закладається основа інтелекту людини, її мислення. Тому дуже важливим є у цей період життя дитини забезпечити передумови розвитку однієї з найскладніших форм мислення – абстрактно-логічного.

Під логічним мисленням розуміємо таке мислення, що передбачає виконання розумових дій, пов'язаних з перетворенням предметів та явищ дійсності, узагальненням їх властивостей, виявленням найсуттєвіших ознак тощо [1, с. 3]. Особистості, які збагнули таємниці логіки, мислять швидко і ефективно; вони вільно висловлюють свої думки, вибирають правильні аргументи для переконання співрозмовника, легко спростовують невірну інформацію. Проте «розумове виховання далеко не те, що набування знань... Вивчення внутрішнього духовного світу дітей, особливо їх мислення, – одне з найважливіших завдань учителя» [3, с. 19].

Проблема розвитку мислення – центральна в дослідженні становлення інтелектуальної сфери особистості дошкільнят. Вивченню різних його аспектів присвячені праці багатьох вітчизняних і зарубіжних психологів та педагогів. Зокрема, Ж. Піаже у працях «Психологія інтелекту», «Мовлення та мислення

дитини», «Гене́за елементарних логічних структур» досліджував внутрішні логічні механізми мислення дитини. Експериментальні дані, здобуті сучасними психологами (Г. Костюком та ін.), переконливо свідчать, що вже в молодших дошкільнят за певних умов виникають прості форми логічно правильних суджень та узагальнень. Для їх виникнення та розвитку потрібна така організація діяльності дітей, яка забезпечила б їм природне ознайомлення зі зв'язками й відношеннями, що мають стати предметом дитячих міркувань.

У період дошкільного дитинства відбувається інтенсивне формування розумових здібностей дітей: перехід від практичного мислення до творчого, від наочних форм розумової діяльності – до логічних. У старшому дошкільному віці починається формування перших форм абстракції, узагальнення, простих форм умовиводів. Завдання навчання полягає в тому, щоб керувати пізнанням, створити оптимальні умови для розвитку логічних процесів розумової діяльності.

Як відомо, заняття з математики мають надзвичайно великий вплив на розвиток логіки. Однією з математичних тем чинної програми «Українське дошкільля» [2] та одним із ефективних математичних шляхів формування логічного мислення є розв'язування задач. Як відомо, щоб розв'язати будь-яку задачу, потрібне логічне мислення. З іншого боку, логічне мислення формується і розвивається у процесі розв'язування задач. Таким чином, на нашу думку, методично правильно організований процес навчання дошкільників розв'язування арифметичних задач сприятиме розвитку їх логічного мислення.

Вміння розв'язувати арифметичні задачі є необхідною умовою підготовки дошкільника до школи. Важливо знайомити дітей з різними видами арифметичних задач, показати відмінності між ними, узагальнювати способи розв'язування кожного виду. Саме це створює умови для формування у дошкільників узагальнених прийомів розумових дій, що надалі є важливою основою успішного навчання у початковій школі.

Методика розвитку логічного мислення у процесі навчання розв'язування задач дітей дошкільного віку була апробована у процесі експериментального дослідження. Як показав експеримент, логічне мислення в дошкільному віці проявляється переважно через окремі його структурні компоненти, а їх розвиток можливий за умови дотримання таких психолого-педагогічних вимог:

- здійснення педагогічного керівництва процесом навчання розв'язування арифметичних задач (застосування системи допоміжних запитань, дозована система допомоги дорослого);
- поетапне використання різних видів простих арифметичних задач та їх поступове ускладнення;
- врахування вікових та індивідуальних особливостей дитини;
- опора на сформовані форми мислення (застосування моделей: предметних, предметно-графічних, графічних, знакових, системи сенсорних дій, сюжетно-рольових ігор тощо);
- одночасний вплив на емоційну, мотиваційну, когнітивну сфери дитини;
- навчання розв'язування арифметичних задач у системі та в тісному контакті з сім'єю.

Список використаних джерел

1. Андрусенко М.П., Пехарева С.В. Розвиваємо увагу й логічне мислення. Харків: Видавнича група «Основа», 2007. 112 с.
2. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О.І. Білан; за заг. ред. О.В. Низковської. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 256 с.
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори : в 5 т. Т. 3. Серце віддаю дітям; Народження громадянина; Листи до сина; / редкол. : Дзевєрін О.Г. (голова), Грищенко М.М., Заволока С.П., Сухомлинська Г.І. та ін. Київ: Радянська школа, 1977. 670 с.

Шкльода Світлана

вихователь комунального закладу «Луцький заклад дошкільної освіти(ясла-садок) № 18 Луцької міської ради»

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Критичне мислення – це складний розумовий процес, який починається з отримання інформації і закінчується прийняттям обдуманого рішення, формуванням власного ставлення. Це здатність ставити нові запитання та шукати відповіді на них, думати більш послідовно і систематично (наприклад: я хочу погратися в цю гру, тому що мені цікаво бути з друзями).

Для того, щоб приймати важливі рішення в подальшому житті, дітям потрібні будуть навички критичного мислення, які допоможуть розуміти проблеми, розвинути вміння аналізувати і засвоювати нову інформацію, оцінювати факти та події з різних точок зору, бачити причини та закономірності тих чи інших подій, формувати на основі цього власну думку. Іншими словами можна сказати, що критичне мислення навчить дитину як правильно думати, використовуючи свій досвід.

На розвиток критичного мислення як життєву необхідність зроблено акцент у Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні. Розвиток у дитини узагальнених способів розумової діяльності в ньому розглядається як формування у дошкільника життєвої компетентності, вміння орієнтуватися у змінному навколишньому світі, пристосовуватися до нових умов життя, продуктивно та гармонійно взаємодіяти з довкіллям. Крім цього, підкреслюється, що за роки дитинства людина оволодіває різними властивостями розуму – одні з яких матимуть значення лише як основа, своєрідна заготовка для майбутнього, інші ж зберігатимуть своє значення для всього подальшого розвитку. До таких його властивостей належать образність, логічність, аналіз, синтез, абстрагування, конкретизація, узагальнення, що є основою критичного мислення. Саме тому важливо розвивати критичне мислення у дітей ще в дошкільні роки [1].

Життя ставить перед дітьми проблеми та питання, на які їм потрібно буде знаходити відповіді, тому у дітей пробуджується цікавість, щоб більше дізнатися інформації про якийсь об'єкт або подію. Ця цікавість розвиває у дітей допитливість: «Де я можу це дізнатись?», «Як я можу це зробити?», «Що ще цікавого я можу дізнатись?»

Критичне мислення виникає тоді, коли дитина спирається на власні знання й досвід, а також на свої навички вирішення проблем для того, щоб:

- порівнювати і протиставляти;
- пояснювати чому щось трапляється;
- оцінювати ідеї та визначати (і формулювати) власну думку;
- розуміти точку зору інших;
- передбачати, що станеться у майбутньому;
- знаходити творчі рішення.

В старшому дошкільному віці у дітей розвивається самоконтроль і самокритика, вміння оцінювати власну діяльність, приймати свідомі рішення, розвивається логічне мислення. У них є вже набуті знання про оточуючий світ, на основі яких вони можуть не тільки ставити запитання, а й відповідати на них, аналізувати поставлену задачу, оцінювати її та коригувати ідеї свої і співрозмовника, знаходити розумні рішення, робити висновки, захищати та відстоювати власну думку [2].

Навички критичного мислення у дітей старшого дошкільного віку можна розвинути. Є багато варіантів, серед них:

1. Розмовляйте і пояснюйте. Розмовляйте з дітьми про природу, оточуюче середовище, життя, причини і послідовність подій. Дайте дітям можливість розмірковувати над цим самостійно, спираючись на власні знання. Наприклад: уявіть з дітьми, що ви зібралися в гори, але можете взяти з собою лише один наплічник. Попросіть дитину скласти самі необхідні речі і пояснити, чому саме вони знадобляться в горах.

2. Оцінюйте висновки дітей. Заохочуйте дітей висловлювати власну думку щодо особистих переваг та вподобань. Наприклад: розгляньте з дітьми зображення людей різних професій. Зауважте на тому, що всі професії важливі. Запитайте дитину про те, яка професія найважча. Попросіть пояснити свій вибір.

3. Розвивайте у дітей уміння передбачати події, спираючись на власний досвід. Разом з дітьми коментуйте природні явища, перебіг подій у

навколишньому світі і ставте дітям старшого дошкільного віку такі запитання, які дадуть можливість самим робити подальші прогнози стосовно того, що станеться далі. Наприклад: вже тиждень немає дощу, на вулиці стоїть спека. Як ти думаєш, якщо така погода триватиме довго, ми зберемо гарний урожай, чому?

4. Проектуйте разом з дітьми. У дітей старшого дошкільного віку розвинуте творче мислення і творча уява. Заохочуйте дітей уявити себе на місці інших людей, учасником подій. Наприклад: уяви, що ти планета Земля. Як ти будеш себе почувати, коли будуть забруднювати твої моря і ріки?

5. Разом з дітьми вирішуйте проблеми. Якщо у дітей виникла проблема з розв'язанням задачі, стосунках з друзями, вибором гри або книги для читання – попросіть дитину описати цю проблему і, спираючись на свій досвід та знання, придумати різні варіанти вирішення проблеми, та вибрати найкращий варіант. Наприклад: люди ходять по газону. Що можна зробити, щоб люди там не ходили? (посіяти квіти, поставити паркан, зробити напис...).

6. Розвивайте критичне мислення у грі. Навчаючи дітей виділяти подібності і відмінності, вміння об'єднувати предмети загальною ознакою, виділяти частини цілого, ви вчите дитину аналізувати, самостійно давати оцінку явищам, робити висновки на основі власних спостережень, отриманих знань [2].

У цьому контексті суттєвим для розвитку критичного мислення у дітей дошкільного віку необхідно пам'ятати та дотримуватись відповідних педагогічних умов:

1. Задавати питання і не вірити всьому, що говорять.
2. Шукати докази, які підтверджують або спростовують отриману інформацію.
3. Накопичувати знання і розширювати світогляд.
4. Орієнтуватися не на запам'ятовування фактичного матеріалу, а на постановку навчальної проблеми та пошук шляхів її вирішення.

Відомо багато методів та прийомів навчання для досягнення розвитку критичного мислення у дітей старшого дошкільного віку, серед яких:

- семантична карта, припущення на основі запропонованих слів;
- карти персонажів (карта взаємних зв'язків);
- обміркуйте – об'єднайтеся у пари – обміняйтеся думками;
- мереживна пилка (мозаїка);
- мозковий штурм;
- метод шести капелюхів;
- технологія ситуативного моделювання або навчання у грі;
- знаємо – хочемо дізнатися – дізналися;
- лінія цінностей [4].

Варто зазначити, що застосування кожного методу та прийому може бути доцільним або недоцільним в залежності від теми, тому їх використання повинно бути гнучким і супроводжуватися можливістю креативного поєднання різних методів або створенням більш дієвих на основі запропонованих.

Аналіз педагогічного досвіду показав, що під час роботи над розвитком критичного мислення старших дошкільнят допоможуть також:

1. Спеціальні насичені логічним змістом ігри для розумового розвитку дитини.

Багато ігор ставлять перед дітьми завдання раціонального використання набутих знань та мислительних операцій: знаходити характерні ознаки предметів; порівнювати, групувати, класифікувати предмети за певними ознаками, робити правильні висновки.

2. Чарівні кубики (Блоки З. Дьєнеша)

3. Логічні ланцюжки

4. Ігрові прийоми ТРВЗ та ін.

Розвиток критичного мислення у дітей старшого дошкільного віку вихователь може здійснювати у різних формах діяльності дітей. В результаті їх застосування, у дітей розвивається логічне мислення, соціальні навички

спільного вирішення проблем, комунікативні здібності, вміння вирішувати проблеми, що в цілому характеризує навички критичного мислення.

Отже, у сучасному світі, який постійно змінюється, дітям замало вміння повторювати відомі факти – вони повинні вміти критично мислити: розуміти інформацію, аналізувати її, порівнювати, протиставляти, робити висновки та надалі розвивати навички критичного мислення вищого порядку.

Список використаних джерел

1. Баханов К.О. Технологія розвитку критичного мислення як психолого-педагогічне явище. *Історія та правознавство*. Харків. 2008. № 33. С. 4–9.
2. Вукіна Н. В. Критичне мислення: як цьому навчати : наук.-метод. посібник / за наук. ред. О. І. Пометун. Харків, 2007. 190 с.
3. Грушко О. Плекаймо критичність мислення. *Дошкільне виховання*. 2009. № 3. С.9 – 11.
4. Розвиваємо у дітей критичне мислення. URL: <https://antoshka.ua/ua/blog/rozvivaiemo-u-ditey-kritichne-mislennya>
5. Як розвивати у дітей навички критичного мислення URL: <https://childdevelop.com.ua/articles/develop/10331/>

Юнак Мар'яна

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Фенко М.Я.

ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ ПРАВИЛЬНОСТІ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Грамматична правильність мовлення – це дотримання під час спілкування основних граматичних норм та правил, які встановлені у сучасній українській мові.

На думку А. Богуш, засвоєння граматичної правильності мовлення дітьми дошкільного віку відбувається практично, тобто через наслідування зразка, через повторення та через доведення до автоматизму цих навичок.

Оволодіти граматичною правильністю мови означає засвоїти граматичний лад мови, його норми, закономірності і навчити дітей інтуїтивно добирати правильні форми.

Граматика – це розділ мовознавства, який вивчає граматичну будову мови і складається з трьох взаємопов'язаних частин: морфології, синтаксису і словотворення. Морфологія вивчає граматичні властивості слова, зміну його форм і пов'язаних із ним граматичних значень, а також частини мови. Синтаксис досліджує засоби і правила побудови речень і словосполучень. Словотвір вивчає будову і творення нових слів [4].

Дитина від народження до школи має засвоїти різні види граматичних значень, тобто оволодіти граматичною будовою мови. Оволодіти граматичною будовою мови означає навчитись утворювати від однієї основи форми однини і множини теперішнього і минулого часу, відмінювати слова за відмінками та особами, вживати слова із суфіксами і без них, правильно вживати рід іменників, самостійно утворювати граматичні форми за аналогією, складносурядні та складнопідрядні речення, тобто засвоїти морфологічну і синтаксичну системи рідної мови.

Освоєння граматичної будови мови дошкільником проводиться без зазначених термінів, норм, а вводяться в навички дитини через практику живого спілкування .

У лінгводидактиці виділяють три основні завдання щодо формування граматичної правильності мовлення :

- 1) Практично допомогти дітям освоїти морфологічну систему рідної мови;
- 2) Допомогти дітям виробити навички висловлюватися за допомогою повних поширених речень;
- 3) Ознайомити дітей з окремими нормами творення нових слів.

Кінцевою метою навчання дітей дошкільного віку рідної мови є формування у них культури мовлення.

Культура мовлення пов'язана з його нормативністю, з літературними нормами вимови. Літературні норми мови – це сукупність загальноприйнятих правил, якими користуються мовці в усному й писемному мовленні.

Граматичні норми мови – це загальноприйняте і обов’язкове вживання граматичних правил, тобто форм слів та їх сполучуваності в реченнях. Відомий лінгвіст Л. Щерба назвав граматику «збіркою правил мовленнєвої поведінки». Він зауважував, що оволодіти мовою – означає засвоїти не тільки елементи мовних одиниць, а й правила їх уживання [2].

Діти дошкільного віку не вивчають правил, вони засвоюють граматичну будову мови інтуїтивно, практичним шляхом під час спілкування з дорослими. Будь-які відхилення від граматичної норми вважаються помилками.

Засвоєння граматичної будови мови для дитини – складний шлях, на якому не обходиться без помилок. Діти плутають суфікси, префікси однієї частини мови з іншою. Для кращого засвоєння граматичної правильності необхідно виробити звичку правильно говорити. К. Ушинський писав: «Граматична правильність мовлення усного й писемного є не тільки знання, а й звичка, – досить складна і різноманітна система дрібних навичок висловлювати свої думки правильно як у мовленні так і на письмі. Для грамотності недостатньо, щоб людина знала граматичні правила, але потрібно, щоб вона звикла миттєво застосовувати їх. Звички, особливо дрібні й складні, набуваються успішно і засвоюються глибоко тільки в період ранньої молодості».

Усі граматичні помилки можна поділити на словотвірні, морфологічні і синтаксичні. До помилок словотворення належать: а) помилки, пов’язані з порушенням словотворчої структури літературної мови; б) штучно утворені слова [6].

Методика формування синтаксичної правильності мовлення відбувається впродовж трьох чітко визначених періодів.

Перший період охоплює час від 1 року 3 місяців до 2 років – це період, коли дитина використовує речення в одному незмінному вигляді, тобто користується мовним шаблоном. В цьому періоді виділяють два етапи:

1 етап: двослівних речень (дай, на і т.д.).

2 етап: етап двослівних речень.

Другий період охоплює час від 2 до 3 років – це період, коли формуються перші граматичні категорії, відбувається узгодження слів у реченні, спостерігається активний словотвір, а також ускладнення речень однорідними членами і звертаннями. У цьому періоді виділяють три етапи:

1 етап : формування перших граматичних норм(іменники змінюються за родами)

2 етап : використання лексичної системи мови для становлення зв'язку слів у мові

3 етап: засвоєння службових слів для вираження синтаксичних

Третій період охоплює час від 3 до 7 років – найактивніший період освоєння морфологічної, синтаксичної та словотвірної систем рідної мови, зокрема дитина засвоює типи відмінювання , особливості, правила і повноту речень, а також ключовими способами словотворення.

А. Богуш відзначає, що системою словозміни діти можуть опанувати в молодшому віці, а системою словотворення у старшому віці.

Дуже складно формувати у дітей синтаксичну правильність мовлення, оскільки це пов'язано з мовленнєвою компетентністю. Щоб формувати компетентність дитина має володіти певною лексикою, вміти поєднувати слова між собою і вміти володіти реченнями.

У молодшому дошкільному віці робота над реченнями проходить у послідовності. Спершу дітей вчать відчувати основну думку речення, тобто граматичну основу, а вже пізніше поширювати речення другорядними членами.

У молодшій групі поширюють речення однорідними членами, а також вчать поширювати узагальнені слова.

Можна виділити наступні етапи у формування синтаксичної сторони:

- 1) складання простих речень;
- 2) розширення речення другорядними;
- 3) уведення в речення однорідних членів;
- 4) використовувати однорідні слова;
- 5) робити перші спроби складання складних речень.

У середньому та старшому дошкільному віці відбувається ускладнення синтаксичних завдань за допомогою схем-речень вчать узгоджувати всі слова в мовному потоці, формують перші навички створення зв'язних висловлювань, формують навички діалогічних та монологічних умінь дитини [4].

Формування граматичної правильності мовлення у дітей дошкільного віку є важливим та поступовим процесом. На цьому етапі важливо створити сприятливе середовище, де дитина матиме можливість часто спілкуватися, слухати правильні конструкції мовлення та самостійно їх вживати. Застосування ігрових методів, позитивне підкріплення, моделювання правильного мовлення і створення ситуацій для спілкування допоможуть у формуванні граматичної правильності у дітей. Поступове збільшення складності мовлення та підтримка дитини на кожному етапі сприятимуть успішному досягненню цієї мовної навички.

Список використаних джерел

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / наук. ред. Та упоряд. О. Л. Кононко. 2-ге вид., К.: Світич, 2008. С. 430.
2. Богущ А., Гавриш Н. Дошкільна лінгводидактика: Підручник для ВНЗ. К.: Вища школа, 2011.
3. Богущ А.М., Орланова Н.П., Зеленко Н.І., Лихолетова В.К. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі. К.: Вища школа, 1992. С. 174–235.
4. Дошкільна лінгводидактика. Хрестоматія: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладі / упоряд. Богущ А.М. Частина 1 та 2. К.: Видавничий Дім «Слово», 2005. С. 405–460.
5. Ушинський К.Д. Рідне слово: твори: у 6 т. К.: Рад. Школа, 1955. Т. 1. С. 269–278.

2. ЗМІСТ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Бабич Анастасія

*здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі
Українки*

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Гавриш Н.В.

ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКА ДІТЕЙ ШОСТОГО РОКУ ЖИТТЯ В ОБРАЗОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність проблеми лексичного розвитку дітей старшого дошкільного віку зумовлена урізноманітненням різноманітних засобів комунікації у 21 столітті та нагальною потребою формування, починаючи з першої освітньої ланки, здатності до розуміння і тлумачення інформації для ще глибшого пізнання світу. На етапі дошкільного дитинства застосовують різні способи і засоби збагачення словника дітей, але зображувальна діяльність як компонент художньо–естетичного розвитку набуває особливого значення.

Отже, проблема збагачення словника в процесі образотворчої діяльності виявляється на перехресті двох наукових напрямків – проблем мовленнєвого розвитку старших дошкільників (словник – один з центрального складника мовлення) та проблем художнього розвитку дітей, ключовим компонентом якого є зображувальна діяльність.

Аналіз теоретичних джерел у напрямі лексичного розвитку дошкільників дав змогу зробити такі висновки.

На етапі старшого дошкільного віку мовленнєвий розвиток відбувається в процесі отримання, переробки та трансляції безлічі різноманітної інформації. Науковці (А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Луцан, Л. Калмикова та ін.) підтверджують, що в результаті цього збагачуються й уточнюються лінгвістичні уявлення, вдосконалюються граматичні уміння і навички, що позначається на розвитку мовлення, сформованості мовленнєвої активності,

самостійності та креативності у використанні різноманітних засобів спілкування [1].

На думку учених, розвитку словникового запасу дітей старшого дошкільного віку сприяють художнє читання та інтерпретація текстів (Н. Гавриш, І. Кіндрат, І. Кондратець, Л. Фесенко), в процесі чого діти знайомляться зі новими словами з прямим, переносним, конкретним та узагальнюючим значенням, вправляються в умінні інтерпретувати, тлумачити їх, адекватно вживати їх у різних ситуаціях спілкування та обговорення художніх творів.

У низці досліджень підтверджується значення націленого використання лексичних ігор у слова, які допомагають закріпити засвоєні раніше слова та вчити нові; розвивальних ігор та ігрових вправ типу мозаїки зі слів, підбір слів за алфавітом тощо (А. Богущ, Н. Гавриш, Н. Горбунова, Н. Луцан), образотворчої діяльності, яка в силу яскравого емоційного впливу процесів малювання, ліплення та інших мистецьких занять спонукає активно вживати слова для вербального супроводу своїх художніх активностей (С. Макаренко, О. Половіна).

Вивчення теоретичних основ художньо–естетичної, зокрема зображувальної діяльності дало змогу визнати, що під час художньої діяльності дитина ніби поринає у казковий світ, де зображує все, що їй близьке, знайоме та відоме так, як вона того хоче. Разом із тим, вона вчиться характеризувати персонажів, вивчає нові слова, описує те, що важко зобразити, наприклад, риси характеру, поведінку героїв [7].

До того ж учені, які займаються вивченням діяльності дитячого мозку, психіки дітей та їх мовленнєвого розвитку зазначають велике стимулююче значення функції руки. Дослідження нейрофізіологів свідчать про те, що існує онтогенетичний взаємозв'язок розвитку дрібної моторики та мовлення, обґрунтовуючи цей факт тим, що рухи руки, в процесі розвитку людства, мали вплив на становлення таких функцій, як: мовленнєва та комунікативна.

Таким чином, теоретичний аналіз досліджуваної проблеми дає змогу зробити висновок про важливість та доцільність поєднання художньої та мовленнєвої діяльності для збагачення словникового запасу дітей.

Зроблені в процесі теоретичного аналізу висновки було покладено в основу дослідно–пошукової роботи з дітьми шостого року життя. Дослідження проводилось на базі старшої групи ЗДО № 2 м. Кам'янка Бузька, Львівська область. У дослідженні взяли участь діти.

Під час експериментального дослідження ми намагалися визначити, як діти розуміють та інтерпретують значення слів, що мають абстрактне значення («радість», «любов») та як, послуговуючись засвоєним раніше лексичним запасом, діти можуть пояснити емоції, що відповідають певним ситуаціям. До того ж ми намагалися визначити, чи сприятиме активізації словникового запасу конкретної дитини зокрема, і міжособистісної комунікації в цілому робота в команді, тобто спільне виконання дітьми художнього завдання.

Діти виконували завдання індивідуально. Спочатку дитина виконувала зображення, а потім мала пояснити, як вона розуміє задані слова. Варіанти завдань були такі:

1. «Намалюй, що таке радість та любов?»;
2. «Намалюй, що тебе лякає?»
3. «Намалюй, що дарує тобі посмішку?»

Під час виконання завдання ми звертали увагу на те, як поводитись дитина, які емоції виявляла. Ми робили записи мовленнєвого супроводу, яким дитина супроводжувала процес зображення і потім процес тлумачення значення заданих слів. Коротко охарактеризуємо первинні результати проведеного дослідження.

Оголосивши завдання, ми помітили різну реакцію: хтось замислився та вже фантазував над роботою, а хтось зрадів і неодмінно був готовий приступити до виконання завдання. На виконання завдання пішло приблизно 10–15 хвилин. Ми помітили, що діти малювали з явним задоволенням, це один із улюблених видів діяльності протягом дня.

Завдання «Намалюй, що таке радість та любов?» діти прокоментували таким чином:

- Серденько, яке символізує тепло, любов;
- Яскраві та красиві квіти;
- Сонячний день і будинок, вгорі якого виблискує веселка, та майорить український прапор;
- Сім'я.

Найцікавішою була розповідь, що і для чого діти це зображували. Діти, говорячи про значення слів любов і радість, розповідали із посмішкою на обличчі, використовували теплі та пестливі слова. Дітям, які відчували труднощі у використанні словникового запасу, комунікації, вихователь допомагав описувати предмети та явища, зображені на їхньому малюнку за допомогою навідних запитань. Так ми пропрацьовували кожен малюнок, щоб почути, як діти давали пояснення щодо значення слів та описували те, що вони малювали.

Відповідаючи на завдання «Намалюй, що тебе лякає?», здебільшого діти називали змію, павука, вогонь. На запитання: «Чому ви зобразили саме змію та павука?» були відповіді: « Бо вони отруйні, страшні, неприємні, від них можна померти...». Можемо помітити, наскільки відрізняються висловлювання, емоції, опис намальованого, стан під час малювання, використання різноманітних слів всього лише від зміненого завдання. Тобто дитина починає ще більше висловлювати свої емоції, свій стан через роботу із художньою діяльністю. Найбільше їм подобалось описувати зображене.

Під час виконання завдання «Намалюй, що дарує тобі посмішку?» діти малювали сонячну погоду, свій будинок, улюблену іграшку, синьо-жовте серце. Був малюнок, присвячений українській землі, де яскраво світить велике сонце, зображено будинок, а над ним зліва і справа синьо-жовті прапори та великі серця. На запитання: «Що зображено на твоєму малюнку?» була відповідь: “Це те, що дарує мені посмішку, це Україна”, бачимо важливість рідної землі для дитини і те, що за їхніми малюнками та описом, посмішку їм дарує тільки все

прекрасне, таке як рідний дім, мирне небо, власна улюблена іграшка, хороша погода, в яку вони люблять гуляти.

Таким чином усвідомлюємо, наскільки ефективним є таке поєднання мовленнєвої та художньої діяльності. Діти вчаться не тільки гарно зобразити даний предмет, познайомитись із новими словами, але й вмінню описати певні якості, характеристики, передати настрій, кольори, розвивають уяву, мислення, пам'ять, всі важливі розумові процеси. І як результат, вчаться правильно висловлювати свою думку, описувати, характеризувати, отримують нові знання та вміння, знайомляться із новими персонажами, їхньою поведінкою та моральними рисами.

Наше дослідження буде продовжуватися в напрямку пошуку ефективних методів збагачення словника дітей старшого дошкільного віку в процесі зображувальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: підручник. К. : Видавничий дім «Слово», 2013. 544 с.
2. Гавриш Н. Мовлення дитини. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2021. № 3. С.3–8.
3. Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дітей дошкільного віку : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02. Одеса, 2005. 425 с.
4. Сухорукова Г. В., Доронова О.О., Голота Н. М., Янцур Л. А.. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі : підручник. К. : Видавничий дім слово «Слово», 2010. 376 с.
5. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку : монографія / Л. О. Калмикова, Н. В. Харченко, С. Д. Дем'яненко, Л. А. Порядченко / за заг. ред. Л. О. Калмикової. К. : Вид-во «ПП Медведєв», 2007
6. Половіна О., Кондратець І. Артосвіта: навч.-метод. посібник. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2022. 556 с.
- 7.Макаренко С. І. Образність мовлення та малюнок в дошкільному віці. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : зб. наук. пр. (спецвип.) : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Слов'янськ : Вид. центр СДПУ, 2007. С. 393 – 398.

Гавриш Наталія

доктор педагогічних наук, професор кафедри Волинського національного університету імені Лесі Українки

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

Метою якісної освіти дітей раннього та дошкільного віку є забезпечення гармонійного розвитку особистості дитини, її фізичного і психічного здоров'я, виховання ціннісного ставлення до себе й світу, формування механізмів її соціалізації, творчого самовизначення та саморозвитку в різних умовах життєдіяльності. Сучасні дослідження в царині теорії і практики раннього віку доводять, що для забезпечення якості освіти і виховання найменших дітей необхідні системні перетворення традиційної системи дошкільної освіти всіх її учасників – суспільства, педагогів закладів дошкільної освіти, дітей та їхніх батьків [4;5;6].

Процеси модернізації та реформування освіти дітей раннього та дошкільного віку знаходять відображення в низці державних документів останніх років, зокрема в Законі «Про освіту», доповненнях і змінах до Закону «Про дошкільну освіту», Державному стандарті дошкільної освіти, Концепції освіти дітей раннього і дошкільного віку тощо.

Вивчення стану організації освіти і виховання дітей раннього віку в різних умовах їх життєдіяльності виявило низку проблем, пов'язаних з низьким рівнем якості психолого-педагогічного патронату за розвитку дитини раннього віку, неготовністю значного числа батьків до забезпечення якісних умов родинного виховання малюків, недоліками в організації освітнього процесу в групах раннього віку ЗДО, застарілими підходами до формування готовності майбутніх педагогів до роботи з дітьми раннього віку. Так, виявлено, що значна частина батьків штучно форсує розвиток дітей без урахування психічних і фізичних вікових особливостей, що призводить до їх психологічного виснаження або навпаки ігнорується значення раннього періоду розвитку за рахунок знецінення питань освіти і виховання своїх дітей, а, отже, втрачаються можливості, які вже не повернути. Вивчення питань організації життєдіяльності дітей у групах раннього віку закладів дошкільної освіти засвідчило порушення в урахуванні особливостей темпоритму життя малюків, переважання застарілих засобів і способів освітньому процесі з малюками. Переважна більшість університетських кафедр, які здійснюють підготовку

майбутніх фахівців дошкільної галузі, недостатньо уваги приділяють питанням осучаснення, оптимізації роботи з дітьми раннього віку [4, с.4–7]. Серед основних шляхів усунення означених проблем, на наш погляд, є такі: формування державної освітньої політики для створення оптимальних умов життєдіяльності та освітнього розвитку дітей раннього віку, як у сім'ї, так і в ЗДО; осучаснення психолого-педагогічного патронажу дітей раннього віку; створення системи навчання майбутніх і молодих батьків; урізноманітнення інституціональних форм здійснення освітнього процесу з дітьми раннього віку; запровадження змісту та інструментарію моніторингу якості раннього розвитку дітей із метою визначення наявних у ньому прогалин та потенційних можливостей.

Для розв'язання означених проблем науковцями лабораторії дошкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України було здійснено фундаментальне дослідження (2019–2021 рр) та під егідою Інституту модернізації змісту освіти МОН України організовано науково-дослідну роботу всеукраїнського рівня, яка триває й дотепер. Експериментальними базами дослідження виступили групи раннього віку різних типів закладів дошкільної освіти Донецької, Закарпатської, Запорізької, Житомирської, Київської, Рівненської, Сумської, Черкаської, Чернівецької, Харківської, Херсонської та Хмельницької областей.

Осмислення результатів констатувального експерименту дало змогу не лише визначити купу реальних проблем і труднощів у здійсненні освітньо–виховної практики в роботі з дітьми раннього віку, а й обґрунтувати доцільність численних способів і засобів осучаснення та оптимізації освітнього процесу в групах раннього віку. Зокрема було встановлено наявність суперечностей між: об'єктивними вимогами сучасного суспільства до створення груп для дітей раннього віку і недостатньою розробленістю теоретико-методологічних і методичних основ організації життєдіяльності у групах раннього віку дошкільних закладів; об'єктивною потребою науковців і педагогів-практиків у ґрунтовному науково-методичному забезпеченні процесу

становлення й розвитку особистості в ранньому віці та недостатньою розробленістю якісного навчально-методичного оснащення груп раннього віку для забезпечення оптимального рівня особистісного розвитку дітей; необхідністю у цілеспрямованій консолідації зусиль вихователів ЗДО і батьків дітей раннього віку у процесі становлення й розвитку їх особистості і недостатньою теоретико-методичною розробленістю змісту, форм і методів їх взаємодії; потребою сучасної дошкільної освіти у висококваліфікованих вихователях, здатних до проектування, конструювання та ефективної реалізації сучасного змісту, форм, методів, педагогічних умов становлення й розвитку особистості на ранніх етапах онтогенезу, й відсутністю у вищих педагогічних навчальних закладах відповідної цілісної системи підготовки та вдосконалення компетентності педагогів із цієї актуальної проблеми.

Зокрема, розроблено рекомендації щодо мотивації батьків до партнерських стосунків з педагогами закладів дошкільної освіти, з огляду на неперевершене значення родинних стосунків як чинника особистісного розвитку дитини раннього віку. Визначено ефективні способи і засоби взаємодії з сім'ями, які мають дітей раннього та дошкільного віку. Розроблено конкретні рекомендації щодо осучаснення психолого–педагогічного патронату дітей, які з різних причин не відвідують ЗДО. Підтверджено його особливе значення, з огляду на низький рівень правової, медичної та психолого-педагогічної обізнаності батьків та специфіку підтримки, піклування й розвитку дітей раннього віку. Місією психолого-педагогічного патронату є виявлення потреб сімей, що мають нагальну потребу в підтримці освіти і виховання дітей, які з різних причин не відвідують ЗДО. За рекомендаціями науковців і практиків (зокрема Асоціації працівників дошкільної освіти України), які брали участь в дослідженні, МОН України відновленні фінансування груп педагогічного патронату в межах конкретного ЗДО і на рівні регіональних органів управління; посилено механізми заохочення малозабезпечених сімей до участі дітей у дошкільній освіті та пристосування системи до потреб сімей; поширено різні форми участі батьків у громадських об'єднаннях, піклувальних радах,

громадських асоціаціях з метою удосконалення взаємодії між органами державної виконавчої влади в галузі освіти і науки та громадськістю. З метою психолого-педагогічного просвітництва батьків протягом останніх років у дієвій роботі ресурсних центрів активно застосовується широка палітра інформаційно-комунікаційних технологій та засобів.

Усвідомлення важливості урахування особливостей раннього віку в організації освітньої роботи з малюками спонукало до розробки специфічного дидактико-методичного супроводу життєдіяльності дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти [3, с. 3–5]. Стрижнвовою стала ідея надання дітям якомога більше можливостей для активної і різноманітної діяльності в середовищній моделі організації освітнього процесу для задоволення потреб дитини. Серед принципів освітньої діяльності такі: принципи забезпечення активності, самостійності, творчості; індивідуальної комфортності та емоціонального благополуччя кожної дитини і дорослих; урахування індивідуальних та вікових особливостей дітей; урахування вікових закономірностей зміни видів діяльності; стабільності й динамічності елементів освітнього процесу; дистанції, позиції дорослого у взаємодії з дітьми. Наголошено на необхідності формування оснащення освітнього процесу в групах раннього віку у прямій залежності від змісту виховання, віку, досвіду й рівня розвитку дітей та їх діяльності. З метою осучаснення та оптимізації освітнього процесу було визначено критерії відбору засобів освітньої діяльності, зокрема такі, як пізнавальна цінність; розширення досвіду дій з іграшками, предметами; стимулювання мовлення; багатоваріантності; багатофункціональності; доступності для кожної дитини.

Розглянуті актуальні проблеми та означені окремі шляхи їх розв'язання лише частково висвітлюють цілісне проблемне поле. Але охарактеризовані інновації дають підстави говорити про їх певний внесок у процеси модернізації і реформування вітчизняної системи виховання та освіти дітей раннього віку.

Список використаних джерел

1. Воронов В.А., Гавриш Н.В., Канішевська Л.В., Піроженко, Т.О., Рейпольська О.Д., Сисоєва, С.О. 2020. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку. НАПН України. Київ. URL: <https://bit.ly/2E3xuLJ>.

2. Базовий компонент дошкільної освіти України. 2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu
3. Гавриш Н., & Безсонова О. Організація роботи груп раннього віку: проблеми та шляхи їх розв'язання. *Дошкільне виховання*. №5. С. 3–5.
4. Гавриш Н.В., Рагозіна В.В., Васильєва С.А. (2020) Стан розвитку дітей в групах раннього віку в закладах дошкільної освіти: результати констатувального експерименту. *Український педагогічний журнал*. 2020. № 3. С.4 – 7.
5. Крутій К. Концептуальні засади психолого-педагогічного супроводу: принципи і техніки. *Збірник наукових праць «Гуманізація навчально-виховного процесу»*. Слов'янськ: ДДПУ, 2019.1, 185–198.
6. Рейпольська О. (2021) Теоретико-методичні засади формування у дошкільників ціннісного самоставлення. автореф. дис... доктора пед наук. Київ, 2021. 20 с.

Кондратюк Інна

інструктор з фізкультури комунального закладу «Луцький заклад дошкільної освіти(ясла-садок) № 25 Луцької міської ради»

КВЕСТ-ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

На сучасному етапі розвитку суспільства, реформування всіх сфер його соціального і духовного життя освіта потребує впровадження новітніх форм, методів та освітніх технологій. Однією з таких сучасних технологій є квест – інноваційна форма організації освітньої діяльності дітей в ЗДО, що сприяє розвитку активної, діяльнісної позиції дошкільника в ході рішення ігрових пошукових завдань.

Малюки обожають пригодницькі книги й фільми, але, напевно, найбільше їм сподобається стати справжніми учасниками подій. Не випадково, квест – це ігрова технологія, бо добре організована гра є одним із найкращих засобів викликати у дітей і дорослих естетичну насолоду від творчого напруження своїх інтелектуальних і фізичних сил. У грі приносить задоволення не тільки результат, але й процес його досягнення. Ідея квесту проста – команди, використовуючи свої знання, інтелект, кмітливість та логічне мислення, намагаються виконати всі завдання і подолати маршрут за певний

час. Учасники квесту повинні працювати разом, обмінюватися ідеями, допомагати один одному та дійти до загального рішення.

Квести можуть бути різноманітними та нестандартними, що стимулює гравців думати творчо та шукати неочікувані рішення. Вони можуть включати різні завдання, такі як пошук інформації, розв'язання головоломок, спілкування з людьми та багато іншого. Пригодницька гра поєднує в собі елементи мозкового штурму, тренінгу, гри тощо. Під час проходження задіяні розум дітей, їхні фізичні здібності, уява, пам'ять і увага. Окрім цього, дошкільники проявляють лідерство, кмітливість та організованість. Тому квест дає змогу ефективно поєднувати ігрову та освітню діяльність малюків.

Квести допомагають реалізувати такі завдання:

- виховні – формуються навички взаємодії з іншими дошкільниками, доброзичливість та взаємодопомога;
- освітні – учасники засвоюють нові знання і закріплюють наявні;
- розвиваючі – в процесі гри відбувається підвищення освітньої мотивації, розвиток творчих здібностей та індивідуальних позитивних психологічних якостей, формування дослідницьких навичок, самореалізація дітей;
- корекційні – цікавий сюжет, нестандартний підхід до проведення змушують дитину думати, шукати вихід із складної ситуації, а це, в свою чергу, сприяє розвитку логіки, вчить дітей спілкуватися з іншими учасниками.

Серед складових квесту можна виділити:

- інтелектуальні – ребуси, головоломки, загадки, шифрування;
- рухові – біг на швидкість, стрибки у висоту, проходження лабіринту;
- творчі – малювання карти, складання віршів, співання пісень тощо.

Завдання квесту можуть потребувати від гравців аналізувати інформацію, робити висновки та знаходити логічні зв'язки між різними елементами. Це допомагає розвивати їх проблемне мислення та вміння приймати обґрунтовані рішення.

У сучасній педагогіці, в залежності від організації виконання завдань, найчастіше використовують такі види квестів:

- лінійний – завдання потрібно розв'язувати одне за одним; гравці рухаються за заздалегідь спланованим маршрутом;
- штурмовий – гравці отримують завдання, підказки до його виконання, але спосіб розв'язання та маршрут обирають самостійно;
- коловий – маршрут має колову структуру. У цьому виді квесту беруть участь, як правило, кілька команд, що стартують із різних позицій і рухаються до фінішу кожна за власним маршрутом.

З огляду на вікові особливості дітей у закладах дошкільної освіти найдоцільніше проводити лінійні квести.

Як і будь-яка діяльність, процес створення квесту має свій алгоритм.

1. Організаційно-підготовчий етап

- визначення освітніх потреб дошкільнят, окреслення теми, мети, типу квесту;

Можна обрати тему, яка засвоюється дітьми з труднощами. Так буде можливість в ігровій формі мотивувати дошкільників до вивчення нового матеріалу. Під час вибору типу квесту беремо до уваги вік дітей.

- вибір сюжету і визначення кола завдань;

Найголовніше у квесті – сюжет. Він має бути непередбачуваним, ігровим, викликати у малюків захоплення та пробуджувати цікавість.

Завдання пропонуються в незвичайній формі – загадки, ребуси, шифрування. Основною вимогою до сценарію квесту є те, що перше завдання не повинно бути занадто складним, його мета – захопити, зацікавити в гру, вселити оптимізм і віру в свої сили.

- визначення термінів реалізації і тривалості квесту;

Квест не потрібно робити надто довгим (надмірна тривалість квесту може призводити до втрати в дітей інтересу). Тим паче, якщо квест впроваджується як форма навчання, його активна фаза (етап виконання дітьми завдань та проходження маршруту) має визначатися межами заняття.

- розробка і створення додаткових необхідних компонентів;

Необхідно створити різноманітні підказки. Що доцільніше вони будуть поділені за тематикою, то більше учасників матимуть бажання долучитися до участі у квесті.

- розробка критеріїв оцінювання діяльності дошкільників.

Критерії доцільно розробити відповідно до вікових особливостей малюків та тематики квесту. Це можуть бути фішки, монети, частини карти або пазли тощо. Проектується спосіб підбиття підсумків та нагородження.

2. Реалізація

- ознайомлення дошкільників із сюжетом, основними питаннями, організаційними моментами;

- об'єднання дошкільників у групи (за необхідності) і розподіл завдань;

Розподіл може бути яким завгодно: за кольором хустинок, за гендерними ознаками, за першим звуком імені;

- ознайомлення учасників із місцем проведення квесту;
- ознайомлення дошкільників із критеріями оцінювання та правилами;
- супровід;

На кожній локації має бути відповідальна особа, що видаватиме учасникам завдання, стежитиме за поведінкою та порушенням учасників.

- перевірка й оцінювання проміжних етапів.

Зазвичай навчальний квест передбачає не лише проходження маршруту, а й виконання певних завдань, які формують чи перевіряють рівень компетентності дошкільників.

3. Завершальний етап

- оцінювання діяльності учасників за розробленими критеріями;

В основі квесту лежить принцип змагання, тобто хто швидше або більше виконає завдань, в того більше балів.

- оголошення результатів діяльності;
- формулювання висновків та рефлексія;

Покажіть дітям, чого вони навчилися в процесі проходження квесту, які факти дізналися, адже знання за плечима не носити, і якщо цього разу їм не вдалося здобути перемогу, наступного – фортуна обов'язково їм усміхнеться.

- нагородження переможців.

Нагороджуйте дітей не лише високими балами за квест, це можуть бути, наприклад, грамоти, дипломи або кубок чи медалі, зробіть переможне фото тощо. Звичайно, призи мають бути призначені для всієї команди.

Розглянувши особливості організації та проведення квестів, виникає питання: чи ця захоплююча технологія розрахована лише на дітей? Звісно ж, ні! Для того, щоб педагоги використовували пригодницькі ігри, найефективнішою формою методичної роботи в закладі виявились методичні квести. Адже, якщо вихователь сам відчує себе у ролі учасника квесту, він краще і глибше зрозуміє суть нової технології. Правила незмінні для будь-якого квесту, чи то для дітей, чи то для дорослих.

Як варіант, серед найбільш цікавих та результативних, варто назвати квест – гру для педагогів «Один за всіх і всі за одного». Пріоритетними завданнями заходу буде згуртування колективу, сприяння створенню емоційної стійкості, впевненості в собі, активізація творчого потенціалу педагогів, відкриття в собі і партнерах нових якостей для усвідомлення усіх переваг роботи в єдиній команді. Отримані знання та враження будуть і надалі спонукати педагогів до налагодження робочих процесів, побудови відносин на засадах партнерства, впевненості в тому, що колективна співпраця дає високі показники в роботі і створює позитивний мікроклімат. За відсутності злагодженої взаємодії неможливо досягти поставленої мети. Натомість спілкування, обговорення можливих варіантів дій стає хорошим засобом для згуртування гравців.

Отже, квест – це технологія, яка здатна не тільки розширити кругозір, але й дозволяє активно застосувати на практиці свої знання та вміння, а також прищеплює бажання до пізнавальної діяльності. Квест сприяє зростанню

позитивної мотивації дошкільників, формуванню комунікативної та інформаційної компетентності, розвитку креативності.

Список використаних джерел

1. Квест: що це таке, види, цілі та правила. URL: <https://web-shturman.com.ua/kvest-shho-tse-take/>
2. Використання квестів як засобу активізації освітньої діяльності дітей. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/0100eci4-859e.docx.html>
3. Дитячі ігри та розваги: посіб. для педагогів, дітей та батьків / упоряд. І. Січовик. К.: вид. центр «Просвіта», 2004. 424 с.
4. Кадемія М. Ю. Інноваційні технології навчання: словник-глосарій: навчальний посібник для студентів, викладачів. Львів : Вид-во «СПОЛОМ», 2011. 196 с.

Копанчук Софія

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Мельник І. М.

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ПРОФЕСІЇ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Вибір професії є одним із найважливіших кроків у житті кожної людини, який визначає подальше життя й самореалізацію особистості. Дошкільний вік – це час вивчення навколишнього світу, і вплив оточення на уявлення про професії може визначати майбутню професійну траєкторію дитини. Дитина в цей період ставить перед собою пізнавальні завдання, шукає пояснення явищам, які їй доводиться спостерігати, іноді вдається до експериментів. Важливо сприяти формуванню позитивних уявлень про професії ще з дошкільного віку, оскільки це пов'язано з інтенсивними процесами їхнього росту та розвитку.

Мислення – це процес, через який ми обробляємо інформацію, робимо висновки, приймаємо рішення та розв'язуємо проблеми. Основа для починання розвитку мислення формується ще в період новонародженості, який є найбільш раннім і початковим етапом. Найсуттєвішою рисою мислення дошкільника є зв'язок першого узагальнення з поведінкою (дитина мислить «дію»). У віці 4-5 років мисленнєвий розвиток дитини досягає свого піку. Саме тому в цей період

важливо активно формувати у дітей ранні уявлення про різноманітні професії, ознайомлюючи їх з різними видами праці та їх особливостями. У ранньому та середньому дошкільному віці мислення дитини переважно базується на образах та конкретних враженнях. Однією з ключових особливостей мислення дитини цього віку є зв'язок між першими узагальненнями та їхньою поведінкою. Основними шляхами розвитку мислення дітей дошкільного віку є поліпшення мислення на основі спостережень та дій, а також активний розвиток та формування образних уявлень.

Вплив оточення на формування уявлень про професії є складною та багатогранною проблемою, яка досліджується у психології, педагогіці та соціології. Спочатку варто зазначити вплив сімейного середовища. Дослідження показують, що уявлення дітей про професії часто формуються під впливом сім'ї. Діти спостерігають за роботою своїх батьків, розмовляють з ними про їхню професійну діяльність та отримують відповідне уявлення про те, які професії є перспективними або престижними. Крім того, важливу роль відіграє масова культура, зокрема кіно, телебачення та Інтернет. Зображення різних професій у медіа можуть впливати на формування уявлень про них. Наприклад, персонажі фільмів або серіалів можуть стати для малят прототипами того, ким вони хочуть стати у майбутньому.

Соціально-економічне середовище також має велике значення для формування уявлень про професії. Фактори, такі як економічний розвиток, рівень безробіття та конкуренція на ринку праці, можуть визначати привабливість та престижність певних професій.

Ще одним важливим фактором є вплив освіти та працівників у цій сфері. Роль вихователя важлива у формуванні уявлень про професії у дошкільників. Він створює систематичні можливості для ознайомлення дітей з різними професіями та використовує різноманітні методи та прийоми для цього.

Основні завдання вихователя включають:

- Розширення знань дітей про різноманітні професії.
- Формування уявлення про важливість праці для суспільства.

- Виховання поваги до людей з різними професіями.
- Сприяння розвитку пізнавального інтересу до світу професій.

Також можна виділити різноманітні методи та прийоми для ознайомлення дітей з різними професіями, а саме такі як:

- Розповіді про професії та обговорення пов'язаних з ними ситуацій.
- Читання художньої літератури, яка включає в себе різноманітні професійні аспекти.
- Проведення екскурсій до підприємств, установ та музеїв.
- Організація зустрічей з представниками різних професій
- Проведення сюжетно-рольових ігор.
- Використання дидактичних ігор.
- Спостереження за працею дорослих.
- Реалізація продуктивної діяльності, наприклад, малювання чи ліплення на тему професій.
- Створення предметно-розвивального середовища, включаючи іграшки та речі, пов'язані з певними професіями.
- Організація куточка з атрибутами для сюжетно-рольових ігор.
- Використання книг, журналів та ілюстрацій про різні професії.
- Перегляд мультфільмів про професії

Важливо, щоб вихователь співпрацював з сім'єю дитини дошкільного віку, щоб разом з ними працювати над розвитком професійної орієнтації дитини. Це може включати рекомендації стосовно сприяння цьому процесу та залучення батьків до участі в різних заходах профорієнтації, організованих у дошкільному навчальному закладі.

Важливо зазначити, що вихователь повинен мати розуміння різних професійних аспектів і вміти креативно пояснювати їх дітям дошкільного віку. Також необхідно виявляти творчий підхід у організації навчальної діяльності для дітей.

Рання профорієнтаційна освіта важлива для формування майбутньої професійної орієнтації дітей дошкільного віку, враховуючи їхні особливості пізнавальної активності.

Список використаних джерел

1. Вікова психологія: навч. посібник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін.. К.: Просвіта, 2001. С. 5–7, 10–39.
2. Дудкевич Т.В. Дитяча психологія: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
3. Павелків Р. В. Особливості уявлень дошкільників про працю дорослих. *Дитяча психологія* : навч. посіб. К. : Академвидав, 2010. 432 с.
4. Осовська О. І. Формування уявлень про професії дорослих у дітей дошкільного віку. К.: 2013. URL: <http://www.psyh.kiev.ua>.

Мазурчук Вікторія

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Смолюк С.В.

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Вивчення іноземної мови на початковому етапі освіти є надзвичайно важливим для загального розвитку дітей. Мова для дошкільнят – це передусім засіб спілкування, пізнання та формування особистості.

Основні цілі вивчення іноземної мови для дітей дошкільного віку включають:

- розвиток базових навичок у спілкуванні іноземною мовою;
- вміння використовувати мову для досягнення цілей, висловлювання власних думок і почуттів у реальних ситуаціях спілкування;
- формування позитивного ставлення до подальшого вивчення іноземних мов;
- збудження інтересу до життя та культури інших країн;
- розвиток особистості дитини через використання іноземної мови.

Однією з важливих переваг раннього вивчення іноземної мови є те, що діти не порівнюють структури двох різних мов, оскільки ще не опанували рідну

[4]. Також, у дітей дошкільного віку немає психологічних бар'єрів, які можуть ускладнити процес навчання.

Згідно з програмою дошкільної освіти з англійської мови, в закладі дошкільної освіти навчання іноземної мови здійснюється усно. Проте, навіть у ранньому віці діти можуть бути ознайомлені з алфавітом та базовими писемними навичками. Мова є засобом комунікації, а щоб людина почала вживати її, вона повинна мати мотивацію для спілкування. Тому для володіння мовою необхідно не лише знати багато слів та виразів, а й вміти їх застосовувати у різних ситуаціях. Педагог, використовуючи різні методи навчання, створює штучне іноземне середовище для дітей, щоб вони могли вчитися мові відповідно до вивчених тем. Розмови про сім'ю, друзів, домашніх тварин, улюблені іграшки чи одяг – це лише декілька прикладів реальних ситуацій, які можуть використовуватися для вивчення мови [3].

У дітей дошкільного віку переважає наочно-образна пам'ять над логічною. Вони найкраще запам'ятовують конкретні предмети, кольори та події. Якщо ситуації мали емоційне значення і сильно вразили дитину, вони можуть залишитися в її пам'яті надовго. Діти здатні до перших узагальнень, які ґрунтуються на їхньому досвіді у практичній діяльності та закріплені у слові [1]. Передумови для розвитку логічного мислення формуються наприкінці раннього дитинства, коли у дитини починає формуватися здатність до використання символів у своїй свідомості.

Звідси випливає необхідність живого, динамічного та цікавого навчання. Плануючи навчальний матеріал для дітей, які мають нестійку увагу, варто часто змінювати види діяльності, оскільки дитина втомлюється від одноманітності та однобічності. Поєднання різних методів навчання, включаючи рухливі вправи, зробить заняття більш насиченим і емоційним.

Для того щоб дитина мала позитивне ставлення до іноземної мови, важливо використовувати ігрові методики. Гра не лише організовує навчальний процес, але й допомагає дітям запам'ятовувати лексику. Ігри повинні бути постійною складовою навчального процесу, а не додатковим компонентом. У

процесі вивчення мови важливо використовувати цілісні ігрові методики, які поєднують різні види діяльності та створюють уявні ситуації, де дитина або педагог можуть виконувати певні ролі.

Однією з ключових умов успішного навчання є стимулювання мовленнєво-мисленнєвої активності дітей та залучення їх до іншомовного спілкування. Важливо щоб діти могли розуміти значення слова, а не лише механічно запам'ятовувати звукову послідовність [2]. Також не можна перевантажувати дитину – заняття не повинно перевищувати 30 хвилин. Використання різноманітних аудіо- та візуальних посібників, таких як пісні та тематичні картки, допомагає збагатити навчальний процес та сприяє формуванню образів у мозку дитини.

Один з найпопулярніших методів навчання іноземних мов – це використання інформаційно-комунікаційних засобів, таких як комп'ютерні технології, мультимедіа, аудіо та ін. Ці методи дозволяють дітям швидше засвоювати основи мови та починати використовувати її у мовленні. Якщо застосовується метод повного занурення, дитина регулярно спілкується англійською мовою на глибокому рівні, що сприяє її природньому вивченню мови.

Щоб зробити процес прослуховування аудіоісторій більш захопливим, можна скористатися казкотерапією, а саме – малюванням. Проте цей метод працює ефективно лише в тому випадку, якщо сюжет вже відомий дитині. Малювання під час прослуховування сприяє розвитку навичок одночасного сприйняття та відтворення інформації. Дитина формує асоціації з почутим, а слова, пов'язані з сюжетом, можуть природно викликати сприйняття малюнку. До шести років діти зазвичай не вміють швидко відтворювати почуту інформацію, проте, завдяки регулярному слуханню та відтворенню у формі малювання, вони розвивають навички одночасного сприйняття, розуміння та інтерпретації інформації.

Мета відеоматеріалів – познайомити дітей дошкільного та раннього віку з комунікативною методикою вивчення англійської мови. Вони цікаві для дітей,

але водночас мають навчальну спрямованість. Дошкільнята вчаться англійською мовою, взаємодіючи, граючись та досліджуючи світ навколо. Зокрема, англійські мультфільми є одним з найкращих інструментів для опанування предмету.

Отже, вивчення іноземної мови на початковому етапі освіти дітей дошкільного віку є важливою складовою їхнього загального розвитку. Воно сприяє формуванню базових навичок спілкування, позитивного ставлення до мови та культури інших країн, а також розвитку їхньої особистості. При використанні ігрових методик, різноманітних аудіо- та візуальних посібників та застосуванні інформаційно-комунікаційних засобів діти не лише навчаються мови, а й отримують задоволення від навчання. Такий підхід стимулює їхній розвиток і сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання іноземним мовам протягом їхнього життя.

Список використаних джерел

1. Бобомурдова Б. Особливості навчання дошкільників іноземній мові: цілі, принципи та форми. URL: <https://uzresearchers.com/index.php/ijrs/article/view/696/639> (дата звернення: 22.04.2024).
2. Бойко О. В. Особливості формування мовленнєвої активності у дітей на заняттях з іноземної (англійської) мови. *Наукові записки Ніжин. Держ. ун-ту імені М. Гоголя*. Ніжин: НДУ, 2006. С. 45–48.
3. Сіроштан О. П. Навчання дітей дошкільного віку іноземній мові. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/15545/1/43.pdf> (дата звернення: 22.04.2024).
4. Зубенко Т. В. Комунікативний підхід до навчання іноземної мови учнів початкової школи. Миколаїв: МДУ імені В.О. Сухомлинського, 2006. 120 с.

Можар Анна

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Семенова Н.І.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Розвиток мовлення є одним із ключових аспектів загального розвитку дитини, що охоплює як когнітивну так і соціально-емоційну сферу. У дошкільному віці цей процес проходить найбільш інтенсивно, формуючи

основи для подальшого навчання та соціальної інтеграції. Мовлення виконує не лише комунікативну функцію, а й виступає інструментом мислення, пізнання та регуляції поведінки. Діти дошкільного віку активно опановують фонетичну, лексичну, граматичну та комунікативну системи мови, що є фундаментальними для їхнього розвитку та взаємодії з оточуючим світом.

Аналіз наукових джерел дозволяє говорити, що формування мовлення у дітей дошкільного віку проходить через кілька послідовних етапів. Перший етап охоплює період від народження до одного року, коли розвиваються перші вокалізації, з'являється лепет і відбувається накопичення перших звукових уявлень. У цей період діти активно експериментують із звуками, імітують інтонації дорослих, що сприяє розвитку фонематичного слуху. Другий етап триває від одного до трьох років і характеризується появою перших слів та їх об'єднанням у прості фрази. Це період активного накопичення словникового запасу та розвитку артикуляційних навичок. Діти починають використовувати мовлення для вираження своїх потреб та емоцій. Третій етап охоплює вік від трьох до шести років, коли діти вчаться будувати складні речення, використовувати різноманітні граматичні конструкції та засвоюють основи діалогічного та монологічного мовлення. На цьому етапі відбувається інтенсивний розвиток комунікативних навичок та мовленнєвої діяльності у різних контекстах [2].

Фонетичний розвиток передбачає освоєння звукової системи мови. На початку діти використовують лише голосні звуки, поступово додаючи до них приголосні. Спочатку дитина вимовляє звуки неправильно, спрощуючи артикуляцію та використовуючи полегшені варіанти. З віком її вимова стає більш точною та зрозумілою. Для формування правильної звуковимови велике значення мають ігри, вправи на розвиток слухового сприйняття та артикуляційної моторики. Важливим є також спілкування з дорослими, які моделюють правильну вимову та коректують помилки дитини.

Лексичний запас дитини значно зростає у дошкільному віці. На початку цей процес пов'язаний з розумінням назв предметів та дій, які дитина

спостерігає у своєму оточенні. З віком словниковий запас збагачується за рахунок слів, що позначають властивості предметів, просторові та часові відносини, емоційні стани та абстрактні поняття. Розширення словника сприяє розвитку мислення та когнітивних здібностей дитини. Діти починають розуміти та використовувати синоніми, антоніми, оволодівають більш точними і різноманітними способами вираження своїх думок та почуттів [4; 5].

Грамотичний розвиток передбачає засвоєння правил побудови слів та речень. Діти поступово опановують різні форми слова, засвоюють поняття про рід, число та відмінки. Як зазначають педагоги, навчання граматиці відбувається через спілкування та ігрову діяльність. Важливу роль у цьому процесі відіграють дорослі, які коректують мовлення дитини, стимулюють її до використання більш складних граматичних конструкцій. Діти вчаться розуміти та використовувати різні частини мови, граматичні категорії, такі як час, вид, особа, число. У них формуються навички побудови речень різної складності, від простих до складнопідрядних, з використанням різноманітних синтаксичних конструкцій.

Також, важливу роль відіграє комунікативний розвиток, який передбачає вміння використовувати мовлення для взаємодії з іншими людьми. Діти вчаться вести діалог, задавати питання, висловлювати свої думки та почуття. Розвиток комунікативних навичок тісно пов'язаний з розвитком соціальних навичок та емоційного інтелекту. Важливою складовою цього процесу є рольові ігри, де діти моделюють різні життєві ситуації, вчаться розуміти позицію іншої людини, домовлятися, співпрацювати. Також діти вчаться використовувати невербальні засоби комунікації, такі як жести, міміка, інтонація.

Дослідження науковців показують, що на розвиток мовлення у дітей впливають різноманітні фактори. Біологічні фактори включають індивідуальні особливості розвитку нервової системи та сенсорних органів. Генетичні фактори також відіграють роль у мовленнєвому розвитку. Соціальні фактори охоплюють вплив сім'ї, рівень освіти батьків, соціально-економічний статус, культурні та мовні традиції родини. Психологічні фактори включають

мотивацію, емоційний стан, взаємодію з дорослими та іншими дітьми, особливості особистості дитини. Значний вплив на розвиток мовлення має також якість і кількість мовленнєвих стимулів, які дитина отримує від свого оточення.

Розвиток мовлення тісно пов'язаний з загальним психологічним розвитком дитини. Мовлення впливає на розвиток мислення, пам'яті, уваги та уяви. Діти з розвиненим мовленням легше засвоюють нові знання, краще адаптуються до нових умов. Водночас, затримка мовного розвитку може призвести до труднощів у навчанні та комунікації. Розвиток мовлення також пов'язаний з емоційним станом дитини: діти, які відчувають підтримку та позитивне ставлення від дорослих, частіше демонструють кращі результати у мовленнєвому розвитку [3].

Стимулювання мовного розвитку дітей дошкільного віку включає різноманітні методи. Одним із них є читання книг, що сприяє збагаченню словникового запасу та формуванню уявлень про світ. Ігрова діяльність, особливо рольові ігри, розвиває комунікативні навички та уяву. Важливу роль відіграють також мовні ігри, артикуляційна гімнастика, співи та римівки. Важливо, щоб мовленнєві заняття були цікавими для дитини, враховували її інтереси та особливості розвитку. Дорослі повинні активно залучати дитину до мовленнєвої діяльності, стимулювати її до вираження своїх думок, задавати питання, підтримувати діалог.

Говорячи про мовленнєвий розвиток дитини важливо зауважити, що сім'я відіграє надважливу роль у цьому процесі. Батьки та інші члени родини є першими і найважливішими мовними моделями для дитини. Вони забезпечують дитину мовленнєвими стимулами, створюють мовленнєве середовище, підтримують та стимулюють мовленнєву активність. Діти, які ростуть у сім'ях, де приділяється увага розвитку мовлення, де з ними часто спілкуються, читають книги, розповідають історії, демонструють кращі результати у мовленнєвому розвитку [4].

У контексті вищесказаного зазначимо, розвиток мовлення у дітей дошкільного віку є багатограним процесом, що включає фонетичний, лексичний, граматичний та комунікативний аспекти. Він залежить від біологічних, соціальних та психологічних факторів і вимагає активної участі дорослих. Своєчасне та повноцінне формування мовлення сприяє успішній адаптації дитини у суспільстві та є основою для подальшого навчання.

Список використаних джерел

1. Бігич О. Б. Основи дошкільної педагогіки. Київ: Видавництво «Освіта», 2016.
2. Виготський, Л. С. Мислення і мова. 2005. URL: https://odyssey.kiev.ua/product_1174455.html Москва: Лабораторія книжкової літератури
3. Матвіїв В. І. Психологічні особливості розвитку мовлення у дітей дошкільного віку. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/33871/2/dyplom_Matviiv_V_2020.pdf
4. Єфименко, Г. М. Методика розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Київ: Видавництво «Вища школа», 2017.
5. Кульбіда, С. В. Логопедія: Теоретичні та методичні аспекти. Львів: Видавництво «Світ», 2019.

Можар Анна

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Семенова Н.І.

ПІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Пізнавальна діяльність дітей дошкільного віку є важливим аспектом їхнього розвитку. Вона включає в себе різні форми взаємодії з навколишнім світом, через які діти набувають нові знання, уміння та навички. Цей процес починається з раннього дитинства і продовжується протягом усього дошкільного періоду.

«Розвиток пізнавальної діяльності у дошкільників здійснюється через різні види діяльності: гру, спілкування, навчання, дослідницьку діяльність тощо. Гра є провідною діяльністю у дошкільному віці, через яку діти пізнають світ, розвивають мислення, уяву, мову та соціальні навички. Гра дозволяє дітям експериментувати, висловлювати свої емоції та думки, а також навчатися співпраці з іншими.» [2]

Спілкування також є важливим компонентом пізнавальної діяльності. Через спілкування з дорослими та однолітками діти засвоюють нові слова, поняття, правила поведінки та соціальні норми. Спілкування сприяє розвитку мовлення, логічного мислення та здатності до вирішення проблем.

Навчання у дошкільному віці має специфічний характер. Воно відбувається через гру, спостереження, дослідження та інші активні форми діяльності. Важливо, щоб навчання було цікавим, різноманітним та відповідало інтересам і потребам дітей. Педагоги мають створювати сприятливі умови для розвитку пізнавальної діяльності, використовуючи різноманітні методи та прийоми.

Дослідницька діяльність – важливий аспект пізнавального розвитку дітей дошкільного віку. Вона включає в себе спостереження, експерименти, пошук відповідей на питання, що цікавлять дітей. Дослідницька діяльність сприяє розвитку критичного мислення, здатності до аналізу та синтезу інформації, формує основи наукового мислення.

Важливо відзначити, що пізнавальна діяльність дітей дошкільного віку має індивідуальні особливості. Кожна дитина має свій темп розвитку, свої інтереси та схильності. Завдання педагогів та батьків – підтримувати та стимулювати пізнавальну активність дітей, враховуючи їхні індивідуальні особливості.

Цінність пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку полягає у формуванні основних пізнавальних процесів: сприймання, пам'яті, уяви, мислення та уваги. Кожен з цих процесів має свої особливості розвитку у дошкільному віці.

Як показують наукові дослідження, сприймання у дітей дошкільного віку має свою специфіку. Воно є більш цілісним та емоційним, ніж у дорослих. Діти сприймають об'єкти в їхній сукупності, звертаючи увагу на яскраві, помітні характеристики. Сприймання розвивається через спостереження, експерименти, дослідницьку діяльність. Важливо створювати умови для різноманітних спостережень, надавати дітям можливість досліджувати навколишній світ.

Відомо, що пам'ять дошкільників є переважно мимовільною. Вони краще запам'ятовують те, що їх цікавить, що пов'язане з емоціями, що відбувається в ігровій формі. У дошкільному віці вона розвивається від мимовільної до довільної форми. Діти запам'ятовують інформацію про об'єкти, події і взаємодії, що стаються навколо них, що сприяє їхньому загальному когнітивному розвитку. Педагоги мають враховувати ці особливості, створюючи умови для розвитку пам'яті через гру, емоційно забарвлені ситуації, цікаві завдання. Уява у дітей дошкільного віку є дуже активною. Вона відіграє важливу роль у грі, творчій діяльності, уявному сприйнятті світу [1; 5].

Важливим аспектом у пізнавальній діяльності дошкільників є уява, вона як правило відіграє ключову роль у формуванні творчого мислення, здатності до вирішення проблем та соціалізації. Уява є тим інструментом, який дозволяє дітям виходити за межі безпосереднього сприйняття і створювати нові образи, ідеї та сценарії. В дошкільному віці діти проходять через кілька важливих етапів розвитку уяви, кожен з яких сприяє їхньому когнітивному та емоційному зростанню. Уява дозволяє дітям створювати нові образи, комбінувати відомі елементи у нові комбінації. Педагоги мають стимулювати розвиток уяви через творчі завдання, ігри, малювання, конструювання [4].

Розвиток мислення також є одним із ключових аспектів пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку. У цьому періоді життя відбуваються значні зміни у способі, яким діти сприймають і обробляють інформацію. Мислення у дошкільників розвивається від конкретно-образного до більш абстрактного і логічного. Цей процес є фундаментальним для їхньої підготовки до шкільного навчання і подальшого інтелектуального розвитку.

На ранніх етапах дошкільного віку мислення дітей переважно конкретно-образне. Вони використовують конкретні об'єкти і ситуації для розуміння світу навколо себе. У цей час діти активно використовують свої сенсорні вміння для збору інформації. Вони вчаться розрізняти форми, кольори, розміри і текстури предметів, що є важливими для формування базових уявлень про навколишній світ. Наприклад, коли дитина грається з кубиками, вона не лише дізнається про

їхні фізичні властивості, але й починає розуміти основні принципи просторових відносин.

Щодо уваги дітей дошкільного віку, вона є нестійкою, мимовільною. Малюки легко переключаються з одного об'єкта на інший, швидко втрачають інтерес. З віком розвивається довільна увага, здатність концентруватися на одному завданні. Педагоги мають враховувати ці особливості, створюючи цікаві, різноманітні завдання, що стимулюють увагу дітей.

Таким чином, пізнавальна діяльність дітей дошкільного віку є складним, багатограним процесом, що включає різні види діяльності, пізнавальні процеси та індивідуальні особливості. Важливо створювати сприятливі умови для розвитку пізнавальної активності, враховувати інтереси та потреби дітей, стимулювати їхню цікавість та бажання пізнавати навколишній світ.

Список використаних джерел

1. Виготський Л. С. Психологія розвитку дитини. Київ: Освіта, 1999.
2. Єрмакова Є. С. Психологія раннього віку. Київ: Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015.
3. Зайцев А. В. Дошкільна педагогіка. Київ: Академвидав, 2010.
4. Пономаренко Т. О., Кузіна О. Т. Формування пізнавальної активності дітей дошкільного віку як феномен наукового дослідження. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2022. № 85. С. 151–155
5. Смирнова Е. О. Психологія дошкільного віку. Київ: Мозаїка-Синтез, 2003.

Пишук Ольга

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Бартків О.С.

ВИКОРИСТАННЯ КРУГІВ ЛУЛЛІЯ У ПРОЦЕСІ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мовлення – особлива форма діяльності дитини, особливий результат її зусиль в освоєнні життєвого простору. Вивчаючи мову, дитина засвоює систему знань, суспільно прийняті норми поведінки, формує здатності використання мовлення в процесі життєдіяльності.

Здатність адекватно й доречно користуватися мовою в конкретних ситуаціях (висловлювати свої думки, бажання, наміри, прохання тощо), використовувати для цього як мовні, так і позамовні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні засоби виразності – це мовленнєва компетентність. Дитина дошкільного віку має знати та володіти рідною мовою як засобом мовленнєвої взаємодії в колі інших людей, шукати своє місце серед них, розуміти їх та бути зрозумілим самому, узгоджувати власні бажання з намірами інших учасників. Створення мовленнєвої особистості відбувається в комплексному розвитку абсолютно всіх компонентів мовленнєвого розвитку.

На сучасному етапі дослідження мовлення дітей дошкільного віку, основними є праці А. Богуш, Н. Гавриш, І. Кардаш, І. Кузави, К. Крутій, М. Кляп, Л. Стахової, О. Ушакової, М. Фенко, С. Яворської та ін. В поле їх інтересів входить вивчення семантики мови, розвиток зв'язного мовлення, розвиток мовлення різними методами та засобами та ін. Менше уваги приділено дослідженню мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку за допомогою кругів Р. Луллія.

Дитина розвивається і розуміє почуте і сказане, сама висловлює свої думки, вчиться спілкуватися спочатку окремими словами, а далі – реченнями, що поступово ускладнюються. Саме через оволодіння мовою в дитини формуються знання про дійсність, навколишній світ і формується мовленнєва компетентність.

У Базовому компоненті дошкільної освіти мовленнєва компетентність потрактована як здатність людини продукувати свої звернення, думки, враження тощо в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних і невербальних засобів [1].

Учені виділяють такі види мовленнєвої компетентності (рис.1)

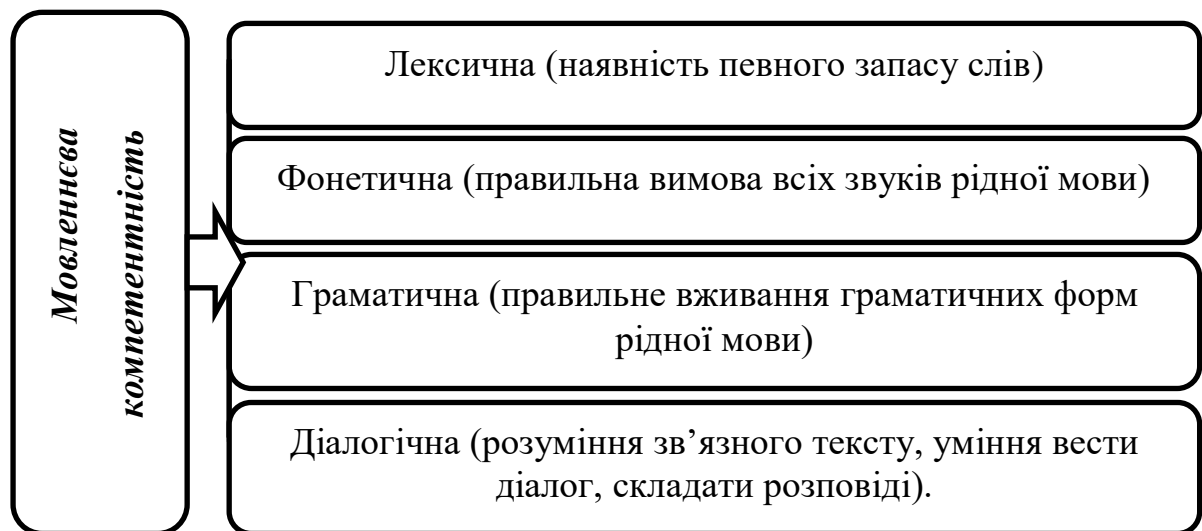

Рис. 1. Види мовленнєвої компетентності

Мовленнєву компетентність дошкільника доцільно формувати за допомогою різноманітних інноваційних технологій, цікавою інноваційною методикою мовленнєвого розвитку дітей є «Круги Луллія», автором якої вважається каталонський філософ, письменник і богослов Раймунд Луллій. Філософ придумав пристрій, який містив декілька кругів різного діаметра або картону чи щільного паперу. Ці круги накладалися від більшого до меншого один на одного на загальний стрижень. Важливим елементом пристрою був була стрілка, а кожен круг, який був рухомим, розділений на сектори. У кожному секторі розташовуємо певні позначки, малюнки, слова або навіть цілі вислови за певною темою. Рухаючи кільця можна отримати різні комбінації та скласти розповідь/повідомлення [2].

На думку вчених сучасності цей пристрій унікальний, оскільки з його допомогою організувати різні варіанти дидактичних ігор або кілька варіантів однієї гри, ускладнюючи або спрощуючи завдання. Простота конструкції дозволяє застосовувати її з молодшого віку. А ефект величезний – пізнання мови і світу в їх взаємозв'язку.

Дидактичні ігри з кільцями Р. Луллія сприяють:

- розвитку фонематичних процесів. (наприклад, ігри «Який звук перший», «Голосні/приголосні у словах»);
- уточненню та активізації словника. Ігри «Де чия мама?», «Знайди будиночок», «З'єднай пари»;
- удосконаленню вміння ділити слова на склади, будувати речення. Такі ігри як «Склади слово», «Опиши героїв казки»;
- розвитку зв'язного мовлення. Ігри «Із якої казки герой», «Знайди друзів для зайчика» [3].

Технологія проведення заняття з використанням чарівних кілець Р. Луллія передбачає таку етапність:

- на всі сектори кожного круга прикріплюються зображення об'єктів, предметів тощо на відповідну тему;
- повідомлення дітям завдання;
- розкручування дітьми кругів і визначення теми під стрілкою сектору;
- складання розповіді.
- рефлексія.

Використання кругів Р. Луллія в закладах дошкільної освіти дозволяє:

- збагачувати, уточнювати й активізувати словниковий запас дітей;
- розвивати фонематичні процеси;
- удосконалювати складову структуру слова;
- автоматизувати звуки мови;
- формувати структуру пропозицій;
- удосконалювати розвиток зв'язного мовлення.

Таким чином, використання кругів Р. Луллія сприяє формуванню мовленнєвої компетентності дітей, розвитку зв'язного мовлення, уваги, мислення, уяви та фантазії дітей дошкільного віку, а також вихованню здатностей працювати в команді та самостійно організовувати гру. Ця ігрова технологія сприяє створенню зацікавленої, невимушеної обстановки, знімає психологічне і фізичне напруження, забезпечує сприйняття нового матеріалу.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти, 2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.

2. Мишолов Н.В., Мишолов Ю.В., Кучерява Л.М., Таран В.І., Ряба О.В., Дворянчук Л.М. Використання інноваційних технологій задля розвитку мовлення дошкільників. Збірник наукових праць «Лінгводидактичні студії» / гол. ред. І.А. Кучеренко. Умань : ФОП Жовтий, 2016. 131 с. С. 30-39 URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/6451/1/%D0%9B%D1%96%D0%BD%D0%B3%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B4%D1%96%D1%97.pdf>

3. Поліщук Т.С. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами сюжетно-рольових ігор. Підготовка майбутніх фахівців у контексті становлення Нової української школи: компетентнісний підхід: збірник наукових праць / за заг. ред.. В.Є. Литнєва, Н.Є. Колесник, Т.В. Завязун. Житомир: ФО-П «Н.М. Левковець», 2019. С. 174-177.

URL:<http://eprints.zu.edu.ua/30979/1/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%89%D1%83%D0%BA%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf>

Смолюк Артем

кандидат педагогічних наук, старший викладач Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

ВИНАХІДНИЦЬКІ ЗАДАЧІ У РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Проблема розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку стає все більш актуальною. Зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві, зумовлюють необхідність виховання покоління, зорієнтованого на розв'язання складних інтелектуальних проблем.

Усі педагогічні технології ставлять перед собою найвищою метою досягнення творчого рівня розвитку особистості. Але існує ряд технологій, для яких формування і розвиток творчих здібностей дитини є пріоритетним завданням. Серед таких педагогічних технологій чільне місце посідає теорія розв'язання винахідницьких задач, яка спонукає ефективний і формування творчої особистості дитини. Метод розв'язування винахідницьких задач спершу тривалий час використовувався в роботі технічних гуртків, станцій юних техніків тощо. Нові вимоги сучасної освіти диктують і нові завдання сучасної педагогіки. Для формування творчої особистості, здатної до

нестандартних та оригінальних рішень, метод теорії розв'язування винахідницьких задач підходить якнайкраще. Технологія спрямована на розвиток системного мислення дитини. Головна її мета – навчити дитину вирішувати проблеми, які містять винахідницькі завдання різних типів та різного рівня складності, від найпростіших до досить складних. Такий поділ завдань за рівнями складності привчає дитину поділяти задачі на прості і складні, а згодом поділяти одну складну задачу на декілька простих, звужуючи пошукове поле. Складна задача перестає бути недосяжною, діти з'ясовують, що вона теж має своє вирішення, тільки вона потребує більше часу та зусиль [4].

У світовій педагогічній практиці існує цілий ряд технологій з розвитку творчого мислення дітей. Нинішні високі вимоги до якості освітнього процесу у закладі дошкільної освіти зумовили виникнення та впровадження теорії розв'язування винахідницьких задач. Основи цієї технології розроблені інженером і письменником-фантастом Генріхом Сеуловичем Альтшуллером. Його послідовником і продовжувачем Михайлом Наумовичем Шустерманом теорію розв'язування винахідницьких задач було впроваджено спочатку в роботу школи, а потім і закладів дошкільної освіти.

Оптимізувати освітній процес, підвищувати ефективність обсягу та форм роботи з дошкільниками вже неможливо, керуючись лише традиційними, а інколи, відверто кажучи, застарілими методами та прийомами виховання та навчання дітей дошкільного віку.

Останнім часом як головне концептуальне питання педагогіки постала проблема формування творчої особистості. Вирішення її науковці і практики вбачають у посиленні ролі, передусім, теорії розв'язування винахідницьких задач.

Наукові дослідження засвідчують, що сутність даної методики та її принципові відмінності від інших освітньо-виховних технологій полягають у тому, що вона ніяк не є догмою, застарілою методикою.

Теорія розв'язування винахідницьких задач – це точна наука, яка має і свою галузь дослідження, і свої інструменти.

Г. С. Альтшуллер визначає наступні основні завдання своєї методики: «теорія розв'язування винахідницьких задач перетворює вироблення нових технологічних ідей в точну науку розв'язування винахідницьких завдань – замість пошуків «всліпу» – будується на системі логічних операцій» [5].

Теорія розв'язування винахідницьких задач принципово допомагає знайти вихід з будь-якої ситуації, а реалізація творчих здібностей ґрунтується на використанні різних методів творчого мислення.

Деякі засоби розвитку нестандартного мислення дошкільників можна використовувати під час занять, прогулянок, екскурсій, виховних заходів тощо. Застосування цих засобів розкриває технологію розумового процесу, виховує наполегливість, самоповагу, самостійність мислення [2].

Серед методів творчого мислення виділяють:

1. Метод спроб і помилок. Суть методу полягає у розв'язанні проблемного завдання через добір різноманітних варіантів рішень.

2. Метод контрольних запитань. Цей метод є удосконаленим варіантом методу спроб і помилок, а також одним із методів активізації творчого мислення. Метою методу є: за допомогою навідних запитань підвести дітей до виконання поставленого завдання.

3. Метод фокальних об'єктів або метод каталогу – є одним із методів активізації творчої думки, який допомагає зняти психологічну інерцію й віднайти оригінальні вирішення. Визначається будь-який реальний об'єкт з метою його вдосконалення. За допомогою даного методу розв'язуються такі завдання:

- придумати щось нове, видозмінюючи або поліпшуючи реальний об'єкт;
- познайомити дітей з чимось новим або закріпити раніше отримані знання, розглядаючи предмет з незвичного боку;
- проаналізувати зміст картини;
- скласти розповідь чи казку про об'єкт, який розглядається.

Найбільш відомим методом, який дає змогу зняти психологічну інерцію й отримати нові ідеї у мінімальний термін, є «мозковий штурм». Це побудований особливим чином колективний пошук нетрадиційних шляхів розв'язання проблеми.

Метод синектики. Синектика – це поєднання різнорідних несумісних елементів, передбачає застосування 4-х прийомів, які ґрунтуються на аналогіях: прямій (аналогія за формою, компонентна, функціональна, за кольором); особистій (емпатія); символічній (розвиваючи та комбінуючи різні види прямої аналогії. Г. Буш запропонував так званий метод гірлянд та асоціацій. Використовуючи метод гірлянд та асоціацій, можна дізнатися, що найбільше сподобалося чи запам'яталося дітям на святі, на прогулянці, у дитячому садку, у вихідний день); фантастичній (фантастична аналогія дає змогу відмовитися від стереотипів, піти невідомим раніше шляхом. Вона здатна будь-яку ситуацію перенести у казку, використати чарівництво, тобто уявити, яким чином вирішили б цю проблему казкові персонажі) [3].

Дошкільнята висловлюють незвичайні ідеї, якщо запропонувати їм описати, як вони собі уявляють:

- казковий дитсадок;
- казкове заняття, прогулянку, обід;
- фантастичний вихідний, вечір, свято.

У таких описах діти інтуїтивно передають свої потаємні думки та бажання.

Дослідження показує, що навчання нової справи або закріплення якихось навичок відбувається більш продуктивно, якщо робочу ситуацію перенести у казку.

4. Функціонально-вартісний аналіз для дошкільнят полягає у постановці запитань «Що й навіщо? Що можна робити ним? Чим може слугувати?».

5. Моделювання, з використанням «маленьких чоловічків». Ігри з використанням «маленьких чоловічків» допоможуть пояснити й змоделювати

внутрішню будову предметів і речовин, фізичну суть явищ і процесів, що відбуваються у живій та не живій природі (наприклад, як з води утворюється пара). Суть методу полягає в тому, що потрібно уявити: всі речовини, предмети, об'єкти, явища складаються з безлічі маленьких чоловічків, причому живих, мислячих. Вони можуть пересуватися або виконувати якісь дії; ті, що утворюють тверду речовину або предмет, міцно тримаються за руки, і щоб роз'єднати їх треба прикласти певні зусилля. Цей метод допоможе у доступній формі пояснити дітям процес перетворення різних речовин і навіть утворення електричного струму [1].

Запропоновані методи дають можливість реалізувати головні принципи методики теорії розв'язування винахідницьких задач:

- розв'язання суперечностей;
- системний підхід (вміння бачити навколишній світ у взаємозв'язку всіх його елементів);
- вміння віднайти необхідний у даній ситуації резерв.

Така інноваційна діяльність педагогічних колективів закладів дошкільної освіти, розробка, апробація та впровадження відповідних педагогічних технологій сприяють підвищенню ефективності освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Біла І. Конструювання як засіб розвитку творчості дошкільнят. Дошкільне виховання. 2010. № 5. С. 10–13.
2. Біла І. Психологія дитячої творчості. Київ : Фенікс, 2014. 136 с.
3. Дарінській В. М. Вплив особистісних оцінок і емоційного стану дитини на розкриття його творчого потенціалу та розвиток здібностей. Сімейна психологія й сімейна терапія. 2007. № 1. С. 13–16.
4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : нав. посібник. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
5. Міщиха Л. П. Творчий потенціал у дошкільному віці : монографія. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2014. 400 с.

Томашевська Ірина

кандидат педагогічних наук, професор Волинського національного університету імені Лесі Українки

ІННОВАЦІЇ, ЯК ШЛЯХ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Впровадження інновацій в управлінську діяльність – це складний процес, який передбачає постійне оновлення та вдосконалення методів, засобів, технологій, змісту управління, що обумовлює якість дошкільної освіти.

На сучасному етапі до інноваційної діяльності залучено практично кожний заклад дошкільної освіти. Інноваційні перетворення набувають системного характеру. Створюються нові типи, види та профілі ЗДО, нові освітні програми, які передбачають варіативність освітнього процесу, орієнтованого на індивідуальність дитини та запити її родини.

Потреба в інноваціях виникає тоді, коли створюється суперечність між бажанням і реальним результатом відтак, з'являється необхідність розв'язати певну проблему. Про заклади дошкільної освіти, які займаються нововведеннями, зазвичай кажуть, що вони працюють у режимі розвитку.

Філософський енциклопедичний словник дає визначення розвитку як зміни, спрямованої, закономірної та необхідної. Отже, зміни у ЗДО, що розвивається, відбуваються не хаотично, а прогножуються керівником на основі закономірностей та спрямовані на досягнення конкретних визначених цілей.

Інноваційна діяльність – це особливий вид педагогічної діяльності. На думку І. Дичківської педагогічні інновації це – результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних вирішень різноманітних педагогічних проблем. За педагогічними інноваціями виникли нові навчальні технології, оригінальні виховні ідеї, форми та методи навчання і виховання, освітні моделі і, як наслідок, нестандартні підходи до управління [1].

У Сучасному словнику іншомовних слів «інновація трактується як нововведення. Нововведення (інновація) – це комплексний процес створення, поширення, впровадження та використання нового практичного засобу, концепції, методу – нововведення для задоволення людських потреб [3].

Нововведення – цілеспрямована зміна, яка вносить у середовище впровадження нові стабільні елементи (нововведення), що спричиняють перехід системи з одного стану в інший.

Нововведення може виступати в різних формах: принципово невідоме нововведення, тобто абсолютна новизна; умовна (відносна) новизна; винахідницькі часткові ідеї.

Типи нововведень класифікуються за такими ознаками:

1. За впливом на освітній процес: у зміст освіти; у формах, методах освітнього процесу; в управлінні закладом дошкільної освіти.

2. За масштабами (обсягом) перетворень: часткові, одиничні, не пов'язані між собою; модульні (комплекс приватних, пов'язаних між собою) і системні (що стосуються всього закладу дошкільної освіти).

3. За інноваційним потенціалом: удосконалення, раціоналізація, видозміна того, що має аналог або прототип – модифікаційні нововведення; нове конструктивне поєднання елементів наявних методик, які в новому поєднанні раніше не застосовувалися – комбінаторні нововведення; радикальні інновації.

4. По відношенню до попереднього: нововведення вводиться замість застарілого, конкретного засобу – нововведення, що замінює; припинення використання форми роботи, скасування програми, технології – нововведення, що скасовує; освоєння нового виду послуг, нової програми, технології – нововведення, що відкриває; ретровведення – освоєння нового в даний момент, для колективу ЗДО, але колись уже використовувалося в системі дошкільного освіти [1].

Також існують різні причини нововведень. До основних, на наш погляд, потрібно віднести такі:

1. Необхідність вести активний пошук шляхів розв'язання наявних проблем у дошкільній освіті.

2. Прагнення педагогічних колективів ЗДО підвищити якість послуг, що надаються населенню, зробити їх більш різноманітними.

3. Наслідування інших ЗДО, інтуїтивне уявлення педагогів, що нововведення покращать діяльність усього педагогічного колективу.

4. Постійна незадоволеність окремих педагогів досягнутими результатами і тому твердий намір їх покращити. Потреба в причетності до значної справи.

5. Прагнення недавніх випускників педагогічних ЗВО, слухачів курсів перепідготовки та підвищення кваліфікації реалізувати здобуті знання.

6. Зростаючі запити окремих груп батьків.

7. Конкуренція між закладами дошкільної освіти.

Одним із шляхів підвищення ефективності управління ЗДО є впровадження в практику інновацій. Інновації в управлінні дають змогу підняти на вищий рівень організацію, планування та інші управлінські функції керівника, розвивати органи самоврядування закладу дошкільної освіти, удосконалювати організаційну структуру ЗДО тощо. Усе це створює сприятливі умови для професійного, а також творчого зростання педагогів, впливає на якість освітнього процесу та підвищує конкурентноздатність закладу дошкільної освіти.

Велике значення в управлінні мають інформаційне забезпечення та аналіз управлінської інформації, що надходить до керівника. З аналізом інформації тісно пов'язані організація маркетингових досліджень або створення маркетингової служби, що, також, є нововведенням у діяльності закладу дошкільної освіти. Маркетингові дослідження передбачають внутрішній і зовнішній аналіз діяльності ЗДО. Внутрішній аналіз дає змогу керівнику оцінити внутрішнє середовище закладу (кадрові резерви, матеріальні умови тощо), відповідність освітніх послуг запитам адресних груп, перспективи на ринку освітніх послуг, діяльність закладу порівняно з іншими регіональними закладами дошкільної освіти. Зовнішній аналіз – аналіз освітнього ринку, довкілля, споживачів і «образу закладу дошкільної освіти» (ступінь його престижності та визнання, популярності в професійному педагогічному співтоваристві, серед батьківської спільноти), дає керівнику та колективу

досить об'єктивну картину діяльності ЗДО. Підсумком маркетингових досліджень є порівняння отриманих результатів і реальних фактів діяльності ЗДО, яке дасть змогу виявити проблеми, які необхідно вирішити, виокремити найбільш значущі невідповідності, а відтак визначити цілі та завдання.

Якість управління закладом дошкільної освіти залежить від організації використання управлінських рішень, від розподілу і закріплення за кожним членом педагогічного колективу чітких функціональних обов'язків, від створення гнучких організаційних відносин у процесі спільної педагогічної діяльності, від вибору структури організації.

Організаційна діяльність керівника складається з чотирьох етапів: вибір і формулювання мети діяльності; добір засобів реалізації цілей даної діяльності та відбір і підготовка виконавців; визначення організаційних відносин між ними та оцінка результатів діяльності.

Таким чином, якість та ефективність управлінської діяльності у сучасному ЗДО безпосередньо залежать від вибору її змісту та організації.

Список використаних джерел

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ. Академвидав, 2012. 352 с.
2. Ємчик О.Г. Педагогічна творчість та самоменеджмент організатора дошкільної освіти. Навчально-методичний посібник. Луцьк, 2021. 123 с.
3. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. URL: <https://126.slovaronline.com/>
4. Янко І. М. Проблема якості в управлінні дошкільною освітою. *Педагогіка і психологія*. 2009. № 2. С. 113–118.

Якимюк Ольга

вихователь вищої кваліфікаційної категорії ЗДО № 40, м. Луцьк

ВИКОРИСТАННЯ КОРЕКТУРНИХ ТАБЛИЦЬ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ДОШКІЛЛЯ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Час змін – це час найбільших можливостей! Важливо побачити ці зміни, перейнятися ними, а отже, крокувати в ногу з часом. Тому необхідно знаходити нові шляхи у вихованні та розвитку дітей дошкільного віку. Готовність до інноваційної діяльності, постійне творче зростання та самовдосконалення –

головні риси сучасного педагога. На сьогоднішній день кожен педагог має цілий арсенал засобів для оптимізації освітнього процесу та особистісного розвитку дитини.

Одним з таких засобів, на нашу думку, є коректурні таблиці, розроблені за авторською технологією доктора педагогічних наук Наталії Василівни Гавриш, вивченням та впровадженням якої ми займаємося. За цей період нами опрацьовано науково-методичну літературу [4, 256 с], розроблено завдання, запитання, вправи, конспекти інтегрованих занять щодо застосування коректурних таблиць у роботі з дітьми; організовано та проведено майстер-класи, консультації для педагогів та батьків вихованців; виготовлено демонстраційні та індивідуальні коректурні таблиці. Результатом нашої роботи є три методичні посібники. Впровадження технології в закладі відбувалося за трьома напрямками:

- 1) робота з педагогами;
- 2) робота з дітьми;
- 3) робота з батьками.

Перший напрям передбачав розроблення низки консультацій для вихователів: консультація-діалог «Коректурні таблиці як стимул пізнавальної активності дошкільника», «Коректурні таблиці як засіб розвитку логіко-математичного мислення у дошкільнят»; консультація-повідомлення «Розвиток мовлення за допомогою коректурних таблиць»; консультація-порада «Вплив коректурних таблиць на креативні можливості дошкільника»; консультація-ілюстрація «Пограємо – природу пізнаємо» та інші.

Щодо другого напрямку – робота з дітьми, нами розроблено та виготовлено авторські коректурні таблиці різної тематики для усіх вікових груп. Тематична палітра досить широка і відповідає вимогам освітніх ліній Базового компонента: «Мовлення дитини», «Дитина в природному довкіллі», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Гра дитини».

Коректурні таблиці, як і будь-які інші творчі ігри, ми використовуємо в різних формах організації роботи з дітьми:

- різні типи занять;
- інтегрована діяльність;
- спілкування під час організації різних видів діяльності;
- дидактичні ігри, ситуації, вправи, тощо.

З метою реалізації третього напрямку – поєднання зусиль закладу дошкільної освіти й родини, ми провели «День відкритих дверей» (показ батькам занять з використанням коректурних таблиць); організували виставку-презентацію коректурних таблиць для різних вікових категорій дітей; розробили поради, рекомендації, які розмістили на інформаційному стенді для батьків; провели консультації для батьків про ефективне застосування коректурних таблиць: «Розвиваємо мовлення у наших малят», «Креативний розвиток дітей дошкільного віку», «Що ховає в собі природа?», «Подорож світом чарівних таблиць» і т. д.

Результати впровадження технології доводять, що застосування коректурних таблиць є одним з ефективних способів сприяння розвитку мовлення, словесно-логічного мислення, пам'яті у дітей дошкільного віку. Цей вид роботи повністю відповідає особистісно орієнтованій моделі навчання, за якої враховуються індивідуальні особливості дитини, допомагає педагогові встановити з вихованцями оптимальні партнерські стосунки, створити атмосферу емоційної довіри та розкнутості.

Аналіз очікуваних та отриманих результатів:

Очікувані результати:

1. Дитина вміє сконцентрувати увагу.
2. Здатна зосереджуватися на слуховому сприйнятті і розгляданні таблиці.
3. Уміє знайти правильну відповідь, назвати потрібне слово.
4. Може пояснити свої дії.
5. Упевнено висловлює власну думку.
6. Усвідомлює свою належність до різних елементів природного, соціально – культурних середовищ.

7. Уміє спілкуватися з друзями.

В – високий рівень Д – достатній рівень

В проекті брало участь 20 дітей

Результати до:

Результати після:

Отже, впевнено можна сказати, що використання в освітньому процесі закладу дошкільної освіти коректурних таблиць є надзвичайно ефективним засобом розвитку комунікативної діяльності, креативності, пізнавальної активності та самостійності дошкільників.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. К.: Видавництво, 2021. 26 с.
2. Безсонова О. На захисті майбутнього – з дитинства, або Педагогіка емпатуерменту в дошкільному закладі. *Вихователь – методист дошкільного закладу*. 2015. № 3. С. 11 –17
3. Гавриш Н., Пометун О. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку : парціальна програма для системи дошкільної освіти. К., 2019. 23 с.
4. Гавриш Н. Калейдоскоп інформаційно-ігрової творчості дітей: метод. рек. щодо використання коректурних таблиць К.: Видавничий дім «Слово», 2012. 256 с.
5. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк ; авт.. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, В. М. Вертутіна та ін.; наук. ред.. Г.В. Беленька ; Київ. ун-т ім.. Б. Грінченка. К. : Київ. Ун-т ім.. Б. Грінченка, 2020. 440 с.

Яструб Оксана

кандидат педагогічних наук, старший викладач Волинського національного університету імені Лесі Українки

КВЕСТ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У Базовому компоненті соціально-громадянська компетентність потрактована як здатність дитини виявляти особистісні якості, соціальні почуття, любов до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на поліпшення спільного життя [1]. Її формування зреалізується в інваріантному складнику освітнього напрямку «Дитина в соціумі».

Уже в Державному стандарті початкової освіти громадянська компетентність визначається як інтегральна якість особистості, що передбачає її усвідомлене, відповідальне і ефективне користування громадянськими правами і свободами, виконання обов'язків громадянина та дотримання цінностей демократичного суспільства, прояв активної громадянської позиції, патріотизму, шанобливого ставлення до інших [2]. Як одна з ключових компетентностей формування людини-громадянина, вона передбачає здатність активно, відповідально й ефективно реалізовувати громадянські права та обов'язки з метою розвитку демократичного громадянського суспільства.

Порівняльна характеристика сформованості громадянської компетентності у перших двох ланках освіти дозволяє прийти до висновку, що у дітей дошкільного віку, а потім у молодших школярів формується поступове поглиблення розуміння здобувачам освіти ідей демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають: спроможність діяти як відповідальний громадянин та брати повноцінну участь у громадському й суспільному житті, ... ідентифікацію себе як громадянина України і ін. [1] ; брати повноцінну участь у громадському та суспільному житті, зокрема школи та класу, спираючись на розуміння соціальних, економічних і політичних понять та сталого розвитку, цінування культурного розмаїття різних народів, уміння конструктивно співпрацювати, співчувати та діяти в конфліктних

ситуаціях; дбайливе ставлення до особистого, соціального і фізичного добробуту та здоров'я, розуміння правил поведінки і спілкування, ..., спроможність діяти в умовах невизначеності та багатозадачності [2].

Однією з форм формування громадянської компетентності є квест як гра пригодницького жанру, в ході якої команди розв'язують завдання, здійснюють пошук на місцевості, шукають оригінальні рішення. А формування громадянської компетентності засобами квестів розуміємо як цілеспрямований, динамічний, адаптованим до реальних умов сучасного суспільного життя, інноваційний за своїм характером процес формування в молодших школярів системи знань, умінь, навичок, установок, емоційно-ціннісних орієнтацій усвідомлення себе як члена суспільства, успішного саморозвитку, повноцінної самореалізації як громадянина шляхом вирішення пошукових завдань [4].

Формування громадянської компетентності дітей дошкільного віку та молодших школярів має здійснюватися в поетапному засвоєнні ними єдності компонентів «Я – сім'я – школа – рідний край – Україна — світ», що передбачає розкриття взаємодії людей у сім'ї, колективі, суспільстві; активні контакти дітей із соціальним оточенням, накопичення досвіду особистісного ставлення до системи цінностей демократичного суспільства.

Пріоритетну роль в організації освітньої діяльності є включення дітей до проведення квестів як активної пізнавальної, дослідницької діяльності (оскільки об'єкти вивчення важливо сприймати безпосередньо) через створення умов для самовираження, організації комунікативного спілкування, застосування в освітньому процесі елементів дискусії, що є ефективними засобами розвитку особистості, її громадянської позиції, формування в дітей цілісної картини світу.

З метою формування громадянської компетентності можна використовувати такі види квестів:

– квести мандрівного, туристичного напрямку. Під час їх проведення, для створення різноманітних природних перешкод, в повній мірі використовується місцевий рельєф. За сюжетом і хронотопом місцевість може набувати певних

фантастичних характеристик, передавати уявні особливості якихось далеких материків, країн і т. п.;

– квести оздоровчого характеру, теренкури. Ці різновиди квестів також проводяться в природних умовах як піші прогулянки;

– квести розвідувального характеру. Такі квести базуються на інтересі дітей та учнів до подій, які мають у своїй основі сюжет протистояння, прагнення до перемоги, уникнення небезпеки. Ситуації, що виникають в ході імітації розвідувальних дій, військової стратегії і тактики, створюють умови для прояву рухової творчості, спритності, духу лицарства;

– квести пригодницького, екстремального характеру. До цього різновиду належать ігри, які будуються на засадах змагальності і несподіваних випробувань. Наприклад пошук командами скарбів, під час якого необхідно знайти прихований об'єкт. Або ігри, що імітують природні катаклізми, небезпечні місця, катастрофи, форс-мажорні обставини і т. п.;

– квести-переслідування. Одними з найпопулярніших для дітей є квести на переслідування. У найпростішій формі вони полягають в тому, що одна команда, вийшовши раніше для досягнення поставленої мети, прагне, щоб її не наздогнала друга команда, наступна за залишені ними слідами-мітками (стрілками, відмітками і т. п.). Щоб виконати поставлені завдання, квестори повинні виявляти кмітливість, винахідливість, рухову швидкість, спритність;

– квести-пошуки.

Одним із сучасних способів проведення цього виду ігор є геокешинг (своєрідна туристична гра, командна гра, в якій присутні: подорож, знаходження місця розташування заданих об'єктів, пошук інформації про об'єкти і відповідей на питання краєзнавчого характеру), переважно для четвертокласників, із застосуванням GPS. Геокешинг дуже активно використовується як в дошкільній освіті, так і в початковій школі, оскільки кожна дитина мріє знайти скарб. Ця технологія дозволяє зробити процес навчання дійсно актуальним, особистісно-значущим, цікавим і творчим, в якійсь мірі, навіть захоплюючим. Основна ідея полягає в тому, що одні гравці

готують схованку, з допомогою GPS визначають її географічні координати і повідомляють про них в Інтернеті. Інші гравці використовують ці координати і свої GPS - приймачі для пошуку схованки. Тому створення і пошук схованок перетворюються в активний пізнавальний і руховий процес. Гравці можуть пересуватися пішки, на велосипедах, на роликах і т. п. Заохочуються тайники з оригінальними і важкими (наприклад, багатокроковими) пошуковими завданнями, цікавими пізнавальними загадками. Це викликає в малюків високий рівень зацікавленості. У ході навчання педагог цілеспрямовано і систематично проводить патріотичну виховну роботу і багато розповідає дітям про Батьківщину, а в процесі розв'язання пошукових завдань малюки самі пізнають свою місцевість, свій край; вчаться проявляти повагу та доброзичливість до інших та ін. Тому зацікавлення подіями історії варто покласти в основу побудови сюжетів квестів.

Завдання квестів за типом можуть бути: переказ – демонстрація розуміння теми на основі подання матеріалів з різних джерел у новому форматі: створення презентації, плаката, оповідання; планування та проєктування – розробка плану або проєкту на основі заданих умов; самопізнання – будь-які аспекти дослідження особистості; компіляція – трансформація формату інформації, отриманої з різних джерел: створення книги визначних людей своєї місцевості, віртуальної виставки, капсули культури; творче завдання – творча робота в певному жанрі – створення п'єси, вірша, пісні, відеоролика; аналітичне завдання – пошук і систематизація інформації; детектив, головоломка, таємнича історія – висновки на основі суперечливих фактів; досягнення консенсусу – вироблення рішення з гострої проблеми;– оцінка – обґрунтування певної позиції;– журналістське розслідування – об'єктивний виклад інформації (поділ думок і фактів); переконання – схилення на свій бік опонентів або нейтрально налаштованих осіб; навчально-пошукове дослідження – вивчення різних явищ, відкриттів, фактів на основі унікальних онлайн-джерел [3]

Отже, у процесі формування громадянської компетентності квести відіграють важливе значення, оскільки за допомогою цікавої пошукової

діяльності у вигляді гри, діти пізнають себе, свою країну, її обряди і традиції; вчаться відстоювати власну думку, чути інших, бути відповідальними, доброзичливими і ввічливими.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Наказ Міністерства освіти і науки України № 33 від 12 січня 2021 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>

2. Державний стандарт початкової освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. *Урядовий кур'єр*. 2018. № 38. 43 с.

3. Особливості реалізації типової освітньої програми, розробленої під керівництвом О. Я. Савченко у 4 класі. «Я досліджую світ»: URL: <http://vlada.pp.ua/goto/aHR0cHM6Ly96bmF5c2hvdi5jb20vRlIvMTAwNzYvTHlzdF9NT05fMjluMDkuMjAyMV8xXzktNDgyX21ldG9kX3Jla29tXzIxXzIyLTItMTAucGRm/>

4. Яструб О.О. Квест як інноваційна технологія формування громадянської компетентності молодших школярів: навч.-метод. рекоменд. для вчителів початкової школи. Луцьк, 2022. 106 с.

3. ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Овсянік Аня

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Мельник І.М.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Проблема соціальної адаптації дітей стала особливо актуальною в умовах глобалізації та інформатизації суспільства. Відбувається зміна ціннісних орієнтирів, що породжує нові й складні вимоги до соціалізації дітей та їх батьків. Соціальна адаптація у дітей є складним процесом пристосування до нових умов навколишньої дійсності. Дослідження цього процесу у дошкільному віці є важливим для оцінки соціально-психологічної готовності дітей до подальшого розвитку у постійно змінному світі. Група вчених (Д.А. Андрєєва, В.П. Казначеев, О.Л. Кононко, В.Г.Слюсаренко, А.В. Фурман) розглядає соціальну адаптацію як специфічну форму соціальної активності, яка включає в себе процес відповідності об'єктивних і суб'єктивних особистісних особливостей новим соціальним умовам. Розробники Базового компонента дошкільної освіти розглядають соціальну адаптацію як інтегральний показник здатності дитини виконувати необхідні біологічні, психологічні функції та соціальні ролі у колективі, що є основним завданням сім'ї та дошкільного навчального закладу[2]. Вступаючи до колективу однолітків, дитина стикається з необхідністю адаптуватися до нових норм, правил та умов життя. Цей процес, відомий як соціальна адаптація, відіграє важливу роль у формуванні її самосвідомості, рольової поведінки, самоконтролю, навичок самообслуговування та вміння налагоджувати стосунки з оточуючими. Саме соціальна адаптація стає базою для більш широкого поняття - соціалізації [1]. Соціалізація ж являє собою процес та результат засвоєння дитиною соціального

досвіду, який робить її культурною, освіченою та вихованою особистістю. У дошкільному віці успішна соціалізація дитини виражається в її готовності до шкільного життя [3]. Розвиток дітей дошкільного віку поділяється на два етапи: молодший та старший дошкільний вік. У контексті цих періодів важливо розглянути питання соціальної адаптації. Молодший дошкільний вік характеризується бурхливим розвитком усіх психофізіологічних процесів, властивих людині. Від того, як дитина звикне до нового режиму дня, незнайомих дорослих та однолітків, залежить її подальший розвиток, а також сприятливе перебування в дитячому садку та сім'ї. Початок відвідування ЗДО вимагає, щоб дитина адаптувалася до нового соціального середовища, спілкувалася з дорослими та однолітками, розвивала гнучкість поведінки та адаптивність. Розпорядок дня, вимоги та обов'язки можуть стати несподіванкою для дитини і викликати стресовий стан. Якщо дитина не готувалася до соціальної адаптації дошкільного віку, це може викликати невротичні реакції, такі як зміни у емоційному стані, проблеми зі сном та апетитом, страх перед дитячим садком, а також підвищення схильності до захворювань [5, с.9].

Успішність соціальної адаптації дитини дошкільного віку залежить від того, наскільки батьки підготували її до змін та врахували її індивідуальні особливості. Деякі діти адаптуються швидше, залежно від їхнього темпераменту. Батьки можуть сприяти адаптації дитини, навчаючи її спілкуватися з однолітками та дорослими, дотримуючись режиму дня і стимулюючи її самостійність. Також важливий є контакт батьків з вихователями, які повинні бути інформовані про особливості розвитку дитини, її звички, сон, апетит, уподобання в іграх та інше. Вихователь повинен стати дружнім порадником для сім'ї під час періоду адаптації дитини. Дитина особливо потребує тепла і ласки як вдома, так і у ЗДО [4]. Перші ознаки успішної адаптації дитини включають:

- Добрий апетит;
- Спокійний сон;
- Бажання активно спілкуватися з іншими дітьми;

- Адекватна реакція на пропозиції вихователя;
- Нормальний емоційний стан [3].

Соціальна дезадаптація дитини до умов ЗДО може бути зумовлена такими особливостями психіки та особистості:

- Недостатність навичок у спілкуванні;
- Неправильне оцінювання себе під час спілкування;
- Високі вимоги до оточуючих, особливо у разі високого рівня інтелектуального розвитку;
- Емоційна нестабільність;
- Установки, що перешкоджають спілкуванню, наприклад, готовність проявляти свою перевагу;
- Тривожність і страх спілкування;
- Замкнутість [3].

Відсутність навичок спілкування становить значну перешкоду для дитини у взаємодії з іншими дітьми. Проте це лише один з чинників, що ускладнюють спілкування. Щоб підвищити соціальну адаптацію малюків у дитячому садку, вихователь та батьки мають співпрацювати. Батьки повинні створити позитивне ставлення до дитячого садка, щоб дитина легше адаптувалася до нього. Також важливо розвивати комунікативні навички дитини задовго до початку відвідування садка. Дружня атмосфера, створена вихователями, сприяє успішній адаптації до нового середовища. Працівники дошкільних установ, сім'ї та суспільство повинні підтримувати всі заходи, щоб допомогти дитині включитися в соціум і стати повноцінним учасником.

У старшому дошкільному віці дитина переживає інтенсивний розвиток урізних сферах особистості. Спілкування з однолітками є особливо важливим для формування характеру та особистості. Перехід у старшу групу супроводжується зміною психологічної позиції: діти усвідомлюють себе якнайстарших серед інших у дитячому садку. Чинники, які можуть спричинити проблеми у соціальній адаптації старших дошкільників, включають:

- Певні особливості емоційно-вольової сфери, такі як підвищений рівень тривожності, агресивність, сором'язливість або повільність.

- Недостатня розвиненість комунікативних навичок та труднощі у спілкуванні з дорослими та ровесниками. Цей фактор часто є головною причиною проблем з соціальною адаптацією у дошкільників.

- Неуміння самостійно вирішувати конфліктні ситуації, такі як нетерплячість до опору від партнерів у спільній діяльності або уникання ситуацій [7].

Основним методом попередження та уникнення труднощів у соціальній адаптації старших дошкільнят є гра, оскільки це основна діяльність дітей цього віку. Гра є справжньою соціальною практикою дитини, яка відображає її реальне життя серед однолітків. Тому використання гри для соціальної адаптації дитини, формування позитивних особистісних якостей і соціалізації як члена суспільства, є ключовим вирішенням цього завдання. Гра відома своїми виховними особливостями. Г.В. Плеханов вважав, що гра виникає у відповідь на потребу суспільства в підготовці молодого покоління до життя в ньому, як діяльність, відокремлена від продуктивної трудової діяльності, і вона відтворює відносини між людьми. Найефективнішим методом включення дітей у соціальне життя в колективі є проведення комунікативних ігор. Ці ігри сприяють розвитку навичок позитивного спілкування, уміння радіти спілкуванню, а також вмінню слухати і розуміти інших людей, зосереджені на емоційному розвитку[6].

Отже, для успішної адаптації старших дошкільників соціально, використання ігрових методів буде відповідним, оскільки вони сприяють формуванню культури та навичок спілкування серед дітей, розвивають емоційно-моральну сферу, комунікативні здібності, уміння активно слухати, вчитися спілкуватися на вербальному та невербальному рівнях, розуміти емоційний стан інших людей, формувати логічні та причинно-наслідкові зв'язки, робити висновки та інші навички. Багато в тому, як діти дошкільного віку успішно адаптуються соціально, залежить від кваліфікації та умінь

вихователів створювати атмосферу тепла, доброти і уваги в групі. Вихователь виступає для них зразком. Тому, щоб підвищити рівень моральності, вихователь повинен сам відповідати цьому ідеалу. Він відкриває дітям світ соціальних взаємин, правил культури спілкування і поведінки в суспільстві. Також важливою умовою для успішної соціальної адаптації дітей до нових умов життя у дитячому колективі є встановлення довірливого ділового контакту між родиною і дошкільним закладом, що дозволяє коригувати виховну позицію як батьків, так і педагогів і має прямий позитивний вплив.

Список використаних джерел

1. Артемов С.Д. Соціальні проблеми адаптації. М., 2010 . С. 2.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) 2021 року.
3. Даніліна, Т.А., Стьопіна Н.М. Соціальне партнерство педагогів, дітей і батьків. М.: Айріс-Прес, 2014. 112 с.
4. Захарова Н. М. Адаптація дітей до дитячого садка. *Дошкільне виховання*. 2006. № 4. С. 8–11.
5. Захарова Н. М. Соціальна адаптація старших дошкільників засобами ігрової діяльності : дис... канд. пед. наук : 13.00.08. Київ, 2007. С.7.
6. Курінна С.М. Особливості соціалізації дітей 6-7 років в різних умовах життєдіяльності. *Вихователь-методист*. 2004. №4. С. 24.

Смолюк Світлана

кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Наш час висуває до закладів дошкільної освіти високі вимоги, відповідно до яких у системі дошкільної освіти пріоритетним є психолого-педагогічний супровід усіх учасників освітнього процесу. Тому турбота про реалізацію права дитини на повноцінний і вільний розвиток є сьогодні невід'ємною метою діяльності будь-якого освітнього закладу.

У працях І. Беха, О. Газмана, К. Крутій, Н. Кудикіної супровід розглядається як цілісний процес створення необхідних соціальних та

психолого-педагогічних умов для успішного гармонійного розвитку кожної дитини.

М. Бардієр, І. Ромазан і Т. Чередникова вважають, що особливість психолого-педагогічного супроводу полягає у цінності самостійного вибору дитиною свого життєвого шляху. Дорослий повинен цінувати природні механізми розвитку дитини, не руйнувати їх, а розкривати, при цьому самому бути і спостерігачем, і співучасником, і дослідником. На їх думку, завдання дорослих – сформувати здатність і готовність вихованця до усвідомлення своїх можливостей і потреб, здійснення самостійного вибору. Педагогу потрібно не перебирати ці вибори на себе, а навчити дитину ставити та досягати індивідуальних цілей, співвідносячи їх із цілями оточуючих людей і суспільними цінностями. На думку цих дослідників, супровід здійснюється в різних за формами психологічних розвивальних заняттях [1].

Ми погоджуємось з думкою багатьох дослідників, що психолого-педагогічний супровід сьогодні є не просто сукупністю різноманітних методів коректувально-розвивальної роботи з дітьми, а виступає комплексною технологією, особливою культурою підтримки і допомоги дитині у вирішенні завдань її розвитку, навчання, виховання, соціалізації. Відтак, фахівець з психолого-педагогічного супроводу повинен не лише володіти методиками діагностики, консультування, корекції, але й мати навички системного аналізу проблемних ситуацій, програмування і планування діяльності, спрямованої на їх вирішення, співорганізацію з цією метою учасників освітнього процесу (дитина, однолітки, батьки, педагоги, адміністрація) [2, с. 177].

Основними принципами психологічного супроводу дитини в закладі дошкільної освіти є: рекомендаційний характер порад як психолога, так і викладача; пріоритет інтересів дошкільника; віра в можливості дитини; комплексний підхід до супроводу розвитку дитини; урахування вікових та особистісних особливостей дитини; безперервність підтримки дитини в педагогічному процесі.

Основні напрями психолого-педагогічного супроводу:

- 1) попередження виникнення проблем розвитку дитини;
- 2) допомога дитині у вирішенні актуальних завдань розвитку, навчання і виховання;
- 3) психологічне забезпечення індивідуальних освітніх програм;
- 4) розвиток психолого-педагогічної компетентності батьків і педагогів.

Завдання психолого-педагогічного супроводу:

- створити для дитини емоційно сприятливий мікроклімат в групі, під час спілкування з дітьми і педагогічним персоналом;
- вивчати індивідуальні особливості розвитку дітей в єдності інтелектуальної, емоційної і поведінкової сфер їхньої прояву;
- надавати допомогу дітям, які мають особливі освітні потреби;
- своєчасно проводити ранню діагностику і корекцію порушень розвитку;
- підвищувати психологічну компетентність вихователів, батьків із питань виховання і розвитку дитини [3, с. 189].

В основі системи психолого-педагогічного супроводу повинна лежати модель (основа), що є єдністю концептуальних положень і технологій, які використовуються, зорієнтована на вміст проблем розвитку дитини в різних соціальних системах (див. рис.1).

Рис. 1. Модель психолого-педагогічного супроводу в закладі дошкільної освіти.

Модель психолого-педагогічного супроводу дітей може включати такі складові: на діагностичному етапі здійснюється оцінка потреб дітей та їхніх родин, виявлення індивідуальних особливостей розвитку кожної дитини; на етапі планування індивідуальних заходів розробляються індивідуальні педагогічні плани для дітей з урахуванням їхніх потреб і можливостей; на етапі впровадження програм і методик застосовуються науково обґрунтовані програми та методики для розвитку різних аспектів особистості дитини (психомоторних, когнітивних, соціальних тощо); на етапі підтримка батьків надаються консультації та підтримка батьків щодо виховання та розвитку дитини, організація різноманітних заходів для співпраці з сім'ями; на етапі моніторингу і оцінки здійснюється систематичне спостереження за прогресом дитини, оцінка ефективності заходів, корекція планів у відповідності з потребами.

Зауважимо, що дана модель передбачає індивідуальний підхід до кожної дитини, залучення різноманітних методів та ресурсів для підтримки їхнього гармонійного розвитку.

Підсумовуючи вище викладене, зазначимо, що психолого-педагогічний супровід дітей у закладах дошкільної освіти є критично важливим, оскільки сприяє розвитку їхньої особистості та соціально-емоційних навичок. Він забезпечує індивідуальний підхід до кожної дитини, враховуючи його потреби, здібності та особливості. Спільна робота психолога та педагогічного персоналу повинна бути покликана на створення сприятливої атмосфери для дітей та їх батьків, що сприятиме гармонійному розвитку дитини.

Список використаних джерел

1. Антонова О.Є. Психолого-педагогічний супровід обдарованої дитини як реалізація особистісно орієнтованого підходу. *Професійно-педагогічна освіта: особистісно-орієнтований підхід* : монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2012. С. 316–345.
2. Іваненко Н. В., Козак, Л. В. Педагогічний супровід дітей дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема. *Перспективи та інновації науки. Серія «Психологія», Серія «Педагогіка», Серія «Медицина»*. 2022. № 1(6). С.173–183. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/issue/view/34/58>

3. Крутій К. Концептуальні засади психолого-педагогічного супроводу: принципи і техніки. Збірник наукових праць «Гуманізація навчально-виховного процесу». Слов'янськ: СДПУ, 2010. Ч. 1. С. 185 – 198. URL: <https://ddpu.edu.ua/images/naukvid/gnvp/spec-13-1.pdf>

Українцева Ярослава

здобувач освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди

Науковий керівник – доцент кафедри теорії, технологій і методик дошкільної освіти Бакай С. Ю.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ

Воєнні дії є безумовно найстрашнішою трагедією, яка перетворює життя на море хаосу та безладдя. Це не просто період напружених подій або конфліктів, це виток людської драми, яка включає в себе глибоке страждання, фізичний та психологічний стрес, таємні втрати, які неможливо виразити словами. Масштабне руйнування під час воєнних дій стає символом неспроможності людства знайти шлях до миру та гармонії. Будівлі, дороги, інфраструктура – все це стає жертвами жорстокості війни. Але, мабуть, найбільш болісною стороною цієї трагедії є втрати людських життів, невинних мешканців, які опиняються у вирі великих політичних ігор та конфліктів

Серед усіх цих жертв особливе місце займають діти дошкільного віку. Їхнє серце й душа такі ніжні та беззахисні, а їхні почуття такі сильні та непостійні. Вони взагалі не мають можливості зрозуміти справжню суть війни або знайти спосіб вираження свого страху та страждань. Для них світ — це простір, де добро повинно переважати, а війна та насильство – це абсолютно чуже та нещасне поняття [2, с. 54].

Психолого-педагогічний супровід дітей дошкільного віку під час воєнних дій - це комплексна система заходів, спрямованих на забезпечення психічного та емоційного здоров'я дітей, допомогу їм у адаптації до непростих умов життя і зменшення негативних наслідків військової трагедії. Цей процес включає в

себе кілька ключових завдань, кожне з яких грає важливу роль у стабілізації та підтримці дитячого емоційного стану.

По-перше, важливо створити для дитини безпечне та комфортне середовище. Це означає, що навколишній простір, будинок чи дошкільний заклад повинні бути забезпечені умовами, які дозволяють дитині відчувати себе захищеною і любленою. На цьому етапі важливу роль відіграють родинні та педагогічні кадри, які повинні створювати атмосферу турботи та підтримки.

Друге завдання – надання психологічної допомоги. Діти, які пережили воєнні події, часто зазнають стресу, тривоги та страху. Важливо, щоб психолог чи педагог міг сприяти їхньому психічному відновленню, допомагаючи їм виражати свої емоції, розуміти та управляти ними.

Третє завдання полягає в підтримці емоційного стану дитини. Дорослі, що оточують дитину, повинні мати емоційну стабільність, щоб бути здатними надавати необхідну підтримку та реагувати на емоційні потреби малюка.

Розвиток coping-стратегій – це ще одне важливе завдання. Діти повинні вчитися справлятися зі стресом та тривогою, шукати конструктивні способи вирішення проблем і навчатися впоратися зі складнощами.

Підтримка пізнавального розвитку - ще один аспект, який необхідно враховувати. Навіть в умовах воєнних дій, діти мають право на освіту і розвиток своїх пізнавальних здібностей. Педагоги повинні забезпечити можливість отримання знань і навичок, що сприятимуть їхньому розвитку.

І нарешті, підготовка до повернення до мирного життя є важливим завданням психолого-педагогічного супроводу. Діти повинні бути готові адаптуватися до нових умов, змінюючи свої стереотипи поведінки та реагуючи на нові виклики [1, с. 16].

Важливими складовими психолого-педагогічного супроводу дітей дошкільного віку під час воєнних дій є низка аспектів, кожен з яких відіграє вирішальну роль у забезпеченні дітей психологічною та педагогічною підтримкою в цей важкий період.

Індивідуальний підхід є одним з найважливіших принципів роботи з дітьми під час воєнних дій. Кожна дитина має унікальний досвід, свої внутрішні переживання та реакції на стресові ситуації. Тому для успішного супроводу необхідно розробляти індивідуальні програми та підходи, які враховують особливості кожної конкретної дитини.

Співпраця з батьками є ще одним ключовим аспектом. Батьки володіють найглибшим розумінням своєї дитини та її потреб, тому їхня участь у процесі супроводу є надзвичайно важливою. Психологи та педагоги повинні працювати разом з батьками, надаючи їм підтримку, консультації та інструменти для ефективної допомоги дітям у період воєнних дій.

Використання різноманітних методів є також важливим аспектом психолого-педагогічного супроводу. Для роботи з дітьми дошкільного віку можуть використовуватися різноманітні техніки та підходи, такі як арт-терапія, казкотерапія, ігрова терапія, пісочна терапія та інші. Ці методи дозволяють дітям виразити свої емоції, розкрити внутрішні ресурси та знайти шляхи подолання стресу та тривоги.

Узагальнюючи, успішний психолого-педагогічний супровід дітей дошкільного віку під час воєнних дій базується на індивідуальному підході до кожної дитини, співпраці з їхніми батьками та використанні різноманітних методів, що дозволяють дітям виразити свої емоції та знайти позитивні стратегії подолання стресу та травматичних ситуацій [3, с. 26].

Психолого-педагогічний супровід дітей дошкільного віку під час воєнних дій є важливим фактором, який може допомогти їм зберегти психічне та емоційне здоров'я, адаптуватися до складних умов життя та мінімізувати негативні наслідки трагедії. Важливо, щоб цей супровід був комплексним, індивідуальним та ґрунтувався на співпраці психологів, педагогів та батьків.

Список використаних джерел

1. Зінченко В.М. Організація психолого-педагогічного супроводу дитини в умовах дошкільного закладу. *Дошкільна освіта*. 2004. № 1. С. 15 – 17.
2. Кочубей Т., Кузь В., Іщенко Л. Психолого-педагогічний супровід формування особистості дошкільника: колективна монографія. Умань: ВПЦ «Візаві», 2017. 212 с.
3. Шкарлет С.М. Освіта України в умовах воєнного стану. *Інноваційна та проектна діяльність*: наук.-метод. збірник. Київ-Чернівці : «Букрек». 2022. 140 с.

Юнак Мар'яна
здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі
Українки
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Семенова Н.І.

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Соціальна адаптація дітей в умовах дошкільного закладу є важливим процесом, який допомагає дітям відчувати себе комфортно та успішно в колективі. Дошкільний заклад є першим місцем, де дитина починає спілкуватися з однолітками та іншими дорослими поза родинним оточенням.

Соціальна адаптація є динамічним системним процесом, ефективність якого залежить від взаємодії людини й ситуації. Об'єктивні властивості ситуації впливають як на її успішність, так і на психологічні механізми, які лежать в основі поведінкових стратегій, спрямованих на пристосування. Реалізація ігрових технік у роботі з дітьми полегшить адаптацію малюків до нових соціальних умов, допоможе їм адекватно сприймати себе та інших людей, опанувати конструктивні форми поведінки й основи комунікабельності. Виховання і навчання дитини в дошкільному віці виступає новим кроком входження в оточуючий світ. Важлива роль в оптимізації процесів соціальної адаптації дітей належить дошкільним навчальним закладам тому, що саме там відбувається активне формування особистості. Вивчення характеру процесу соціальної адаптації дошкільників, аналізу зовнішніх і внутрішніх факторів, що її ускладнюють, - це можливість відповісти на основне питання психолога – педагогічної практики: як підготувати дітей до повноцінної інтеграції в суспільство.

Початок адаптації – це мобілізація енергії. Навколо стільки всього нового, незвичного, і здобуті навички не стають у пригоді, і сподівання не справджуються. В цей період у дитини зростає емоційність, у неї поганий апетит, сон. Дитина засвоює нові знання, у неї з'являються нові звички,

нормалізується апетит, знижується збуджуваність, але сон відновлюється повільніше. Завершення адаптаційного стресу – дитина приходиться до норми, але вже на новому рівні.

Особливої актуальності проблема соціальної адаптації дитини набула в умовах глобалізації та інформатизації суспільства, коли поряд з еволюційними процесами з'явилась проблема ціннісних орієнтирів. Реалії сучасності ставлять перед нинішніми дітьми та їх батьками нові й складні вимоги щодо соціалізації нового покоління. Соціальна адаптація, як частина процесу соціалізації, є складним процесом пристосування маленької особистості до нових, ще зовсім не знайомих їй умов навколишньої дійсності. Дослідження періоду соціальної адаптації у дошкільному віці є дуже важливим адже дає можливість здійснити перевірку соціально-психологічної підготовки дитини до подальшого її становлення і розвитку у світі, що постійно змінюється.

Соціальна адаптація – це входження дитини в колектив однолітків (соціальну групу), прийняття норм, правил поведінки існуючих в суспільстві, пристосування до умов перебування, в процесі якого формується самосвідомість і рольова поведінка, здатність до самоконтролю, самообслуговування, адекватних зв'язків з оточуючими. Соціальна адаптація є умовою формування більш широкого і значимого поняття «соціалізація»[1]. Соціалізація – процес і результат засвоєння дитиною соціального досвіду. В результаті соціалізації дитина стає культурною, освіченою і вихованою людиною. Результатом соціалізації дітей дошкільного віку є готовність дитини до школи [3].

В більшій мірі, проходження соціальної адаптації дітей дошкільного віку залежить від того, наскільки морально і фізично батьки підготували дитину до майбутніх змін, а також від індивідуально-типологічних особливостей дитини – холерики і сангвініки адаптуються швидше, ніж флегматики і меланхоліки. Для полегшення соціальної адаптації дітей, батьки повинні з ранніх років навчати дітей мистецтву спілкування з однолітками і дорослими, дотримуватися правильного режиму дня. З наймолодшого віку дитини необхідно заохочувати

її самостійність, тоді вона буде рости здоровою і повноцінною особистістю. Велике значення має контакт батьків з вихователями, батьки повинні розповісти вихователю про особливості розвитку дитини, про шкідливі звички, про її сон, апетит, улюблену страву, улюблену іграшку та ін... Вихователь дитини дитячого садка повинен стати другом та порадиником в сім'ї. У період адаптації дитина особливо потребує тепла, ласкавого поводження з нею і вдома і в дитячому саду [2].

Першими ознаками того, що дитина адаптувалась є хороший апетит; спокійний сон; охоче спілкування з іншими дітьми; адекватна реакція на будь-яку пропозицію вихователя; нормальний емоційний стан .

Відсутність навичок спілкування є дуже великою перешкодою для дитини у взаємодії з іншими дітьми, однак, як було зазначено, це не єдина умова, яка створює труднощі в спілкуванні дітей. Тому для того, щоб покращити соціальну адаптацію дітей молодшого віку до дитячого садка вихователь та батьки повинні співпрацювати. Для успішної адаптації дитини до умов дошкільного закладу батькам необхідно сформувати у неї позитивне ставлення до дитячого садка. Щоб полегшити дитині адаптацію в дитячому колективі, необхідно звертати увагу на розвиток її комунікативних навичок задовго до надходження в дитячий садок.

Основним методом попередження та запобігання труднощів соціальної адаптації дітей старшого дошкільного віку є гра, так як гра – це провідна діяльність дошкільників. Оскільки гра – справжня соціальна практика дитини, її реальне життя в суспільстві однолітків. Тому використання гри з метою соціальної адаптації дитини, формування її позитивних особистісних якостей і соціалізації, як члена суспільства, і буде способом вирішення цього завдання.

Під час гри діти навчаються спілкуватися, висловлювати свої думки та ідеї, слухати інших та реагувати на їхні висловлювання. Гра допомагає дітям взаємодіяти з однолітками, розвивати навички співпраці, вирішення конфліктів та взаємоповаги. Під час гри діти вчаться розпізнавати свої емоції та емоції інших, контролювати свої реакції та розвивати емпатію. Під час гри діти

можуть розвивати свою творчу уяву, експериментувати та шукати Гра допомагає дітям засвоювати нові знання та навички через цікавий та захоплюючий процес, що сприяє позитивному ставленню до навчання.

Отже, задля ефективної соціальної адаптації старших дошкільників, правильним буде використання гри, адже в ній формується культура та навички спілкування дітей, розвивається емоційно-моральна сфера, комунікативні здібності, уміння активно слухати, навчання спілкуватися на вербальному та невербальному рівнях, розуміти емоційний стан інших людей, розвивається вміння встановлювати логічні, причинно-наслідкові зв'язки, робити висновки та багато іншого.

Для того щоб соціальна адаптація дітей була успішною важливо, щоб дитячий садок був місцем, де діти відчують себе комфортно та безпечно. Це створює основу для їхньої успішної адаптації. Потрібно заохочувати дітей грати разом, співпрацювати в групах та вирішувати завдання разом. Це сприяє розвитку соціальних навичок, спілкуванню та роботі в команді. Вихователі та інші дорослі повинні підтримувати позитивні взаємодії між дітьми та залучати їх до спільних дій. Навчання дітей розв'язувати конфлікти мирним шляхом є важливою частиною соціальної адаптації. Також потрібно допомагати дітям розвивати навички самостійності, такі як самообслуговування, вибір, вирішення проблем .

Узагальнюючи, успішна соціальна адаптація дітей в дошкільному закладі вимагає комплексного підходу, який включає в себе підтримку, створення сприятливого середовища та розвиток різноманітних соціальних навичок.

Список використаних джерел

1. Артемов С.Д. Соціальні проблеми адаптації. М., 2010. 180 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. К.: Видавництво, 2021. 26 с.
3. Буре Р.Н. Соціальний розвиток дитини / під ред. О.Л. Звереві. Просвіта, 2014. 226 с.
4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. *Бібліотека з освітньої політики* / під заг. Ред. О.В. Овчарук. К.: «К.І.С.», 2014. 112 с.

4. ПІДГОТОВКА І ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИХОВАТЕЛЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Батюк Антон

*здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі
Українки*

*Науковий керівник – професор кафедри соціальної роботи та педагогіки
вищої школи ВНУ імені Лесі Українки Чернета С. Ю.*

ФОРМУВАННЯ АКТИВНОЇ ЖИТТЄВОЇ ПОЗИЦІЇ В СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Війна в Україні, розпочаті соціальні євроінтеграційні перетворення, які відбуваються в українському суспільстві, актуалізують необхідність комплексного дослідження оптимальних умов, що забезпечать динамічність зростання кількості молоді з активною життєвою позицією. Проблема формування активної життєвої позиції студентської молоді актуалізується також у зв'язку із значною кількістю молодих людей, які вимушено залишили територію України.

Саме тому, виникає потреба у формуванні такої особистості, яка зможе та буде здатна протистояти викликам та розв'язувати як щоденні, так і глобальні завдання, що забезпечать відновлення та розвиток суспільства у кожній його сфері.

Активна життєва позиція молоді є комплексним поняттям та тлумачиться по-різному. Нам імпонує її розуміння як багатоаспектної функціонально-динамічної якості, що інтегрує і регулює структуру особистості та забезпечує певний рівень її включеності до життєдіяльності як суб'єкта свого життєвого шляху і способу життя, зосереджують увагу на тому, що ця якість найбільш повно виявляється й оцінюється у зв'язках людини із суспільством [3].

Оскільки формування активної життєвої позиції є складним і досить тривалим процесом і у більшості людей, він триває протягом всього свідомого життя, тому виділяють такі її компоненти: навчальна активність, громадська

активність, художньо-емоційна активність, спортивна активність, ділова активність, трудова активність, суспільно-політична активність.

Ми погоджуємось з думкою науковців, які стверджують, що найбільш сприятливі умови для формування активної життєвої позиції молоді створені в закладах вищої освіти про що зазначено в Законі України «Про освіту». Зокрема, визначено, що метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [2].

Відповідно одним із завдань закладів вищої освіти є формування такої системи знань, яка б дозволила студентській молоді пояснювати, оцінювати та усвідомлювати зв'язки і відношення у суспільному житті, виробництві, сім'ї та праці. Як наслідок, усвідомлення отриманих знань, упорядкування, узагальнення інформації в молодій людині формують наукову картину світу, що має величезне значення для об'єктивного світосприйняття, бачення і розуміння економічних, політичних та соціальних проблем як у світовому масштабі, так і в своїй державі, що безумовно вплине на її активність. Саме під час навчання студенти отримують ґрунтовні знання і набувають досвід соціальних стосунків, які, в свою чергу, сприяють формуванню компетентностей, які визначають позицію та діяльність людини у повсякденному житті. Їх наявність впливає на успішність людей, а значить і їх активності в житті.

Важливе значення при формуванні активної життєвої позиції у студентів є використання активних форм проведення навчальної та виховної роботи в освітньому процесі, участь у діяльності органів студентського самоврядування;

має їх залучення до волонтерської діяльності, роботи в наукових товариствах, спортивних секціях та заходах по захисту природи тощо. Правильно організована діяльність студентів дає можливість, як кажуть «знайти себе», тобто визначитись в правильності вибору життєвого напрямку на майбутнє [1].

На час навчання в закладі вищої освіти припадає сприятливий період виявлення і розвитку у здобувачів освіти тих здібностей, які властиві їм від самодіяльності, творчості, спорту, наукової діяльності тощо. Розвиток цих здібностей сприяє отриманню задоволення від досягнутих успіхів, і тим самим спонукає розвиток активності і в інших видах діяльності.

Високий рівень сформованості активної життєвої позиції у студентської молоді допоможе швидко адаптуватися в новому колективі, займати лідерські позиції, генерувати нові ідеї, приймати активну участь у різних видах поза навчальної діяльності. В них розвивається потреба бути активними і відповідно формується готовність брати участь всіх сферах життєдіяльності.

Отже, можемо зробити висновок, що активна позиція студентства є інтегративною системою ставлень особистості до держави, права, громадянського суспільства, до самої себе, що визначають орієнтацію на суспільне благо, яке втілюється в життя. Тому, активну життєву позицію потрібно формувати цілеспрямовано, зокрема в освітньому процесі ЗВО. Оскільки, умови, середовище ЗВО і вік студентів якнайкраще цьому сприяють.

Список використаних джерел

1. Білогур В. Світоглядні орієнтації сучасної студентської молоді: теоретико-методологічний контекст. *Вища школа України*. 2011. № 2. С. 26 – 31.
2. Закон «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Кращенко Ю. П. Виховання рис лідера у студентському самоврядуванні педагогічного університету. *Спадщина видатних педагогів Полтавщини в міжнародному освітньому просторі*: зб. матер. міжнародної науково-практичної конференції. Полтава, 2009. С. 44–46.

Ємчик Олександра
кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного
університету імені Лесі Українки

ОСНОВИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ ПІД ЧАС ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО

У сучасному світі штучний інтелект стає не лише технологічним винаходом, але й ключовим елементом трансформації сфери освіти. Його важливість полягає в здатності революціонізувати традиційні підходи до навчання та створювати нові можливості для організації освітнього процесу. Із зростанням обсягів даних та розвитком алгоритмів, ми спостерігаємо неабиякий вплив штучного інтелекту на розвиток освіти, що перепрограмує загальні уявлення про навчання та освітнє середовище.

Погоджуємось із О. Матвієнко та О. Степанчук у висновках, що питання застосування ШІ у підготовці майбутніх педагогів до роботи з освітнім медіаконтентом є відносно новим. А особливий інтерес викликає проблема використання штучного інтелекту для розвитку креативних і інноваційних навичок у педагогічній діяльності [3, с. 114]. Актуальним є також звернення уваги учених на вплив штучного інтелекту на розвиток, освіту і виховання дітей покоління Альфа – це покоління дітей, народжених після 2010 року, що зростають у цифровому світі, де технології є невід’ємною частиною їхнього життя. Більшість цих дітей за даними досліджень характеризуються такими якостями особистості як зацікавленість, гіперактивність, відкритість, творчість, мобільність, гаджетозалежність, прямолінійність, впевненість, комунікабельність [3, с. 115]. Надзвичайно важливими результатами вивчення дітей є для системи дошкільної освіти, адже саме з цієї ланки розпочинається процес становлення особистості майбутніх громадян, рушій розвитку суспільства та людства загалом.

Отже, питання підготовки вихователів закладу дошкільної освіти до використання штучного інтелекту в освітньому процесі з дітьми дошкільного

віку та самоосвіті у контексті підвищення рівня власної інформаційної (цифрової) компетентності набуває неабиякої актуальності.

Найважливішим та найпершим етапом в озброєнні вихователів здатністю вільно трансформувати освітній процес, залучаючи у нього засоби штучного інтелекту є оволодіння педагогами змістом поняття про цей феномен.

Штучний інтелект (ШІ або AI від англ Artificial Intelligence) це галузь науки, яка займається створенням програм та систем, що мають здатність виконувати завдання, які зазвичай потребують інтелекту людини. Основна мета штучного інтелекту полягає в розробці алгоритмів та моделей, які дозволяють комп'ютерам аналізувати дані, вивчати з досвіду, розпізнавати закономірності, приймати рішення та виконувати завдання, що вимагають розуміння, мовної обробки, відчуття, сприйняття і творчості.

Деякі приклади програм із використанням ШІ:

- Віртуальні помічники Siri, Alexa, Google Assistant
- Системи машинного перекладу Google Translate, DeepL
- Системи самокерування Tesla Autopilot, Waymo
- Системи діагностики захворювань IBM Watson
- Роботи Boston Dynamics Atlas, Baxter

Основні принципи роботи ШІ:

□ Аналіз даних. ШІ системи навчаються на великих обсягах даних, щоб знаходити закономірності та робити прогнози.

□ Алгоритми. ШІ системи використовують складні алгоритми для обробки даних та прийняття рішень.

□ Навчання. ШІ системи здатні вчитися на досвіді та покращувати свої результати з часом.

На сьогодні в Україні доступними для користування ШІ-технологіями на безоплатній основі є ChatGPT і Gemini (Google Bard) – це дві великі мовні моделі, створені компаніями OpenAI і Google AI відповідно. [Матвієнко О. В., Степанчук О. В., с. 115]. ChatGPT ідентифікує себе як систему штучного інтелекту, розроблену компанією OpenAI. Вона базується на архітектурі GPT

(Generative Pre-trained Transformer), яка створена для генерації тексту, розуміння мови та вирішення різноманітних мовних завдань. ChatGPT спеціалізується на взаємодії з користувачами у форматі бесіди, відповідаючи на їхні запитання, надаючи інформацію, виконуючи завдання та надаючи різноманітну допомогу на основі текстового вводу. Він може функціонувати в різних сферах, включаючи навчання, консультування, розваги, розвиток продуктивності та багато іншого. Gemini визначає себе як велику мовну модель (LLM) від Google AI, що володіє наступними характеристиками:

1. Мультимодальність – може обробляти та генерувати текст, код, зображення, аудіо та інші типи даних.

2. Розмір – є однією з найпотужніших LLM в світі, котра тренується на терабайтах даних, що дає їй можливість генерувати текст людської якості, перекладати мови, писати різні види творчого контенту, інформативно відповідати на запитання та виконувати багато інших завдань.

3. Доступність – доступна через Google Cloud Platform, що дозволяє будь-кому використовувати цю модель для своїх проєктів.

4. Швидкість – може генерувати текст та код дуже швидко.

5. Ефективність – енергоефективна LLM, що робить її екологічно чистим інструментом для вирішення завдань.

6. Безпека – розроблена з урахуванням вимог до безпеки та використовує різні методи для захисту Gemini від зловживань.

7. Відкритість – дослідники та розробники можуть використовувати цю модель для своїх проєктів.

Наступним етапом в освоєнні педагогами штучного інтелекту є розуміння напрямів його використання в освітній сфері. Штучний інтелект може стати незамінним помічником в роботі вихователя у закладі дошкільної освіти, надаючи різноманітні можливості для покращення освітнього процесу та підвищення якості догляду за дітьми. Ось кілька способів, якими штучний інтелект може бути використаний:

Індивідуалізоване навчання. Штучний інтелект може аналізувати дані про кожного дитину і надавати персоналізовані рекомендації щодо навчальних матеріалів та методів навчання, що відповідають їхнім потребам і рівню розвитку.

Моніторинг здоров'я та безпеки. Системи штучного інтелекту можуть відслідковувати фізичний стан дітей та вчасно виявляти будь-які проблеми зі здоров'ям чи безпекою.

Підтримка для педагогів. Вони можуть отримувати поради та рекомендації від штучного інтелекту щодо методів навчання, педагогічних стратегій та підходів до виховання.

Автоматизація рутинних завдань. Штучний інтелект може виконувати рутинні завдання, такі як ведення обліку присутності дітей, розподіл ресурсів або навіть планування розважальних заходів.

Аналіз даних та вивчення трендів. Він може аналізувати дані про успішність та прогрес дітей, а також інші параметри, щоб допомогти вихователям краще розуміти потреби та можливості кожної дитини.

Наступними напрямками підготовки вихователя до використання штучного інтелекту в освітньому процесі будуть навчання використанню конкретних програмних продуктів або платформ, що базуються на штучному інтелекті, які можуть допомогти в навчанні та вихованні дітей; розробка педагогічних стратегій інтеграції технологій в діяльність з дітьми таким чином, щоб максимально використовувати їхні можливості для збільшення ефективності навчання; розуміння етичних питань, пов'язаних з використанням штучного інтелекту в освіті, таких як приватність даних дітей, можливість виникнення збоїв у системах штучного інтелекту, академічна доброчесність та інші.

Незважаючи на виклики, штучний інтелект має значний потенціал для покращення освіти. Це революційний інструмент, який може допомогти нам створити більш справедливу, ефективну та цікаву систему освіти для всіх.

Список використаних джерел

1. Дем'яненко В. Механізми використання освітніх платформ з елементами штучного інтелекту для формування інформаційно-дослідницької компетентності. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2020. № 4. С. 93–100.
2. Кушерець Д., Хмара М. Вплив штучного інтелекту на розвиток міжнародного освітнього середовища. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2020. Вип. 2. С. 47–56.
3. Матвієнко О. В., Степанчук О. В. Штучний інтелект у підготовці майбутніх учителів початкової школи до роботи з освітнім медіа контентом. *Освітньо-науковий простір*. 2023. Вип. 4(1). С. 112–121.
4. Симонов В. В., Кримська А. О., Мосій І. М. Інноваційні підходи до розвитку комп'ютерних технологій у сфері освіти: покращення навчального процесу за допомогою штучного інтелекту. *Перспективи та інновації науки*. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина». 2024. № 1. С. 317–331.

Дурманенко Оксана

кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки

КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК СКЛАДОВА ЙОГО ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Аналізуючи діяльність вихователя закладу дошкільної освіти, доцільно зауважити, що вона є багатогранною, оскільки спрямована на розвиток дитини, на встановлення доброзичливих взаємин з її батьками та родиною, на створення пізнавально-розвивального середовища в дошкільному закладі тощо. Практика переконливо свідчить про те, що вихователю недостатньо досконало володіти професійними психолого-педагогічними знаннями та методами навчання й виховання й прийомами роботи з дітьми. Сучасний вихователь закладу дошкільної освіти, створюючи атмосферу творчості, партнерства й співробітництва, використовуючи інноваційні навчально-виховні методи й технології, прагне до постійного самовдосконалення та саморозвитку. Власне це і є його професійною майстерністю, що допомагає досягнути позитивного результату, вершини своєї діяльності. Важливим складником педагогічної майстерності є комунікативна культура особистості вихователя як інтегративне новоутворення, що забезпечує продуктивну міжособистісну взаємодію з дітьми, батьками, колегами, мотивує його до плідної праці з формування особистості

дитини, забезпечує активну життєву позицію й успішне виконання не лише професійних функцій, а різних соціальних ролей. Звідси логічним є висновок про те, що проблема формування комунікативної культури вихователя закладу дошкільної освіти в контексті його педагогічної майстерності є надзвичайно актуальною й потребує конструктивного вирішення.

Характерними рисами сучасного фахівця, незалежно від професійної спрямованості, як свідчить аналіз наукової літератури й практика повсякдення, є висока конкурентоздатність, професійна компетентність, креативність, мобільність, відповідальність, освіченість, здатність до комунікації, в тому числі й іншомовної, готовність до професійного зростання, професіоналізм. Професіоналізм як якісну характеристику людини – суб'єкта тієї чи іншої діяльності, якій властиве належне опанування інноваційним змістом та засобами продуктивного вирішення професійних завдань розглядає Н.Кузьміна [2]. У свою чергу, Н.Разіна вчителя – професіонала детермінує як фахівця високого рівня професійної діяльності, який робить індивідуальний творчий внесок у педагогічну професію й осмислено розвиває себе в процесі роботи [4].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає підстави для твердження, що чималим уже є науковий доробок з розкриття проблеми педагогічної майстерності. Так, І.Олійник проаналізувала сутність конструкту «педагогічна майстерність» у науково-педагогічній літературі, виділивши наступні підходи науковців до визначення базової характеристики поняття «педагогічна майстерність»:

– за результатом (високий рівень організації діяльності учнів, вихованців, студентів);

– за психологічними механізмами педагогічної діяльності (вияв творчої активності педагога, яка, у свою чергу, забезпечує творчість учнів, вихованців, студентів);

– за внутрішніми характеристиками особистості (властивості особистості, що забезпечують самоорганізацію педагогічної діяльності) [1].

Майстерність учителя як найвищий рівень педагогічної діяльності визначив І.Зязюн, виділивши основні елементи педагогічної майстерності: гуманістичну спрямованість, професійну компетентність, педагогічні здібності та педагогічну техніку. Сутність і структуру педагогічної майстерності І.Зязюна, детермінувавши її як концептуальну ідею теорії та практики професійної підготовки сучасного педагога, проаналізувала Л.Ликтей [3].

Педагогічні умови формування професійної майстерності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти розробила Т.Швець. Так, їх зміст полягає насамперед у формуванні позитивної мотивації до оволодіння професійною майстерністю й відповідно орієнтація майбутніх вихователів на професійне самовдосконалення; оволодіння студентами системою професійних знань і набуття вмінь їх творчого застосування; цілісність системи професійної підготовки з упровадженням як традиційних, так і інноваційних форм і методів.

Актуальними для нашого дослідження є міркування О.Кучерявого стосовно того, що важливою складовою професійної майстерності педагога є професійне самовиховання як «саморух особистості до професійної самореалізації, усвідомлений процес здійснення сукупності творчих дій, що базуються на єдності свідомості й самосвідомості» й зорієнтовані на формування інтегральної (психологічної, практичної, готовності до самовдосконалення) готовності до педагогічної діяльності [2].

Отже, аналіз публікацій з досліджуваної проблеми свідчить про те, що різні аспекти професійної майстерності педагогів певною мірою науковцями вивчені й проаналізовані. Однак, як нами з'ясовано, недостатньо дослідженими є компоненти педагогічної майстерності вихователів закладів дошкільної освіти. Тому метою нами й визначено аналіз сутності поняття комунікативної культури особистості вихователя закладу дошкільної освіти як складової його педагогічної майстерності. Для досягнення мети використано методи дослідження: аналіз, синтез, узагальнення.

Аналіз сутності поняття педагогічної майстерності дає підстави для висновку, що педагогічна майстерність є інтегральною особистісною якістю особистості, яка має складну структуру й забезпечує успішність професійної діяльності та професійне самовдосконалення. Складовими професійної майстерності педагога вченими визначено професійні знання, педагогічні здібності, професійні вміння (педагогічну техніку) та гуманістичну спрямованість.

Ураховуючи специфіку педагогічної діяльності вихователя в закладі дошкільної освіти, можна визначити провідні принципи формування професійної майстерності. Так, оскільки головною цінністю є дитина й саме вихователь дошкільного закладу покликаний розвинути її творчий потенціал, то принцип дитиноцентризму є найважливішим, на нашу думку, як у професійному становленні майбутнього вихователя, так і в формуванні його професійної майстерності. Наступним важливим принципом у формуванні професійної майстерності сучасного вихователя є єдність наукових педагогічних досягнень і практичної діяльності, поєднання новаторських ідей та кращого педагогічного досвіду. Важливими є також інтеграційні тенденції у використанні різних методів виховання й навчання дошкільників, традиційні способи практичної діяльності вихователів у взаємозв'язку з інтерактивними навчально-виховними технологіями. Основою професійної майстерності, як нами вже зазначалось, є прагнення вихователя до самовиховання, до саморозвитку, а відтак особистісне самовдосконалення є підґрунтям його педагогічної культури [3].

Отже, комунікативна культура вихователя – це специфічна якість особистості вихователя, яка проявляється в любові до дитини, в потребі спілкування з нею та її родиною, виражає активну життєву професійну позицію стосовно формування особистості дитини й характеризується сукупністю комунікативних знань, сформованістю комунікативних умінь конструктивної міжособистісної взаємодії з членами дитячого колективу та колегами.

Список використаних джерел

1. Кучерявий О.Г. Теоретичні і методичні основи організації професійного самовиховання майбутніх вихователів дошкільних закладів і вчителів початкових класів : автореф. дис. .. доктора пед. наук: спец. 13.00.04. Київ, 2002. 42 с.
2. Ликтей Л. М. Педагогічна майстерність І. А. Зязюна як концептуальна ідея теорії і практики професійної підготовки вчителя-майстра. *Імідж сучасного педагога*. Полтава. 1999 . С. 20–22.
3. Сім'я і дитячий садок: умови, шляхи та засоби гуманізації взаємин: метод. матеріали на доп. працівникам дошкіль. закл. / уряд. О.Л. Кононко. К.: Освітнянин, 1994. 88 с.
4. Швець Т.А. Мотивація як педагогічна умова формування професійної майстерності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/download/2664/2419>

Здиховський Андрій
старший викладач Волинського національного університету імені Лесі Українки

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ: ФОРМУВАННЯ СОЦІОРОЛЬОВОЇ ПОВЕДІНКИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНИКА

Проблема професійної підготовки здобувачів освіти ОП Дошкільна освіта обумовлюється сукупністю чинників, серед яких: оновлення змісту освітніх компонентів освітньо-професійних програм дошкільної освіти; потреба постійного пошуку нових інноваційних форм, методів навчання і виховання, з урахуванням реалій і потреб практики і розуміння процесу професійної підготовки як системного, цілісного і безперервного; свідомого розуміння ролі всіх суб'єктів реальної практики. За таких умов, виникає потреба у переосмисленні пріоритетних напрямів, одним із яких є професійна підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування в дітей старшого дошкільного віку соціорольової поведінки в грі.

Теоретичний аналіз означеної проблеми засвідчив, що сучасними дослідниками накопичено значний науковий доробок у розв'язанні поставленої проблеми. Так, в деяких дослідження розкриваються окремі сторони професійної підготовки фахівців дошкільного профілю: теоретичні і методичні аспекти ступеневої підготовки фахівців дошкільної освіти у вищих навчальних закладах (Л. Артемова), сутність компетентнісного підходу у підготовці

майбутніх фахівців дошкільної освіти у вищих навчальних закладах (А. Богуш, І. Рогальська-Яблонська), формування професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах ступеневої освіти (Г. Беленька), музично-педагогічна підготовка майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах (Т. Танько), підготовка майбутніх вихователів за кредитно-модульною системою організації навчального процесу (Т. Поніманська), підготовка вихователів до організації еколого-дослідницької діяльності дітей у природі (Н. Лисенко, З. Плохій), підготовка майбутніх вихователів до організації комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку (І. Луценко), формування творчоспрямованої особистості старшого дошкільника (О. Семенов). Проте, з огляду на проблему, особливості професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування в дітей старшого дошкільного віку соціорольової поведінки в грі в науковій літературі висвітлені недостатньо.

Таким чином, в сучасних умовах професійна підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти розглядається науковцями як багатофакторна структура, головне завдання якої полягає в набутті кожним студентом особистісного смислу діяльності, формуванні фахової майстерності, постійно зростаючому інтересі до роботи з дітьми та їхніми батьками, а також розвитку успішності в діяльності [4, с. 101]. Проєктуючи результат процесу професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів, не можемо не опертись на концептуальні засади, які зазначені у Базовому стандарті дошкільної освіти і у методичних рекомендаціях його впровадження (2021). Бо саме зазначені вимоги до педагога-фасилітатора і будуть відобразитися в когнітивній, мотиваційній, навчально-методичній, рефлексивній складовій професійної підготовки майбутніх фахівців.

Вважаємо, що комплексну теоретичну і практичну підготовку майбутніх вихователів до соціорольової поведінки необхідно забезпечити під час здобуття студентами першого (бакалаврського) рівня освіти з присвоєнням кваліфікації «вихователь дітей дошкільного віку». Зміст професійної підготовки майбутніх

вихователів до соціорольової поведінки дітей дошкільного віку реалізується у наступних компонентах: аудиторному, позааудиторному, теоретичному, практичному, репродуктивному та пошуково-дослідницькому.

Аудиторний компонент реалізується у формах організації навчання, а саме: лекції, практичні й семінарські заняття тощо. Його збагачення здійснюється у процесі доповнення змісту професійно-орієнтованих дисциплін положеннями, що стосуються соціорольової поведінки дошкільників (вікові особливості, психолого-педагогічні умови, вплив дорослих тощо), а також використання відповідних методів і форм організації навчальної діяльності.

Позааудиторний компонент представлений науково-дослідницькими завданнями (курсіві та кваліфікаційні роботи), творчими проєктами, участю в олімпіадах і професійно орієнтованих конкурсах, вивчення передового педагогічного досвіду, самостійна робота студента. Доцільно до тематики науково-дослідницьких завдань включати питання, які стосуються соціорольової поведінки дошкільників, пропонувати творчі кейси для вивчення різних аспектів порушеної проблеми тощо.

Наповнення теоретичного компоненту передбачає засвоєння майбутніми педагогами системи відповідних наукових знань і понять. А саме: соціально-психологічні засади соціорольової поведінки; структура і функції соціорольової поведінки особистості; передумови та вікові особливості розвитку соціорольової поведінки дітей; значення соціорольової поведінки для соціалізації особистості дитини; закономірності організації соціорольової поведінки в ЗДО; вплив дорослих на становлення соціорольової поведінки дошкільників тощо.

Практичний компонент передбачає оволодіння студентами умінь і навичок організації соціорольової поведінки дошкільників. А саме: виявляти специфіку рольової поведінки упродовж дошкільного дитинства; організувати й стимулювати соціорольову поведінку дошкільників у освітньому процесі ЗДО; використовувати педагогічні технології для розвитку різних аспектів соціорольової поведінки дітей дошкільного віку; виявляти

індивідуальні проблеми у розвитку соціорольової поведінки дітей і знаходити шляхи їх вирішення та ін.

Емпіричний компонент змісту виявляється у набутті студентами досвіду самостійної організації соціорольової поведінки дітей під час практичної підготовки, спостереження за виявами соціорольової поведінки дітей в ігровій діяльності, педагогічному супроводі рольової діяльності дошкільників, вміння займати позицію «збоку», підтримувати самостійну ініціативу дитини, створювати ситуації успіху, робити експозиції власних покрокових досягнень дітей тощо. Важливе значення для професійного становлення майбутнього фахівця мають репродуктивний та пошуково-дослідницький компоненти.

Перший, в результаті усвідомлення психолого-педагогічних засад і основних понять, забезпечує теоретичну й практичну готовність майбутніх вихователів до реалізації супроводу соціорольової поведінки дошкільників. Другий впливає як на професійну готовність, так і на особистісну, адже, здійснюючи пошуково-дослідницьку діяльність, студент вчиться аналізувати, узагальнювати, прогнозувати й проектувати, застосовувати набуті знання у нестандартних ситуаціях, розв'язувати педагогічні задачі. Особистісним здобутком стає розвиток мисленнєвих процесів, дослідницьких дій, формування внутрішньої мотивації професійної діяльності [3].

Стратегічними орієнтирами змісту професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти України є державні стандарти, у яких відображено потреби й сучасні тенденції розвитку суспільства. Основною метою професійної підготовки вихователів закладів дошкільної освіти є формування у випускників інтегральної компетентності, зміст якої полягає у здатності самостійно розв'язувати професійні завдання для ефективного розвитку, навчання і виховання дітей, використання знань з теорії і методики дошкільної освіти, здатність творчо самореалізовуватися. Таким чином, освітній процес у ЗВО повинен забезпечити комплексну загальнокультурну, психолого-педагогічну і методичну готовність майбутніх фахівців до практичної діяльності, а також сприяти їх особистісному становленню.

Список використаних джерел

1. Беленька Г. В. та ін. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ: метод. посіб. / за ред. Н. В. Гавриш. Харків: Мадрид, 2015. 220 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти/ URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
3. Беленька Г. В., Богінч О. Л., Борисова З. Н. та ін. Підготовка вихователя до розвитку особистості дитини в дошкільному віці : монографія / за заг. ред. І. І. Загарницької. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 310 с.
4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. К. : Академвидав, 2004. 456 с.

Мельник Ірина

кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки

ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНТЕНТ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Глобальні загальноосвітні зміни, динаміка сучасного суспільства зумовили позитивні зрушення в освітньому просторі взагалі, в середовищі ЗВО зокрема. Реальність історично нової ситуації розвитку суспільства і самої людини як суб'єкта життєтворчості спричинила необхідність підвищення конкурентноспроможності, професійної мобільності, професійної компетентності, відповідальності педагогічного працівника.

Слушною є позиція В.Крижка стосовно того, що освітнє поле України сьогодні розвивається відповідно до суспільних цілей та науково обґрунтованих засобів, методів і шляхів їх здійснення [3, с. 203].

Попри визначення гуманних цілей освітньо-виховного процесу у ЗВО та їх реалізацію останнім часом виступають на поверхню, так би мовити, явища академічної не доброчесності.

Аналіз наукового доробку Л. Грицюк дав підстави зробити висновок, що в умовах закладу вищої освіти академічна не доброчесність є давнім явищем [1, с. 65].

Автор пов'язує це явище у нашій країні з такими умовами: стагнація національної економіки, звуження ринку праці, недостатність запиту на якісну фахову компетентність, зміщення акцентів у прагненні здобути вищу освіту

лише заради отримання диплому; набуття масового характеру здобуття вищої освіти; незначна фінансова винагорода за професійну діяльність, розширення безконтрольного доступу до інформації та отримання послуг через Інтернет.

Варто погодитися з Л. Грицюк [1], що усе вищеперераховане зумовило створення сприятливого середовища для масового розповсюдження академічної не доброчесності.

Відомо, що останнім часом простежується така картина у ЗВО: чимала частина студентів вважає нормальним явищем використання підказок, списування курсових, контрольних, дипломних робіт, отримання оцінок за гроші чи послуги, використання плагіату, штучного інтелекту для написання різного виду робіт.

Подібні явища хвилюють суспільство, законодавчі органи. Свідченням цього є ст. 16 закону України «Про вищу освіту» (2014 р.), у якій передбачаються процедури і заходи щодо ефективної системи запобігання академічного плагіату у наукових працях працівників ЗВО та здобувачів вищої освіти [2].

З огляду на вищесказане актуалізується проблема академічної доброчесності.

На сьогоднішній день означене поняття зустрічається в наукових працях. Зміст його, напрями діяльності, забезпечення академічної доброчесності трактується науковцями Грицюк Л.К., Фініковою Т.В., Артюховою А.Є, Бакіровим В.С., Добко Г. та ін.

Справедливим висновком авторів є думка про те, що в ЗВО України лише започатковується шлях подолання масових проявів недоброчесності.

Вважаємо, що полегшить вирішити цю проблему усвідомлення сутності поняття «академічна доброчесність».

Передусім вважаємо за доцільне акцентувати на ціннісній фаховій підготовці майбутніх педагогів.

Власне з позицій педагогічної аксіології розглядають науковці підготовку майбутнього педагога (В. Крижко, Р. Пріма, І. Бех).

У межах нашого дослідження слушною видається думка В.Крижка [3] стосовно пріоритетності ціннісного смислу людського життя у всіх його функціональних виявах й визначення освіти як органічної частини духовного життя суспільства, виділяючи пріоритетом ціннісну спрямованість. Справедливим є акцент автора на тому, що саме в цій системі створюється майбутнє, продукується і передаються соціокультурні та особисті цінності як перевага певних смислів і побудованих на цій основі способів поведінки.

Особливої значущості питання академічної доброчесності набуває в наш час у зв'язку з тим, що сучасне суспільство рухається до антропоцентричності – визнання пріоритету інтересів, прав, свобод суверенної особистості, збагачення її інтелекту, творчої енергії, духовно-моральних сил.

Водночас варто зважити на той факт, що людська природа складна, неоднозначна й суперечлива, суб'єктивність якої включає не лише розум, але й волю та почуття.

Ми вважаємо правомірним у трактування поняття «академічна доброчесність» звернутися до ідей класичної філософії, передусім «філософії серця» Г.Сковороди, який називав «чисте серце» центром «Справжньої», «внутрішньої людини», її корінням і суттю. Акцентуючи на духовно-моральному аспекті особистості мислитель водночас наголошував на філософії як мудрості, без якої ученість нічого не варта. Він зазначав:» Треба бути мудрим, щоб пізнати людину. премудрості саме у тому, щоб осмислити, в чому полягає щастя, – ось праве крило, а доброчесність прагне до пошуку, через це вона в еллінів та римлян мужністю і силою зветься – ось ліве крило. Без цих крил годі вибратися і полетіти до гаразду. Премудрість – гостре, далекозоре орлине око, а доброчесність – мужні руки з легкими оленячими ногами» [7, с. 327].

Як бачимо, філософ розглядає доброчесність у духовно-моральному аспекті в зв'язку з такими цінностями, як «мужність», «сила», «далекозорість».

На нашу думку, саме міркування Г. Сковороди повинні бути ключовим підґрунтям у з'ясуванні змісту поняття «академічна доброчесність».

Ми акцентуємо, що здобувач освіти як і викладач, науковець повинен володіти не лише прагненням підвищити рівень професійної майстерності, наукової кваліфікації, але й розвивати в собі готовність, протистояти академічній недоброчесності.

Оскільки педагогічна діяльність – це передусім взаємодія, спілкування студента й викладача, тож безумовно цей взаємозв'язок повинен супроводжуватись академічною доброчесністю. Відомо, що за природою педагогічна професія має гуманістичний характер, належить до типу «людина-людина», що відрізняє її від інших професій., підвищеним почуттям обов'язку і відповідальності. У такому випадку посилюється значущість академічної доброчесності.

Аналіз загальнонаукових підходів щодо характеристики академічної доброчесності дозволяє відзначити, що центровим варто вважати аксіологічний.

У цьому контексті суттєвим відзначаємо таке положення: людина повинна мати «стійке ядро» – внутрішню систему соціальних та етичних цінностей, володіти високою психологічною гнучкістю, здатністю здійснювати вибір і творчі перетворення ситуації, що віддзеркалює стабільність» – сталість, незмінність, тривале збереження певного постійного стану або рівня) соціальної сутності людини» [7, с. 639].

У контексті вищесказаного зазначимо, що центром «ядром» у академічній доброчесності мають бути цінності - осередок духовних сил і енергії людини.

Домінантним у характеристиці змісту поняття «академічна доброчесність», на нашу думку, варто виділяти такі цінності, як : відповідальність, чесність, порядність, совість, толерантність, мужність, духовна культура, благородство. Водночас при трактуванні сутності досліджуваної категорії доцільно зважати на зовнішні та внутрішні чинники впливу та діяльність особистості.

Підкреслимо, що суттєвим є факт зв'язку академічної доброчесності із системним характером цього явища, зумовленим сучасними перетвореннями в нашому динамічному суспільстві. Цінним відзначаємо факт актуалізації

академічної доброчесності на сучасному етапі. Про це свідчать державні документи, наукові дослідження, розроблені у ЗВО кодекси академічної доброчесності.

На основі проведеного аналізу цілком правомірним вважаємо характеризувати академічну доброчесність здобувача вищої освіти як інтегративну характеристику «індивідуального Я», проте детерміновану внутрішніми та зовнішніми чинниками.

Зазначимо, що академічна доброчесність – це передусім позиція особистості, що включає її складну систему ставлення до праці, до людей, самої себе, систему мотивів, систему цілей і цінностей.

Правомірно стверджувати: чим вищий рівень гуманістичної, морально-етичної спрямованості особистості, її поведінки, тим вищий рівень її академічної доброчесності із структурними складовими – цінностями: відповідальність, чесність, добропорядність, толерантність, воля, мужність, витриманість, повага, нетерпимість до аморальних виявів.

Узагальнюємо, що в умовах нинішнього початкового етапу на шляху подолання масових проявів академічної не доброчесності, реалізації принципів академічної автономії та академічних свобод у ЗВО зростає актуальність проблеми академічної доброчесності здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Грицюк Л.К. Подолання академічної не доброчесності: зарубіжний досвід. *Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір*. зб. матеріалів доп. учасн. II Міжнародної науково-практичної конференції (16-17 травня 2017 року). Луцьк, 2017. С. 65–68.
2. Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
3. Крижко В.В. Антологія аксіологічної парадигми управління освітою: навч. посібник. К.: освіта України, 2005. 440с.
4. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. Розділ 4. //Лист МОН від 23.10.2018 р. № 1/9-650.
5. Рекомендації щодо застосування критеріїв оцінювання якості освітньої програми. К., 2020. С. 37–38.
6. Сазик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий концепт *Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір*. зб. матеріалів доп. учасн. II Міжнародної науково-практичної конференції (16-17 травня 2017 року). Луцьк, 2017. С. 69.
7. Сковорода Г.С. Розмова п'яти подорожніх: твори в 2-х т. К.: Обереги, 2005. Т.1. 528 с.

Мельник Ірина
кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного
університету імені Лесі Українки

РОЗВИТОК ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАГІСТРІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Підготовка фахівців нової генерації висуває на перший план нові пріоритети, серед яких значна роль належить дослідницькій культурі як невід'ємній складовій педагогічної та загальної культури майстра педагогічної справи.

У всі часи цінували педагога, який багато знає, працює над собою.

Становлення нової парадигми освіти в освітній галузі актуалізує проблему науково-дослідної роботи студентів, формування дослідницьких умінь майбутнього педагога – важливого шляху оволодіння загальною та педагогічною культурою. Це співзвучне освітній меті, визначеній у Національній доктрині розвитку освіти: створення умов для творчої самореалізації кожного громадянина України [1].

Вважаємо, що однією із складових моралі педагога майбутнього є його дослідницька культура, формування якої сприяє кредитно-модульна система навчання у ЗВО.

Соціальна та педагогічна значущість окресленої нами проблеми посилюється необхідністю формування інформаційної культури як важливого атрибуту освіти педагога.

Вивчення наукового фонду засвідчує наявність досліджень з обраного нами аспекту. Однак зауважимо: зміни, що диктує час, зумовлюють потребу переосмислення професійної підготовки майбутніх педагогів, відтак пошук шляхів, механізмів відходу від «знаннєвої педагогіки». Оскільки за кредитно-модульною системою навчання до 70% навчального часу відводиться на самостійне опрацювання матеріалу, зростає питома вага науково-дослідної роботи студентів.

Проблеми НДРС, формування дослідницьких умінь у майбутніх педагогів знаходимо у працях Гончаренка С.У., Гури О.І., Козлова Д.О, Макагон К.В., Орлової Є.А., Паламарчук В.Ф., Поташник М.М., Рудницької О.П., Федорик Л.М. та ін. Проаналізована система НДРС у ЗВО, основні форми та методи її організації, перспективні шляхи вдосконалення НДРС у контексті сучасних вимог. Однак питання дослідницької культури магістрів педагогічної освіти, її цінність для фахівця залишається актуальним та недостатньо вивченим.

У формуванні особистості педагога є два головних аспекти – професійний і культурний, взаємопов'язані і взаємозалежні, як два крила для птаха. ЗВО на сучасному етапі повинен давати не лише знання, а й формувати педагога-інтелегента за своєю сутністю із високим рівнем культури. Адже відомо, що головним джерелом культури є діяльність людини. Культура науковця – дослідника є одним із складників професійно-педагогічної діяльності і водночас культури освітянина.

Розвиток дослідницької культури магістрів педагогічної освіти ми розглядаємо як важливий, однак не кінцевий етап(адже далі буде самоосвіта, підвищення кваліфікації) професійного зростання педагога. Це своєрідна, унікальна модель самопізнання, самовдосконалення, самореалізації, самоутвердження, а відтак – підвищення інтелектуальної, комунікативної, духовної культури майбутнього освітянина.

На підтримку думки О.П. Рудницької, що науковий потенціал вважається найвищою планкою і кваліфікаційною характеристикою справжнього професіонала» [2,с.194] додамо: дослідницька культура магістра є виявом ємкості цього потенціалу, вищим щаблем професійної культури педагога.

Безумовно, дослідницька культура магістра – це досконале володіння системою дослідницьких процедур (тобто знання методики дослідження). Складові дослідницької культури магістра – це не просто знання наукового апарату дослідження, вміння виконувати різноманітні види науково-дослідної роботи (написання наукової доповіді, тез, статей, рецензії, анотації, курсової,

дипломної, магістерської роботи), вміння здійснювати науковий пошук, опрацьовувати, аналізувати та систематизувати науковий матеріал, впорядковувати його, робити логічні висновки, прогнозувати, але й усвідомлювати місце, доцільність науково-дослідницьких умінь у системі педагогічної діяльності, коректного використання поняттєвої термінології, дотримання етики наукового пошуку та використання наукових джерел, написання наукової роботи, грамотного письмового викладу здійсненого дослідження.

Акцентуємо, що формування дослідницької культури магістра педагогічної освіти відзначається своєрідністю, зумовленою специфікою професійно-педагогічної діяльності. Про це у свій час справедливо писала О.П. Рудницька з позицій підготовки спеціаліста-педагога в галузі мистецької освіти [2, с.295]

При підготовці магістра педагогічної освіти варто враховувати такі вимоги: забезпечення знаннями, вміннями і навичками у сфері педагогічної діяльності, оволодіння знаннями психології особистості школярів різного віку, методики організації навчально-виховного процесу в різних типах освітніх закладів; формування творчого пошуку, самостійності, усвідомлення відповідального ставлення до виконання наукових робіт; оволодіння етикою науковця[2,с. 289-292]

Аналіз теорії й практики роботи у ЗВО дозволяє узагальнити, що серед поширених форм розвитку дослідницької культури магістрантів можна виділити: індивідуальні (написання та підготовка доповідей, статей, тез, повідомлень, різних видів наукових робіт) групових чи колективних (підготовка та захист наукових проєктів, звітів).

Формування дослідницької культури – це складний, поетапний процес поступового залучення студентів до різного роду наукових робіт із передбаченням поступового нагромадження знань, удосконалення завдань наукового пошуку від ознайомлення з основними науковими поняттями до

включення у самостійну дослідницьку роботу, залучення до наукових конкурсів, олімпіад, конференцій тощо.

Формування дослідницької культури магістрів підпорядковується динаміці педагогічного процесу в цілому, який носить системний, послідовний характер у взаємозв'язку окремих ланок, що забезпечують власне його цілісність та результативність.

Отже, успішність НДРС, формування дослідницьких умінь безпосередньо впливає на успішність та якість професійної підготовки магістра. Це дає змогу стверджувати, що рівень загальної культури перебуває в прямій залежності від рівня дослідницької культури фахівця. Адже суть системи власне й полягає в цілісній й взаємопов'язаній взаємодії її окремих складових.

Набуття магістрами компетенцій дослідницької культури відбувається за рахунок поетапного переходу від засвоєння окремих понять науково-дослідної роботи, науково-категоріального апарату дослідження до знань вищого рангу, що дають можливість усвідомлювати необхідність формування дослідницьких умінь.

З огляду на це вважаємо доцільною і вкрай необхідною корекцію навчальних планів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр педагогічної освіти». Весь комплекс навчальних дисциплін повинен підпорядковуватися, на нашу думку, формуванню дослідницької культури. Єдиний навчальний курс «Теорія та методологія наукових досліджень» ніяк не може вирішити окреслену проблему. Є потреба диференціації у підготовці магістра - науковця, магістра-професіонала. Змістова насиченість та інформативність педагогічного процесу повинні моделюватися у зв'язку з науково-пошуковою діяльністю майбутнього фахівця.

Практика нашої роботи дозволяє виділити провідні педагогічні умови результативності формування дослідницької культури магістра педагогічної освіти:

□ забезпечення цілісності усіх взаємозв'язаних ланок педагогічного процесу;

- дотримання наступності, послідовності й безперервності у формуванні дослідницької культури студентів;
- спрямування дослідницько-пошукової діяльності магістрантів в напрямку реалізації завдань загальної та педагогічної культури фахівця;
- реалізація системно-дослідницького підходу при відборі змісту самостійних, індивідуальних завдань та різного виду практик,
- глибоке і внутрішнє сприйняття студентами необхідності включення в НДР; систематична орієнтація на послідовне підвищення рівня дослідницької культури;
- актуалізація активних методів навчання;
- врахування міждисциплінарних зв'язків;
- створення умов та підтримка мотивації майбутніх фахівців до наукового пошуку;
- пропаганда наукових досягнень студентів;
- стимулювання науково-дослідницької діяльності;
- орієнтація студентів на цінність самореалізації особистісних та професійних якостей в НДР;
- врахування потреб та специфіки педагогічної діяльності фахівця конкретної кваліфікації при формуванні дослідницьких компетенцій.

Наскрізний лейтмотив науково-дослідної роботи у ЗВО з позицій акмеологічного підходу, на нашу думку, виявляється у такому міркуванні: через вдосконалення підготовки магістра до здійснення науково-дослідної роботи до вдосконалення науково-дослідної роботи майбутніх здобувачів освіти, педагогів.

Підвищення рівня дослідницької культури магістра педагогічної освіти вважаємо пріоритетним напрямом його фундаментальної професійної підготовки.

Доцільним є поглиблення та подальше вивчення питання вдосконалення механізмів формування досліджуваного поняття.

Список використаних джерел

1. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. К.: Шкільний світ, 2001. 24 с.
2. Рудницька О.П. Педагогіка загальна та мистецька: навч. посіб. Тернопіль: навчальна книга. Богдан, 2005. 360 с.
3. Фіцула М.М. Вступ до педагогічної професії. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2003. 136 с.

Фенко Марія

кандидат філологічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки

КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сучасний освітній простір вимагає новітніх підходів до розв'язання навчально-виховних завдань. Власне в умовах реформування дошкільної освіти спостерігаємо інноваційність у формах і методах організації освітньої діяльності. Дошкільна освіта, як цілісна система, зорієнтована на всебічний розвиток дошкільника та на формування його життєвої компетентності, ураховуючи вроджений потенціал дитини, її здібності, індивідуально-особистісні характеристики тощо. Саме тому ґрунтовна підготовка фахівців дошкільної освіти постає домінантним завданням вищої школи. Концептуальні положення щодо вдосконалення розвитку вищої педагогічної освіти відображено в нормативних документах, зокрема законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2019), «Про дошкільну освіту» (2017), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Стандарти вищої освіти галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальності 012 «Дошкільна освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (2019), Базовому компоненті дошкільної освіти України (2021) тощо.

Варто зазначити, що Стандартом вищої освіти України галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальності 012 «Дошкільна освіта» визначено компетентності вихователя закладу дошкільної освіти, із-поміж яких ключовим виокремлено «здатність до міжособистісної взаємодії, що передбачає вміння здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне

педагогічне спілкування з дітьми дошкільного віку та особистісно і соціально зорієнтоване спілкування з батьками» [8].

Відповідно вихователь постає носієм культурних і моральних цінностей, прикладом для наслідування, зразком досконалого мовлення. Власне це зумовлює негайну потребу цілеспрямованого формування професійно-комунікативної культури вихователів ЗДО, яка слугуватиме дієвим засобом усебічного розвитку особистості дитини дошкільного віку.

Якщо поглянемо на сучасне трактування поняття «культури», по зауважимо, що воно є синтезом низки його визначень у процесі свого історичного розвитку. Ретроспективний аналіз наукових розвідок дозволяє стверджувати, що поняття «культура» – фундаментальне: від початкового визначення як «обробіток, опіка, турбота щодо землі та предметів» до «високого результату діяльності людини». Довідкові джерела розкривають феномен «культура» з двох ключових аспектів життєдіяльності людини – матеріальної та духовної: «сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії; освіченість, вихованість; рівень, ступінь досконалості якої-небудь галузі господарської або розумової діяльності; рівень освіченості, виховання людей, а також рівень оволодіння якоюсь галуззю знань або діяльністю» [4].

Питання комунікативної культури та особливостей її становлення давно перебуває в центрі наукового пошуку вітчизняних і зарубіжних дослідників (Т. Донченко, Г. Беленька, А. Богущ, Л. Мацько, В. Мельничайко, Л. Паламар, М. Пентиліук, Л. Скуратівський, Л. Струганець і ін.), які акцентують увагу на специфіці комунікативної культури як прояву професіоналізму; пропонують структуру та зміст комунікативності; обґрунтовують методiku управління процесом формування комунікативної культури в освітній системі тощо.

Комунікативна культура – це явище, в основі якого лежить дотримання мовної норми, як складової на фонетичному, лексичному, словотворчому, граматичному рівнях [2]. Розкриття проблеми формування комунікативної культури фахівця ЗДО передбачає врахування різних підходів до розкриття

змісту та специфіки цього феномена. Низка науковців стверджує, що поняття «комунікативна культура» логічно пов'язує такі ознаки спілкування, як взаємодія, стосунки, відносини, контакти, обмін, взаєморозуміння, у певну систему, що дозволяє визначити спілкування як цілісне суспільне і духовне, у тому числі психологічне і моральне утворення. Ф. Бацевич визначає зміст поняття «комунікативна культура» як специфічний прояв соціальної культури, характеризується «людським виміром» суспільних і міжсуб'єктних відносин і переслідує мету взаємозбагачення індивідів засобами інформаційного обміну, взаємотрансляції знань, розповсюдження позитивного життєвого досвіду спільного існування [3].

На нашу думку, комунікативна культура вихователя – це динамічне особистісне утворення, яке концентрує в собі мистецтво мовлення й культуру слухання, об'єктивного сприйняття й правильного розуміння, сприяє побудові толерантних взаємовідносин і досягненню ефективної взаємодії; а також здатність встановлювати правильні взаємостосунки, налагодити продуктивне спілкування і взаємодію з колективом; варто виділити серед її складових і власне комунікативну – досконалість комунікативних навичок, умінь (як вербальних, так і невербальних), культуру та змістовність мовлення [6].

Комплексний характер комунікативної культури фахівця дошкільної освіти як складного динамічного особистісного утворення вимагає цілісного аналізу та структурування. Урахувавши висновки низки досліджень щодо проблем професійної комунікації [4], визначаємо домінуючі функції комунікативної культури вихователів ЗДО: пізнавально-комунікативну, аксіологічну, перцептивну та інтерактивну, що становлять комунікативне ядро особистості фахівця дошкільної освіти (Рис.1. Функції комунікативної культури фахівця дошкільної освіти).

Рис.1. Функції комунікативної культури фахівця дошкільної освіти

У науковій літературі виокремлюють різні компоненти комунікативної культури, зокрема такі:

- 1) аксіологічний, когнітивний, праксеологічний, афективний [239];
- 2) інформаційно-мовленнєвий, перцептивно-когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісно-мотиваційний [7];
- 3) професійно-гуманістичний, комунікативно-творчий [5];
- 4) мотиваційний, пізнавальний, вольовий, поведінковий [3] тощо.

Попри відмінності у визначенні структурних компонентів комунікативної культури, більшість авторів виокремлює її аксіологічний, мотиваційний, мовленнєвий, емоційний та операційний складники. Ураховуючи специфіку професійної комунікації майбутніх вихователів ЗДО, диференціюємо низку взаємопов'язаних компонентів комунікативної культури фахівця дошкільної освіти: світоглядний, технологічний та особистісний (Рис.2. Структура комунікативної культури фахівця дошкільної освіти).

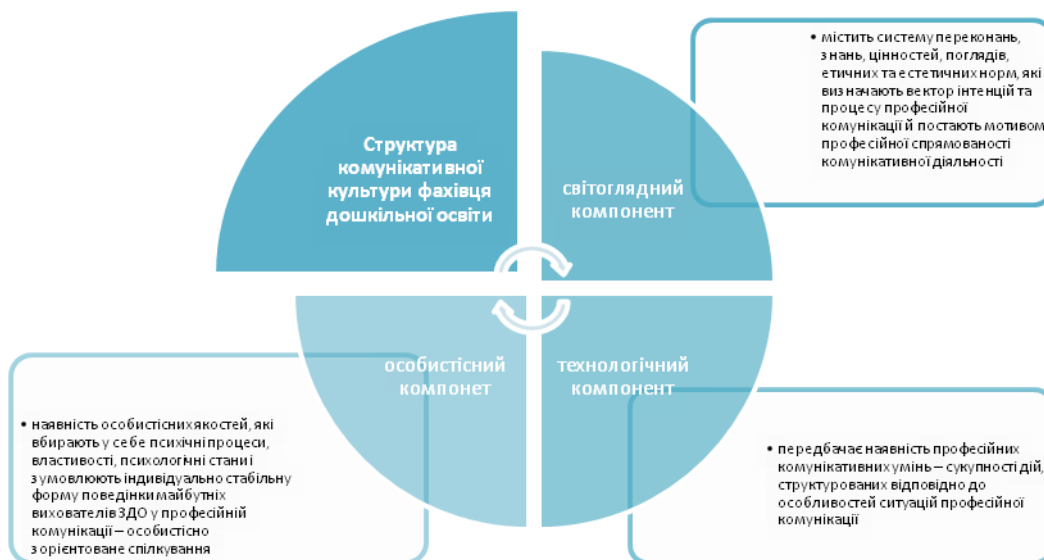

Рис.2. Структура комунікативної культури фахівця дошкільної освіти

Отже, комунікативна культура фахівця дошкільної освіти – це інтегральне динамічне особистісне утворення, що становить світоглядну систему переконань, цінностей, поглядів, етичних і естетичних настанов; фахові комунікативні вміння, ґрунтовані на знаннях про культуру, проектування, організацію та регулювання спілкування; особистісні риси, спрямовані на забезпечення ефективності мовленнєвої взаємодії в професійній освітньо-виховній діяльності в умовах закладу дошкільної освіти. Запропонована структура комунікативної культури фахівця дошкільної освіти охоплює всі професійно важливі й особистісно значущі компоненти та взаємопов'язані функції, які забезпечують ефективність і дієвість професійної комунікації педагога в умовах освітнього процесу закладу дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики. Київ: Академія. 2004. 342 с.
2. Бех І. Виховання особистості: у 2 кн. Київ: Либідь. 2003. 344 с.
3. Корніяка О. Психологія розвитку комунікативної компетентності на різних етапах професійного становлення особистості. *Наукові записки Інституту психології імені Г.С. Костюка*. Київ. 2011. Вип. 39. С. 210–222.
4. Мороз-Рекотова Л. Вихователь XXI сторіччя: формування професійно-комунікативної культури майбутніх фахівців дошкільної освіти: монографія. Харків: Видавництво Іванченка І. С. 2022. 256 с.
5. Остраус Ю. М. Підходи до визначення сутності поняття професійно-комунікативна культура майбутніх сімейних лікарів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Педагогіка і психологія. Вінниця. 2014. Вип. 42 (1). С. 242–247.
6. Пентилюк М. Культура мови і стилістика. Київ. 1994. 215 с.

7. Петрук В. А. Формування базового рівня професійної компетентності у майбутніх фахівців технічних спеціальностей засобами інтерактивних технологій: монографія. Вінниця : ВНТУ. 2011. 284 с.

8. Стандарт вищої освіти України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/012-Doshk.osvita-bakalavr.28.07.pdf>

Юнак Мар'яна

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Антонюк В.З.

ГОТОВНІСТЬ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ВЗАЄМОДІЇ З РОДИНАМИ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

В умовах сучасних суспільно-політичних подій вихователі закладів дошкільної освіти зіткнулись з новим завданням необхідність взаємодіяти з категорією родин вихованців, члени яких мають безпосереднє та опосередковане відношення до подій, що відбуваються на сході України.

Оскільки процес розвитку професійних якостей майбутнього фахівця закладів дошкільної освіти має відповідати потребам дітей та запитам суспільства, він повинен бути таким, що враховує всі особливості родин, зокрема родин учасників бойових дій, проблеми, специфіку їхньої життєдіяльності, оскільки є необхідність розглянути сутність готовності до нього. Отже, в процесі спеціально організованої підготовки в педагогічних закладах вищої освіти має відбуватися формування готовності майбутніх педагогів до взаємодії з РУБД.

П. Щербань розглядає термін «родина» як групу людей, об'єднаних на основі шлюбних і кровних зв'язків, що складається з чоловіка, жінки, дітей та інших близьких родичів, які живуть разом, ведуть спільне господарство і між якими встановлюються багатосторонні стосунки: між чоловіком і дружиною, батьками і дітьми, братами, сестрами й іншими родичами [2, с. 553]. Масовим явищем, характерним для сучасного українського суспільства, є сумісне проживання молодих сімей разом із батьківською сім'єю як єдине родинне

утворення. Життя родини характеризується різноманітними правовими, біологічними, господарськими й духовними (моральними, психологічними, естетичними) зв'язками. Суттєвий відбиток на родинні стосунки, якість життя, психологічні основи взаємин родичів накладає статус учасника бойових дій окремого члена родинної спільноти.

Коло осіб, які належать до учасників бойових дій визначає Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». До них належать:

- військовослужбовці Збройних Сил України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної прикордонної служби України, особи рядового, начальницького складу і військовослужбовці Міністерства внутрішніх справ України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, а також брали участь в антитерористичній операції, або які за рішенням відповідних державних органів були направлені для участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки або у відрядження в держави, де в цей період велися бойові дії;
- учасники бойових дій на території інших країн – військовослужбовці Радянської Армії, Військово-Морського Флоту, Комітету державної безпеки, особи рядового, начальницького складу і військовослужбовці Міністерства внутрішніх справ колишнього Союзу РСР (включаючи військових та технічних спеціалістів і радників), працівники відповідних категорій, які за рішенням Уряду колишнього Союзу РСР проходили службу, працювали чи перебували у відрядженні в державах, де в цей період велися бойові дії, і брали участь у бойових діях чи забезпеченні бойової діяльності військ (флотів);
- всі учасники бойових дій другої світової війни [3].

На підставі зазначеного, можемо визначити дефініцію «родина учасника бойових дій» – це мала соціальна група, об'єднана на основі шлюбних і кровних зв'язків, що складається з чоловіка, жінки, дітей та інших близьких родичів, члени (один із членів) якої брали (беруть) участь у виконанні бойових

завдань із захисту Батьківщини у складі військових підрозділів, з'єднань, об'єднань всіх видів і родів військ Збройних Сил, у партизанських загонах, підпіллі та інших формуваннях як у воєнний, так і у мирний час.

Розкриваючи сутність поняття «готовність майбутніх вихователів до взаємодії з родинами учасників бойових дій», варто уточнити сутність поняття «готовність». Поняття готовності окреслюється в сучасній науці досить різнобічно, залежно від поставленої перед дослідженням мети й наявними методами та методиками його здійснення. Так, поняття готовності пов'язується науковцями з необхідністю створення основ професіографії як спеціальної галузі знань, яка б вивчала різноманітні професії. На думку одного вченого, готовність є метою і результатом професійної підготовки одночасно. Інший вчений пов'язує готовність до професійної діяльності з професійною компетентністю.

У дослідженні іншого вченого професійна готовність до педагогічної діяльності трактується як «складне інтегральне утворення структури особистості спеціаліста, яке дозволяє визначити якість професійної підготовки, сформованість професійних знань, умінь, навичок, соціально-психологічну схильність до роботи з дітьми».

Отже, багатозначність визначення терміну «готовність» виражається в тому, що, з одного боку, він розуміється як стан, результат процесу підготовки, а з іншого боку як бажання, схильність, намір, згода, тобто як мотивація, установка на щось. Розглядаючи дані визначення, можна охарактеризувати поняття готовності майбутнього вихователя до взаємодії з РУБД як цілісне стійке особистісне утворення, що є комплексом взаємопов'язаних компонентів та представляє результат професійної підготовки майбутніх фахівців. Готовність майбутніх вихователів до взаємодії з родинами учасників бойових дій є показником їх здатності до здійснення означеної взаємодії як різновиду професійної діяльності, вона є передумовою успішної взаємодії майбутнього вихователя з іншими суб'єктами освітнього.

На думку І. Блощинського, під час розробки критеріїв і показників необхідно враховувати наступні обставини: розробка критеріїв та показників ґрунтується на меті дослідження, обрані критерії відображають ознаки, притаманні предмету, який вивчається, незалежно від волі та свідомості суб'єктів дослідження; ознаки повинні бути сталими, повторюватись та відображати сутність явища; система взаємопов'язаних ознак повинна розкривати основний зміст критеріїв [1, с. 75].

Аналізуючи це, можна виокремити критерії готовності майбутніх вихователів ЗДО до взаємодії з родинами учасників бойових дій й показники до кожного критерію.

Як критерії професійної готовності майбутнього вихователя вибрано:

1) сформованість необхідних знань для ефективної взаємодій з РУБД (показниками аналізу якого вибрано теоретико-методичну обізнаність і сформованість педагогічного мислення у студентів);

2) сформованість професійно важливих цінностей, інтересів і мотивів до професійної педагогічної діяльності під час взаємодії вихователя з РУБД (спрямованість та мотивація до вирішення проблем взаємодії, орієнтація на ділову співпрацю);

3) сформованість професійних умінь здійснювати ефективну педагогічну взаємодію з РУБД (здатність до здібностей); професійної адаптації в середовищі навчального закладу, наявність комунікативних та організаторських;

4) безпосереднє здійснення ефективної взаємодії з родинами учасники бойових дій у процесі педагогічної діяльності (виявляється через здатність до педагогічної творчості, креативності у процесі взаємодії).

Після пізнання вищесказаного можна вносити критерій «взаємодія з родинами учасників бойових дій». Він характеризує систему потреб майбутніх вихователів у процесі професійної підготовки, ціннісне усвідомлення сформованості цієї якості для майбутньої фахової діяльності, ціннісну орієнтацію на безперервний професійний саморозвиток.

Важливо зважити на те, як майбутній вихователь ставиться до професійної діяльності та її результатів (чи є в нього бажання удосконалювати форми і методи взаємодії в різних напрямках діяльності, створювати нові, проявляти активність і творчість) в умовах конкретного закладу дошкільної освіти.

Готовність вихователів дошкільних закладів до взаємодії з родинами учасників бойових дій дуже важлива. Вона включає в себе розуміння та сприйняття специфіки ситуації цих родин, підтримку та уважність до дітей, а також співпрацю з психологами та іншими спеціалістами для забезпечення психологічної та соціальної підтримки всім учасникам процесу. Це також означає врахування особливостей дітей під час навчання та виховання, створення сприятливого середовища для їхнього розвитку та підтримки.

Список використаних джерел

1. Блощинський І. Г. Обґрунтування критеріїв і показників ефективності процесу формування адекватної самооцінки курсантів у начальному процесі НВЗО. *Наукові записки. (Педагогіка і психологія)*. Вінниця ВАТ «Віноблдрукарня», 2001. Вип. 4. С. 74–76.
2. Будник О. Б. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності: дис... док. пед. наук: 13.00.04. Житомир, 2015. 552 с.
3. Енциклопедія батьківства: посібник з сімейного виховання / за заг ред. Є.І. Коваленко, С.В. Кириленко. К.: КНТ, 2008. 592 с.
4. Олексюк Н. С. Особливості функціонування сім'ї військовослужбовця у сучасних умовах. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. Випуск 5 (Частина II) С. 94–99.
5. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»
URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>